

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în N.A.T.O.

Dr. Petre Duțu
Dr. Constantin Moștoflei
Alexandra Sarcinschi

București -2003

CUPRINS

Considerații generale.....	3
1.1.Precizări terminologice.....	3
1.2. Necesitatea profesionalizării Armatei României.....	7
1.3. Evoluția ideii de profesionalizare a armatei.....	13
Premise ale profesionalizării Armatei României.....	20
2.1. Situația actuală a profesionalizării armatei noastre.....	20
2.2. Participarea Armatei României la misiuni diverse în afara țării.....	35
2.3. Relațiile civil-militare în condițiile trecerii dela armata de masă la cea de profesie.....	37
2.4. Percepția de către civili a armatei și a profesiei militare.....	40
Determinări și dimensiuni ale profesionalizării armatei.....	42
3.1. Determinările profesionalizării Armatei României.....	42
3.2. Dimensiuni ale profesionalizării armatei țării noastre.....	44
3.3. Coordonate ale strategiei profesionalizării Armatei României.....	46
Concluzii și propuneri privind profesionalizarea armatei țării noastre.....	46
Bibliografie.....	49

1. CONSIDERAȚII GENERALE

1.1. Precizări terminologice

Termenii *armată*, *armată de masă*, *armată de profesie*, *conscriptie*, *mercenar*, *militar de carieră*, *militar în termen*, *militar angajat pe bază de contract*, *profesie*, *profesia de militar*, *profesionalizare*, *profesionist*, *profesionist militar*, *profesionalizarea armatei*, *voluntariat*, *voluntar* sunt frecvent utilizați atât de către specialiști, cât și în vorbirea curentă. De aici, posibilitatea apariției unor confuzii în înțelegerea sensului lor de către cei care îi folosesc. Din dorința de a evita asemenea erori de interpretare, prezenta lucrare începe prin definirea acestora.

Armata „reprezintă totalitatea forțelor militare regulate ale unui stat”¹ sau „ansamblul forțelor militare ale unei națiuni”². Altfel spus, armata este o instituție a statului care poate folosi, în mod organizat și legal, violența pentru îndeplinirea misiunilor încredințate. Ca organism specializat pentru purtarea războiului, armata se compune din subunități, unități și mari unități de luptă, categorii de forțe și genuri de arme capabile prin organizarea, dotarea și instruirea lor să pregătească și să ducă acțiuni militare terestre, aeriene și maritime cu caracter tactic, operativ și strategic. Armata este o instituție cu un sistem propriu de organizare, conducere și ierarhizare, a cărei activitate se desfășoară în conformitate cu prevederile legilor statului, regulamentelor militare, ordinelor și dispozițiilor comandanților și șefilor.³ Organizarea, caracterul și evoluția armatei sunt determinate de un complex de factori. Printre aceștia se află și următorii: *regimul politic*; *progresele științei și tehnicii*; *nivelul dezvoltării economice a țării*; *posibilitățile economice, tehnico-științifice și demografice ale fiecărui stat*; *apartenența țării la o alianță politico-militară*; *poziția geografică*; *dimensiunile și caracteristicile teritoriului național*; *tradițiile și specificul național al fiecărui popor*. Rolul esențial al oricărei armate este ducerea luptei. În acest scop, armata trebuie să îndeplinească trei misiuni fundamentale și anume: *să apere*, *să mobilizeze și să lupte*. Pentru a le îndeplini, aceasta are roluri derivate mult mai manifeste, cum ar fi: *formarea personalului*; *stocarea și întreținerea mijloacelor de luptă aflate în exploatare și pe cele de la mobilizare*; *studiul și experimentarea a noi procedee de luptă*. La aceste misiuni principale și a activităților ce derivă din ele, se adaugă altele, care nu sunt caracteristici esențiale ale armatei, întrucât nu sunt centrate pe luptă și a căror importanță variază de la o epocă la alta. Printre aceste preocupări care au suscitat aceste activități se pot reține: *ceremonialul militar*; *menținerea ordinii*; *egalitatea tuturor cetățenilor în fața unui serviciu militar obligatoriu*. Aceste activități și preocupări sunt percepute de către militarii conscripți și populația civilă ca fiind mult mai importante decât misiunile constituționale. De aici, apariția și manifestarea unor dificultăți în organizarea și desfășurarea activității specific militare. De asemenea, se impune a fi menționat faptul că evoluția armatelor are un ritm tot mai alert. Așa se explică, probabil, preocupările tuturor statelor de a amplifica, prin reorganizare și profesionalizare, capacitatea armatelor lor de adaptare flexibilă la necesitățile sociale, politice, militare etc., interne și internaționale, aflate într-o continuă schimbare.

După *criteriul de recrutare a militarilor în termen (soldați și gradați)* se disting următoarele tipuri de armate: *armată de masă*; *armată de profesie* și *armată mixtă*. *Armata de masă* are caracteristic faptul că o parte semnificativă a personalului său militar, adică militarii în termen execută serviciul militar obligatoriu. De fapt, ei ajung în armată împotriva voinței lor, prin așa numita conscripție. Ofițerii și subofițerii vin în mod voluntar, alegând, în mod liber, să devină militari de profesie. În prezent, acest tip de armată este în declin. După 1970,

¹ Georgescu, Haralambie, Dicționar enciclopedic militar (A-B), București, Editura A.I.S.M., 1996, p. 113.

² Sumpf, Joseph et Hugues, Michel, Dictionnaire de sociologie, Paris, Librairie Larousse, 1973, p. 23.

³ Lexicon militar, București, Editura Saka, 1994, pp. 41-42.

la cele mai multe dintre statele industriale avansate, îndeosebi la cele care dispuneau de armament nuclear sau făceau parte dintr-o alianță politico-militară, noul trend în formatul organizațional militar a fost acela către forțe militare reduse numeric, complet profesionalizate, gata de luptă permanent sau în timp foarte scurt, cu o putere de intervenție și de lovire foarte mari.⁴ *Armata de profesie* se definește prin aceea că întregul efectiv de militari a venit de bunăvoie să se angajeze în instituția militară și toți au o pregătire profesională specifică posturilor și funcțiilor pe care sunt încadrați. Acceptarea sau respingerea solicitanților se face potrivit unor criterii complexe și, de regulă, prin concurs. Ea este specifică statelor industriale dezvoltate, care pot să se înzestreze masiv cu tehnică militară modernă. Apariția și evoluția armatei de profesie este un răspuns adecvat la schimbările produse în mediul de securitate atât la nivel național, cât și internațional. *Armata mixtă* reprezintă acel tip de instituție militară în care se întâlnesc atât militari de rând proveniți din conscripție, cât și din voluntariat, pe lângă militarii de carieră (ofițeri, maiștri militari și subofițeri). Proporția în care se uzitează de o modalitate de recrutare sau alta depinde de o serie de factori economici, politici, sociali, demografici, militari, de starea și tendințele de evoluție ale mediului de securitate națională, zonală, regională și globală. Un asemenea tip de armată se întâlnește și la state cu un nivel de dezvoltare economică ridicată, care aparțin sau nu unei alianțe politico-militare.

Conscripția constituie o modalitate de recrutare a unei părți importante a efectivelor armatei (este vorba de militarii în termen sau așa numiții militari de rând). Ea se traduce în obligativitatea tuturor cetățenilor țării, care îndeplinesc condițiile prevăzute de lege, să efectueze stagiul militar. Fiecare stat care practică conscripția are prevederi legale privind criteriile de selecție (vârstă, sex, stare de sănătate, aptitudini etc.) acelor care vor executa serviciul militar, durata acestuia, excepțiile permise de lege, sancțiuni pentru cei care se sustrag de la o asemenea îndatorire. În prezent, există, în majoritatea țărilor dezvoltate, un curent de opinie nefavorabil acestei metode de recrutare a militarilor de rând (soldaților).⁵ Dar, sunt și partizani ai acestui mod de efectuare a serviciului militar. Printre argumentele aduse în favoarea conscripției se numără: formarea și dezvoltarea sentimentului de apărare a țării; *întărirea legăturii* dintre instituția militară și națiunea căreia aparține; *costuri mai mici* pentru conscripți decât pentru militarii de profesie; *asigurarea rezervelor* umane necesare și suficiente în caz de război.⁶

Mercenarul este un profesionist, cu ample cunoștințe teoretice, temeinice deprinderi, abilități și priceperi în ceea ce privește meseria armelor. În principal, el este caracterizat de următoarele trăsături: *conduita sa* este dictată nu de apartenența la o comunitate umană, ci de perspectiva câștigului; *nu este*, în mod obligatoriu, *cetățeanul* nici uneia din țările aflate în conflict; *nu depune jurământ* de credință față de o țară, ci semnează un angajament, cu valoare de jurământ; *luptă pentru bani*, nu pentru realizarea unor idealuri și interese naționale sau/și personale; *dreptul conflictelor armate* nu-i recunoaște statutul de combatant, prin urmare, nu poate beneficia de legislația militară, el fiind considerat o persoană civilă.

Militarul de carieră este acea persoană, bărbat sau femeie, care îndeplinește cumulativ criteriile de selecție a personalului impuse de armată și, în mod voluntar, a optat să lucreze, pe termen nelimitat sau nu, ca ofițer, maestru militar sau subofițer într-o structură ce aparține Ministerului Apărării Naționale. În acest scop, solicitantul urmează să se pregătească profesional într-o instituție militară de învățământ care corespunde cu aptitudinile și aspirațiile sale, dar și cu nevoile armatei. După absolvirea cursurilor specifice cel în cauză devine ofițer, maestru militar sau subofițer activ al armatei, adică cadru militar, care va avea un anumit statut și va îndeplini un anumit rol în unitatea militară în care a fost repartizat, în deplin

⁴ Sava, Nicu-Ionel ș.a., *Armata și societatea*, culegere de texte, București, Editura Info-Team, 1998. pp. 12-13.

⁵ Boene, Bernard et Martin, Michel-Luis, *Conscription et armee de metier*, Paris, FEDN, 1991, pp. 144-145, 163.

⁶ *Ibidem*, pp.246-247.

consens cu funcția pe care este încadrat. Ofițerul, maistrul militar sau subofițerul (din Armata României), în evoluția sa în profesională, urmează prevederile Ghidului carierei militare care îi permit să devină un adevărat expert (specialist) în domeniul cunoașterii metodelor și procedeelelor de ducere a luptei armate, precum și a utilizării armamentului și tehnicii din înzestrarea unităților și marilor unități militare.

Militarul în termen este tânărul care obține statutul de soldat în Armata României, în temeiul unor prevederi legale. El depune un jurământ de credință față de țară și efectuează serviciul militar obligatoriu pe o durată stabilită prin lege, la o armă și specialitate la care a fost repartizat potrivit aptitudinilor sale și nevoilor armatei. Pe timpul stagiului el primește o instruire militară și o educație cetățenească adecvate sarcinilor și ordinelor ce i se pot încredința, la pace și în timp de război. El are o serie de drepturi și îndatoriri, în timpul stagiului militar și după aceea, ca rezervist.

Militarul angajat pe bază de contract este echivalentul românesc al militarului de rând din armatele occidentale. De regulă, este un tânăr care îndeplinește condițiile prevăzute de lege, respectiv: vârstă, sănătate, aptitudini, studii etc. și solicită angajarea, ca luptător profesionist (soldat, mai întâi, și, apoi, gradat profesionist) într-o unitate militară, care a scos la concurs un astfel de post. După reușita la concurs semnează un contract pe o perioadă limitată de timp. La expirarea termenului, cu acordul ambelor părți, contractul se poate reînnoi. Primul contract este pe un an, celelalte pot fi pe trei ani. Cei care doresc și, totodată, îndeplinesc condițiile legale pot urma o pregătire specială și să devină subofițeri. Despre militarii angajați pe bază de contract se vorbește, la noi, din anul 1990.⁷

Profesia reprezintă un tip de activitate socială ce se exercită pe baza unei pregătiri profesionale, a unei calificări.⁸ Ea desemnează complexul de cunoștințe teoretice și deprinderi dobândite de către o persoană prin pregătire și se exprimă prin meseria sau specialitatea însușită. Cantitativ și calitativ, nivelul cunoștințelor, deprinderilor și abilităților persoanei respective trebuie să se situeze peste un prag minim, socotit ca norma necesară și suficientă pentru definirea unei profesii. În plus, orice profesie se cere recunoscută social și trecută în nomenclatorul oficial de profesii (meserii). Totodată, activitatea desfășurată de cel căruia i se atribuie o profesie trebuie să aibă caracter permanent. Semnificația termenului „permanent” rezidă în asigurarea continuității în practicarea profesiei o perioadă de timp dată, de mărime variabilă, dar strict delimitată ca durată. Altfel spus, profesia nu include ocupațiile sezoniere, întâmplătoare din activitatea unei persoane sau a alteia.

Profesia de militar este definită ca ocupație cu caracter permanent, desfășurată în mediul militar, exercitată de către o persoană care a absolvit o instituție de învățământ militar sau care a încheiat un contract de angajare cu instituția militară.⁹ Ea se poate socoti o formă specială de activitate socială ce se exercită pe temeiul unei pregătiri teoretice și practice, de regulă, în cadrul instituției militare. Ea presupune activități a căror finalitate posibilă rezidă în pregătirea și ducerea acțiunilor de luptă, asigurarea sau sprijinirea lor nemijlocită, inclusiv din punct de vedere logistic.

Profesionist reprezintă un termen prin care se desemnează acea persoană care este un fin cunoscător și un abil practician al unei meserii anume, care constituie ocupația sa de bază. Gradul de profesionalism al unei anumite ocupații este dat de comportamentul, metodele, caracterul, statutul și standardele la care persoana respectivă o practică. Datorită statutului special pe care îl deține profesionistul autentic posedă o autoritate considerabilă în relațiile cu cei care îi solicită serviciile, el fiind socotit un expert în domeniul său de activitate.

⁷ Spirit militar modern, număr special 6, din 1994, p. 39.

⁸ Zamfir, Cătălin și Vlăsceanu, Lazăr (coord), Dicționar de sociologie, București, Editura Babel, 1998, p. 449.

⁹ Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință..., București, Editura Militară, 2000, p. 216.

Profesionistul militar este o persoană înalt calificată, caracterizată prin *competență*; *responsabilitate* și *spirit de corp*.¹⁰ El este un *expert* având cunoștințe și abilități specializate într-un domeniu semnificativ pentru activitățile umane. Capacitatea sa de expertiză este rezultatul unei pregătiri teoretice adecvate în diferite instituții de profil și a unei îndelungate experiențe în domeniu. Altfel spus, profesionistul este o autoritate recunoscută în domeniul său de activitate. Expertiza sa stă la baza standardelor obiective de competență profesională, folosite pentru departajarea profesionistului de amator. Conținutul intelectual al profesiei militare îi cere celui în cauză să-și dedice mult timp din viața sa profesională pentru formarea și perfecționarea proprie. Durata necesară formării abilității variază în raport de poziția în structura ierarhică militară, de specificul funcției (postului) ocupate și de complexitatea tehnicii din dotarea armatei. Abilitatea caracteristică militarului dobândită prin procesul de formare și perfecționare este universală, în sensul că esența sa nu este afectată de schimbări spațio-temporale. Societatea acceptă ca violența să fie folosită numai pentru scopuri recunoscute social, ca fiind utile și necesare. Ea are un interes distinct permanent și general în folosirea acestor abilități în scopul creșterii propriei securități militare. De asemenea, profesionistul este o persoană *responsabilă* fiind un practicant care lucrează într-un context social și care prestează un serviciu esențial pentru societate. El își asumă răspunderea pentru tot ceea ce întreprinde în calitate de expert. De menționat că responsabilitatea militarului de profesie este una de tip social și extrem de specială. Angajarea expertizei sale constituie gestionarea eficientă a violenței și are ca responsabilitate securitatea militară a societății globale. Realizarea responsabilității presupune înalte abilități profesionale, iar perfecționarea acestora implică acceptarea responsabilității. În mod firesc, responsabilitatea se angajează față de stat și națiune. În același timp, profesionistul manifestă *spirit de corp*, adică împărtășește împreună cu ceilalți colegi valorile comune (mândrie, loialitate, încredere în sine, colegi și grup, onestitate, demnitate, onoare, disciplină, dăruire de sine, solidaritate etc.) proprii grupului militar de apartenență, pe care îl socotește deosebit, aparte de alte colectivități umane. Corpul profesional al militarilor reprezintă o unitate socială autonomă, un grup uman cu trăsături specifice. Admiterea în acest grup uman special este permisă doar celor care îndeplinesc, cumulativ, un set de criterii (vârstă, aptitudini, studii, conduită morală etc.) și care, apoi, parcurg un anumit stadiu de pregătire într-o instituție militară de învățământ, în raport cu calitatea pe care o vor dobândi (ofițer, subofițer, maestru militar, militar angajat pe bază de contract).

În literatura de specialitate se menționează că „elementele esențiale ale unui grup profesional sunt: a) un sistem de pregătire; b) un corpus de cunoștințe teoretice și de practici profesionale; c) coeziune de grup și solidaritate; d) un corpus de reguli etice și un sens al responsabilității; e) un mecanism de autoreglare.”¹¹ Este evident că profesionistul militar, prin caracteristicile sale definitorii, face parte dintr-un asemenea grup uman deosebit.

Profesionalizarea armatei este un proces complex, multidimensional, de lungă durată și cu efecte diferite, sub aspectul naturii lor. Acest proces presupune transformări profunde la nivelul organizării, dotării cu armament și tehnică de luptă moderne, instruirii și activității organismului militar, schimbări acompaniate de implicațiile corespunzătoare în raporturile dintre armată și societate (societatea politică, societatea civilă, instituții ale statului etc.), precum și în diverse compartimente ale vieții sociale. Ea nu se reduce doar la eliminarea conscripției ca unica metodă de recrutare a militarilor în termen, ci presupune: *ridicarea* continuă a nivelului *calificării profesionale* atât a militarilor de carieră (ofițeri, maiștri militari și subofițeri), cât și a militarilor angajați pe bază de contract; o *înaltă specializare*, în consens

¹⁰ Sava, Nicu-Ionel ș.a. (coord), *Armata și societatea*, culegere de texte, București, Editura Info-Team, 1998, pp. 240-250.

¹¹ Janowitz, Morritz, *Organizarea militară în societățile industriale*, în volumul Sava, Nicu-Ionel (coord.), *Armata și societatea*, București, Info-Team, 1998, p. 45.

cu exigențele funcției și postului ocupate în organigramă, precum și cu caracteristicile tehnice ale aparatului militar și mijloacelor de luptă; *implicarea activă și responsabilă* a personalului, pe toată durata serviciului militar, în tot ceea ce face subunitatea sau unitatea în care este încadrat; *respectarea legilor țării și a celorlalte acte normative care reglementează activitatea militară desfășurată de către întregul efectiv, atât în țară, cât și în afara acesteia etc.*

Voluntariat reprezintă metoda de alegere liberă de către o persoană a unei profesii, a unei activități, a îndeplinirii unei sarcini generale sau particulare. Pentru armata mixtă constituie modalitatea prin care o parte, mai mare sau mai mică (în raport de nevoile armatei, dar și de resursele bugetare alocate în acest scop), a efectivelor sale (soldați și gradați) dobândește calitatea de membru al acestei instituții, adică militar angajat pe bază de contract. În cazul armatei de profesie voluntariatul constituie unica metodă de recrutare a întregului efectiv de militari (ofițeri, maiștri militari, subofițeri, militari angajați pe bază de contract).

Voluntar este acea persoană care, de bună voie și nesilită de nimeni, optează pentru o profesie sau alta, pentru efectuarea unei activități sau a alteia etc. Această opțiune aparține, de regulă, unui bun cunoscător a condițiilor și criteriilor legale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a alege o ocupație sau alta, precum și a consecințelor ce decurg din decizia sa pentru sine, pentru cei apropiați lui și pentru cei din grupul în care dorește să se integreze. Făcând alegerea liber și conștient, voluntarul are o serie de așteptări față de mediul integrator, dar și de responsabilități, ce derivă din rolul și statutul său în grupul de care va aparține, ca urmare a dobândirii calității de militar. Într-o armată de profesie întregul efectiv de militari este constituit din voluntari, unii sunt militari de carieră (ofițerii și subofițerii), alții sunt militari angajați, în diferite structuri din armată, pentru o perioadă determinată de timp (de la unul la câțiva ani) și până la o anumită vârstă.

1.2.Necesitatea profesionalizării Armatei României

Profesionalizarea Armatei României reprezintă o necesitate obiectivă stringentă. Printre motivele unei asemenea importante opțiuni politico-militare se numără și următoarele: *realizarea cu succes a reformei din armată; înfăptuirea cerințelor unor tratate și convenții internaționale la care România este parte; criteriile de admitere a României în N.A.T.O.; înzestrarea armatei cu echipamente militare și tehnică de luptă moderne; eficiența și eficacitatea în acțiunea militară; considerente demografice; democratizarea societății românești; caracteristicile și tendințele de evoluție ale mediului de securitate națională, zonală, regională și globală; reforma din armatele statelor membre ale Alianței nord-atlantice.*

Realizarea cu succes a reformei din armată. După 1989, Armata României a intrat într-un amplu, multidimensional și continuu proces de reformă, prin înfăptuirea căruia s-a urmărit și se urmărește sporirea capacității acestei instituții importante a statului de a-și îndeplini, în orice condiții, misiunile constituționale ce îi revin și a obligațiilor asumate de țara noastră, pe plan internațional. Practic, realizarea reformei, la cei mai înalți parametri, permite armatei să se adapteze adecvat și flexibil la schimbările sociale, economice, culturale, politice, militare etc. profunde din societatea românească, dar și la cele produse în mediul de securitate din zonă, regiune sau pe plan global. În prezent (anul 2003), în condițiile începerii convorbirilor de aderare la N.A.T.O. reforma din Armata României trebuie să aibă următoarele caracteristici: *transparență; vizibilitate; continuitate; finanțare selectivă*, funcție de obiectivele urmărite.¹². Dar, reforma se face *cu și prin intermediul oamenilor* de care această instituție dispune. O calitate înaltă a personalului constituie o premisă a succesului

¹²Gl.dr. Mureșan, Mircea, Armata României după reuniunea la nivel înalt de la Praga, în volumul Integrarea euro-atlantică, priorități post-Praga, București, Editura A.I.S.M., 2002, p. 8.

reformei din armată, pe de o parte. Pe de altă parte, sarcinile și obiectivele¹³ propuse prin reformă, proiectarea activităților specifice și transpunerea lor în practică impun, în mod obligatoriu, existența unui personal militar calificat, la toate nivelurile ierarhice. De aici, nevoia profesionalizării armatei, atât prin perfecționarea pregătirii militare și de specialitate a cadrelor permanente (ofițeri și subofițeri), cât și printr-o instruire corespunzătoare a celorlalți militari. Mai precis, este vorba de înlocuirea treptată a actualilor militari în termen cu militari angajați pe bază de contract care să poată acționa în direcția și sensul pretinse de obiectivele reformei din armată. Aceasta întrucât la succesul reformei contribuie, într-o măsură însemnată, și această categorie de personal. Sarcini și obiective complexe, vizând transformări structurale și de conținut ale vieții și activității din armată se pot îndeplini doar de oameni calificați corespunzător, care știu să facă și fac ceea ce le pretinde funcția (postul) pe care-l ocupă în structura militară, motivați superior, legați sentimental de profesia pe care o practică și care își vor petrece, în mod, voluntar o parte însemnată din viață în instituția militară.

Înfăptuirea cerințelor unor tratate internaționale la care România este parte. Începând cu 1990, România a semnat o serie de tratate și convenții internaționale cu privire la forțele armate convenționale în Europa.¹⁴ Potrivit acestor tratate și convenții, pe care Parlamentul țării le-a ratificat, Armata României va dispune de un anumit număr de mijloace de luptă –tancuri de luptă; vehicule blindate de luptă; piese de artilerie; avioane de luptă; elicoptere de atac. Reducerea cantitativă a acestor mijloace de luptă presupune și reducerea efectivelor care în mod firesc le-ar fi deservit. De aceea, atât diminuarea efectivelor, cât și a unor categorii de tehnică de luptă solicită măsuri compensatorii, în ambele planuri (uman și tehnic). Din perspectivă umană soluția o constituie perfecționarea pregătirii profesionale a personalului militar care se va instrui și, probabil, va lupta folosind tehnica din dotare (atât cea existentă modernizată, cât și cea nou achiziționată, în conformitate cu programele în derulare). Altfel spus, este absolut necesar înlocuirea cantității prin calitate, adică profesionalizarea tuturor militarilor, nu numai a cadrelor active și de rezervă, concomitent cu dotarea cu tehnică de luptă modernă și armament, similare sub aspectul caracteristicilor tehnico-tactice cu cele existente în armatele statelor membre ale Alianței nord-atlantice.

Criteriile de admitere a țării noastre în N.A.T.O. Aderarea României la Alianța nord-atlantică se face potrivit unei palete riguros determinate de criterii militare, economice, politice etc. De altfel, după Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002, țara noastră a continuat practic să răspundă, prin fapte concrete, cerințelor integrării în N.A.T.O. Astfel, s-a trecut la îndeplinirea obligațiilor asumate prin *planurile anuale* de acțiune pentru aderare și prin *calendarele de reforme* care urmează să fie înaintate la N.A.T.O. în viitorul apropiat. În acest context, se cuvin menționate eforturile stăruitoare care se fac atât de societatea românească, cât și de conducerea armatei, ca reforma din această instituție să se deruleze la parametri înalți stabiliți și în ritmul planificat. Efectele benefice ale reformei din armată se exprimă prin creșterea gradului de compatibilitate și a interoperabilității acesteia cu armatele statelor membre ale N.A.T.O. În plus, a *sporit cantitativ și calitativ participarea structurilor militare românești la misiuni umanitare, la PfP, la misiuni de menținere a păcii etc.*¹⁵ Participarea eficientă și eficientă la asemenea misiuni impune, în mod obligatoriu, existența unor structuri militare formate exclusiv din militari profesioniști, temeinic pregătiți sub aspect teoretic, cu deprinderi și abilități care să-i facă compatibili cu militarii aparținând statelor membre ale Alianței nord-atlantice. Totodată, are loc o implicare mai substanțială,

¹³ Carta albă a Guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică, București, Editura Militară, 2000, p. 87. Moștoflei, Constantin (coord.), România- N.A.T.O., 1990-2002, București, Editura Militară, 2002, pp. 27-38.

¹⁴ Moștoflei, Constantin (coord), România- N.A.T.O., 1990-2002, București, Editura Militară, 2002, pp. 54-59.

¹⁵ Gl. dr. Mureșan, Mircea, Armata României după reuniunea la nivel înalt de la Praga, în volumul Integrarea euroatlantică, priorități post-Praga, București, Editura A.I.S.M., 2002, pp. 14- 17.

politică, diplomatică și militară a țării noastre în efortul de stabilizare și normalizare a situației din Balcani și Caucaz, precum și de extindere a cooperării dintre statele din zona Mării Negre. De asemenea, în plan intern, se accentuează demersurile celor în drept de a rezolva probleme ce țin de însăși esența oricărei societăți democratice, cum ar fi: funcționarea instituțiilor democratice; principiul separării puterilor în stat; aplicarea consecventă a prevederilor constituționale și a legilor; eficiența administrației de stat, independența justiției. Un alt criteriu, la îndeplinirea căruia se acționează consecvent, îl reprezintă promovarea stabilității interne și a bunăstării prin dezvoltare economică, justiție socială și atitudine responsabilă față de protecția mediului. Concomitent se fac toate demersurile ca relațiile României cu vecinii să fie normale, știută fiind reticența membrilor N.A.T.O. de a primi în Alianță state care au diferende manifeste sau latente cu națiunile vecine. În același timp, se acționează, în mod concertat, de către toate instituțiile abilitate prin lege, dar și a societății civile pentru combaterea și diminuarea fenomenelor de corupție din societatea românească.

Înzestrarea armatei cu echipamente militare și tehnică de luptă moderne. Armata României este, în prezent, puternic preocupată de înzestrarea subunităților și unităților sale cu echipamente, sisteme de arme și tehnologie care să-i asigure superioritatea în toate tipurile de conflicte în care este posibil să fie angajată, precum și modernizarea tehnicii existente. Aparatura, armamentul și tehnica de luptă moderne, adică suportul tehnic al combatanților solicită ca aceștia să fie pregătiți teoretic și practic încât să fie în măsură să le exploateze cât mai eficient și eficace. Tehnica de luptă, echipamentele și armamentul cu care armata este dotată sau urmează să fie înzestrată, potrivit programelor de achiziție și de modernizare a tehnicii militare aflate în desfășurare, impun prezența unor profesioniști care să asigure o utilizare, o întreținere și o întrebuințare în luptă a acestora la nivelul parametrilor tactico-tehnici proiectați. Dar, în armată profesioniști nu pot exista decât prin profesionalizarea integrală a acestei instituții, prin trecerea de la serviciul militar obligatoriu la serviciul militar bazat pe voluntariat, prin pregătirea în instituțiile militare de învățământ a celor care optează pentru cariera și/sau profesia militară. Cea mai modernă tehnică de luptă este lipsită de valoare dacă personalul care trebuie să o deservească nu dispune de suficient timp pentru cunoașterea, exploatarea și mânuirea ei, nu este corespunzător motivat material și profesional să fie un luptător desăvârșit. Totodată, costurile diverse generate de mijloacele de luptă moderne sunt suficient de mari ca ele să nu fie lăsate pe mâna unor diletanți. De aceea, în întreaga lume înzestrarea armatelor cu tehnică de luptă modernă s-a făcut simultan cu profesionalizarea personalului lor.

Eficiența și eficacitatea în acțiunea militară. Acțiunea militară este un tip specific de acțiune umană, de care se deosebește prin latura calitativă a componentelor sale. Ea constituie obiectul de studiu și pregătire practică la pace al profesiei militare și conținutul reprezentativ al profesiei pe timp de război. Totodată, acțiunea militară determină notele specifice ale profesiei militare, în raport cu nivelul de dezvoltare al societății, contextul social-istoric al vremii și apartenența sau nu la o alianță politico-militară.

Armata de masă, produs al dezvoltării capitaliste a societății, nu a urmărit profesionalizarea întregii resurse umane, ci numai a corpului de comandă. Luptătorilor proveniți prin conscripție li se asigura o instruire pentru luptă elaborată relativ empiric, care le permitea să-și îndeplinească sarcinile ce le reveneau pe câmpul de bătălie. Lucrurile se schimbă odată cu creșterea gradului de complexitate al armamentului cu care sunt dotați combatanții și al mijloacelor de luptă din înzestrarea subunităților și unităților militare. În plus, o tehnică de luptă sofisticată presupune costuri ridicate la achiziție, la întreținere și pentru instruirea efectivelor. De aici, necesitatea profesionalizării celor care urmează să se instruiască pe aceasta și să o întrebuințeze în caz de război. Totodată, planificarea, organizarea și desfășurarea luptei armate duse cu astfel de mijloace solicită agenților decidenți înalte competențe profesionale. În prezent, se asistă la o accentuată cibernetizare și

matematizare a câmpului de luptă, ceea ce presupune profesionalizarea armatei. De asemenea, acțiunile de luptă se disting printr-o dinamică alertă, ceea ce face necesară ținerea lor sub un control strict, cu scopul de a preîntâmpina o desfășurare aleatoare a lor. Toate acestea solicită dezvoltarea capacităților comandanților de a alege cea formă de luptă care se estimează, pe temeiul unor criterii riguroși științifice, că va fi cea mai performantă variantă de acțiune. Pe de altă parte, complexitatea luptei impune coordonarea intervențiilor agenților acțiunii militare în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite.

De regulă, *conduita umană* trebuie să fie adecvată scopului propus a fi realizat. Aceasta impune, printre altele, luarea în considerare a următoarelor aspecte: *alegerea* variantei optime de acțiune să țină seama de calitățile de profesionist ale militarului; *stăpânirea situației* de luptă; *existența* unui sistem de norme care să reglementeze activitatea decizională și comportamentală pentru îndeplinirea unei misiuni.¹⁶

Considerente demografice. Populația României a scăzut cu aproximativ un milion de persoane față de 1992, când s-a efectuat penultimul recensământ, arată recenzia populației efectuată la 18 martie 2002. Tendința demografică s-a modificat radical revenindu-se practic la valorile existente în 1977, în condițiile în care în perioada 1977-1992 s-a înregistrat o creștere a numărului de locuitori ai României cu aproximativ un milion de persoane. Astfel, în timp ce cu 11 ani în urmă pe teritoriul țării noastre se aflau 22.810.035 persoane, în 2002 s-au înregistrat 21.680.974 de persoane, România ocupând din acest punct de vedere locul nouă în Europa. Evoluția populației în ultimul deceniu a fost influențată în primul rând de scăderea accentuată a natalității și, totodată, de soldul negativ al migrației externe, toate acestea conducând la un ritm mediu anual de scădere a numărului de locuitori de 0,5%. Spre exemplu, în comparație cu anul 1992, când numărul mediu de copii născuți vii care reveneau la 1000 de femei în vârstă de peste 15 ani se ridica la 1802, în 2002 s-au născut numai 1648 de copii la 1000 de femei. Datele recensământului relevă că România se confruntă în continuare cu o accentuare a procesului de îmbătrânire demografică, tendință cu profunde implicații la nivel social, economic etc. Drept urmare, pe fondul scăderii natalității, se constată o creștere a ponderii populației adulte și a celei vârstnice și cu precădere a celor peste 60 de ani. De asemenea, comparativ cu anul 1992, populația în vârstă de 0-14 ani a înregistrat în 2002 o scădere cu 1361 de persoane, iar ponderea ei în totalul populației a scăzut de la 22,7% la 17,6%. În aceeași perioadă, cu toate că a scăzut cu 219 mii de persoane, ponderea populației adulte de 15-59 de ani a crescut de la 60,9% la 63%, în special datorită diminuării semnificative a ponderii copiilor de 0-14 ani. Mai mult, în ultimii 10 ani, ponderea persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste, raportat la mia de adulți a crescut de la 269 la 307, iar la 1000 de persoane adulte reveneau 586 de tineri și vârstnici, din care copiii sub 15 ani reprezentau mai puțin de jumătate, adică 47,7%. Având în vedere tendința actuală de creștere a numărului de persoane în vârstă și, totodată, scăderea ponderii tinerilor din totalul cetățenilor din România, structura socio-economică a populației în 2002 continuă să confirme faptul că populația activă și ocupată este în scădere. Efectele pe care procesul de îmbătrânire le are asupra desfășurării vieții economice și sociale cât și asupra evoluției demografice sunt evidențiate și de *raportul de dependență*, adică proporția dintre populația cu vârste cuprinse între 15 și 59 de ani și persoanele situate sub și peste aceste limite. În 2002, la 1000 de persoane active reveneau 1449 de persoane inactive. De asemenea, tendința de reducere în ultimul deceniu a acestui raport este cauzată și de scăderea numărului copiilor care reveneau la 1000 de persoane adulte de la 373 în 1992 la 279 în 2002. Tot pe fondul procesului de îmbătrânire demografică, mai puțin de jumătate din totalul cetățenilor României sunt activi, populația aptă de muncă reprezentând 40,8% din cei 21.680.974 de oameni care trăiesc în țara noastră, cu 1648 de mii de persoane mai puține decât în 1992. Persoanele active ocupate

¹⁶ Grigore, Laurențiu-Mihail, Profesionalizarea armatei-cerință a eficienței acțiunii militare, București, Editura A.I.S.M., 2001, pp. 40-42.

reprezintă 36% din totalul populației, iar șomerii declarați 11,8% dintre cetățenii activi.¹⁷ Toate aceste elemente demografice influențează direct și semnificativ organizarea, mărimea, viața și activitatea armatei, precum și resursele umane, materiale și financiare pe care societatea și le poate permite alocării instituției militare. În plan uman, este posibil să se asiste la o selecție negativă atât a militarilor de carieră, cât și a celor de rând (militari în termen și/sau militari angajați pe bază de contract). Datorită resurselor materiale și financiare, relativ modeste, pe care economia națională le poate pune la dispoziția armatei, aceasta trebuie să-și calculeze cu foarte multă atenție și rigurozitate necesarul de oameni, materiale, bani etc. în așa fel încât să fie în măsură să-și îndeplinească misiunile încredințate, în țară și în afara ei.

Tabelul nr.1
Populația României din grupa de vârstă –20-24 de ani¹⁸

Anul/Sexul	1995	1997	2001
Masculin	926.452	990.038	981.654
Feminin	895.291	935.192	942.808

Datele din tabelul nr.1 arată faptul că populația din grupa de vârstă 20-24 de ani are, pe sexe, aproximativ același număr de persoane. Dar, potrivit Legii pregătirii populației pentru apărare numai bărbații pot face obiectul serviciului militar obligatoriu. De altfel, populația României, pe sexe, de-a lungul anilor a fost ca număr de persoane aproximativ egal.¹⁹ Totodată, din fiecare generație o parte (10-15%) dintre indivizi nu pot efectua serviciul militar din motive fizice, psihice și psihotehnice. În același timp, circa 60% dintr-o generație urmează liceul (jumătate sunt fete)²⁰. La rândul lor, mai mult de jumătate dintre absolvenții de liceu urmează cursurile, la zi, ale unei facultăți (de stat sau private). Aceștia „scapă” pe moment de efectuarea stagiului militar obligatoriu. Făcând un calcul simplu reiese că într-un an din grupa de vârstă aptă (de exemplu, 20 de ani) pentru serviciul militar sunt disponibili pentru încorporare cam 30% dintre ei.²¹ La acest procentaj se ajunge datorită motivelor mai sus evocate, dar și prin eliminarea celor scutiți prin lege de conscripție, precum și a celor plecați ilegal la muncă peste hotare.

Tabelul nr.2²²
Evoluția asigurării necesarului de soldați și gradați

<i>Categoria de militari/ Anul</i>	1996 (%)	2000 (%)	2004 (estimare, %)
Militari în termen	56,2	56,4	100,0
Militari angajați pe bază de contract	100,0	100,0	100,0

¹⁷ Cf. Direcției Naționale de Statistică.

¹⁸ Anuarul statistic al României, București, I.N.S., 2001, p. 51.

¹⁹ Ibidem, p. 49.

²⁰ Ibidem p. 199.

²¹ vezi: Boene, Bernard, Conscriptio et armee de metier, Paris, FEDN, 1991, p. 118.

²² Cf. bazei de date a Secției evidență, completare cu militari, coordonare recrutări și încorporări din S.M.G.

Datele din tabelul nr. 2 atestă că asigurarea necesarului de militari în termen (în 1996 și 2000) nu s-a putut face și din motivele menționate anterior, dar și datorită dimensiunilor modeste ale resurselor financiare alocate de la buget în acest scop. La militarii angajați pe bază de contract recrutările s-au făcut ținând seama de fondurile alocate. De fapt, s-au încadrat, cu astfel de personal, doar funcțiile strict necesare.

De aici, se pot desprinde *două concluzii*: 1) *baza redusă* de alegere va conduce la o selecție negativă a celor care vor efectua stagiul militar. Cu alte cuvinte, pentru a atinge numărul necesar (stabilit) de persoane încorporabile într-un an se va renunța la unele criterii de selecție, în sensul coborârii baremelor la diferitele teste psihologice pe care trebuie să le treacă un tânăr care este obligat să execute serviciul militar; 2) dacă se dorește să se evite o asemenea situație este absolut necesar să *crească ponderea* celor care îndeplinesc serviciul militar prin angajare pe bază de contract.

Democratizarea societății românești. După 1989, România a intrat într-un complex și amplu proces de tranziție de la economia supercentralizată și statul dictatorial, la economia de piață și statul de drept. Parcurgerea acestei perioade va conduce la democratizarea societății românești, ceea ce va trebui să se reflecte adecvat și în modul de executare a serviciului militar. Conscripția nu este consubstanțială democrației. Practic, ea nu a statuat o egalitate reală a cetățenilor țării în ceea ce privește efectuarea serviciului militar. Ea a permis ca armata să dispună de oameni mulți cu costuri reduse. (Așa se explică, în mare parte, faptul că au existat înainte de 1989 unități și mari unități care lucrau în economia națională, în mod permanent, precum și participarea unor detașamente militare la muncile agricole. De fapt, conscripții reprezentau, în economia socialistă, o forță de muncă ieftină, disciplinată și obedientă). Dimpotrivă, prin modul concret de recrutare conscripția a permis apariția și dezvoltarea inegalității tinerilor în executarea serviciului militar. Prin lege, erau și sunt încă exceptați o serie de tineri de la conscripție. În plus, o societate democratică oferă șanse egale tuturor membrilor săi în toate domeniile de activitate. Libertatea individului (sub toate aspectele) este o caracteristică definitorie a unei astfel de societăți. De aceea, renunțarea la conscripție și trecerea la voluntariat în recrutarea întregului personal al armatei este o dimensiune specifică noi etape de dezvoltare socială a țării noastre. În plus, acum se cere să se țină seama de atitudinea opiniei publice privind reducerea cheltuielilor pentru apărare, în condițiile creșterii densității tehnologice în armată și a aderării țării la N.A.T.O.

Starea actuală și tendințele de evoluție ale mediului de securitate național, zonal și regional. Mediul de securitate, ca ansamblu a condițiilor interne și internaționale, favorabile dezvoltării individuale și sociale, la nivel național, zonal și regional, se caracterizează printr-o relativă stabilitate, adică se află în starea de normalitate. Riscurile și amenințările proprii războiului rece au dispărut sau s-au diminuat considerabil. Acum, altele sunt riscurile și amenințările la adresa securității naționale, zonale și globale. Printre acestea se numără: terorismul internațional, crima organizată, traficul ilegal de persoane etc. Apărarea față de acestea presupune adoptarea unor strategii de securitate națională, zonală etc. adecvată noilor condiții. Punerea în practică a unor asemenea strategii solicită existența unei armate de profesie în locul celei de masă, bazată pe conscripție. O armată de profesie este, prin definiție, suplă, mobilă și capabilă să intervină acolo unde interesele naționale o cer, adică nu numai în spațiul național, ci și în afara acestuia. Cu alte cuvinte, este necesară constituirea unei forțe de intervenție rapidă, care să poată acționa, în timp optim, acolo unde mediul de securitate zonal, regional sau global o impune. Ori, o asemenea forță nu poate fi compusă decât din voluntari, adică din profesioniști care știu ce au de făcut, fac și își asumă răspunderea pentru comportamentul lor, într-o situație sau alta. În plus, asemenea structuri militare sunt înzestrate cu tehnică de luptă modernă pe care combatanții sunt instruiți temeinic și motivați superior să o folosească la parametri proiectați.

Reforma din armatele statelor membre ale Alianței nord-atlantice. Și armatele țărilor membre ale N.A.T.O. se restructurează, se modernizează etc., adică fac reformă în vederea adaptării adecvate și flexibile la transformările sociale, economice, politice, militare, culturale etc., interne și internaționale. De altfel, încetarea războiului rece, dispariția Pactului de la Varșovia odată cu prăbușirea sistemului socialist din U.R.S.S. și țările europene aliante ei, revoluția tehnico-militară, definirea noilor misiuni ale N.A.T.O., ca alianță politico-militară etc. au impus derularea unei reforme în armatele tuturor statelor membre. În aproape toate aceste țări a fost elaborată așa numita *Cartă a albă a guvernului (sau un document similar)*, în care s-au publicat date privind tendințele de evoluție a armatei naționale, atât în ceea ce privește efectivele pe categorii de forțe, cât și nivelul de înzestrare cu mijloace de luptă moderne. Practic, o astfel de Cartă dă dimensiunile și coordonatele reformei din armată, precum și informații privind misiunile pe care această instituție le va îndeplini în anii următori, atât ca armată națională, cât și ca parte a unei alianțe politico-militare. Țara noastră, ca viitoare membră a Alianței nord-atlantice, trebuie să țină seama de dimensiunile și efectele probabile ale reformei din armatele N.A.T.O. pentru ca reforma din propria armată să conducă la realizarea compatibilității și interoperabilității cu acestea. Iar, o dimensiune importantă a reformei din armata acestor țări, cât și din a noastră o reprezintă profesionalizarea instituției militare, adică recrutarea personalului militar se face numai prin metoda voluntariatului.

1.3. Evoluția ideii de profesionalizare a armatei

a) *Experiența S.U.A. privind profesionalizarea armatei*²³. Armata S.U.A. s-a constituit (în 1776) odată cu insurecția celor 13 colonii pentru independență. Dar, în 1783 războiul terminându-se armata regulată a dispărut și abia în 1790 s-a constituit un embrion al armatei permanente. De altfel, Constituția din 1787 autoriza crearea unei armate regulate și fixa efectivele sale teoretice la maximum de 10.000 de oameni, niciodată atinse înainte de războiul din 1812. Practic, armata regulată s-a născut în 1790 de o manieră mai mult decât modestă și ea va crește foarte lent până în 1900. În ajunul războiului contra Mexicului, ea număra 5000 de oameni. Până la războiul de secesiune (și chiar mai târziu) ea a avut două misiuni esențiale: 1) supravegherea țărmurilor și 2) poliție de frontieră. În 1862 s-a introdus conscripția în sudul S.U.A. (9 milioane de locuitori și de la 600 de mii la 1.500.000 de oameni în armată; numai albi erau conscripți), iar în 1863 și în nord (23 milioane de locuitori și 2.213.363 de oameni în armată). Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea efectivele armatei regulate a S.U.A. nu fac decât să crească (68 de mii în 1900 și 100 de mii în 1914). Primul război mondial a făcut cunoscută lumii puterea S.U.A.: din 23 milioane de oameni recenzați, 4 milioane sunt mobilizați ceea ce îi va permite să înființeze rapid divizii de 28 de mii de oameni, dublul a ceea ce aveau diviziile aliaților sau inamicilor. Armata de carieră a fost în 1917-1918, așa cum va fi și în 1941-1945 osatura forțelor armate.

Luând cunoștință de aceasta, populația americană a început să considere armata ca unul din elementele vieții sale sociale, iar între locuitorii din orașe și militari au început să se statornicească raporturi tot mai strânse.

Armata americană după primul război mondial revine în țară și se demobilizează rapid. În 1925, forțele armate cuprindeau: 140 de mii de militari permanenți; 180 de mii de oameni făceau parte din Garda Națională; 110 mii de oameni constituiau rezerva. Acestea vor fi efectivele S.U.A. până în 1940. Începând cu 1941 se asistă la o creștere vertiginoasă a efectivelor, și implicit, a puterii militare a S.U.A.- 11 milioane de oameni sunt mobilizați în armată și 4 milioane în marină. Se constată, astfel, că o țară dezvoltată economic, dar mai ales industrial este capabilă să-și organizeze, în timp scurt, o armată puternică, bine înzestrată cu

²³Mandeville, Lucien (coord), *Le système militaire des Etats-Unis*, Paris, Editions Universitaires, 1976, pp 9-113.

tehnică de luptă și cu mari posibilități de recrutare a personalului militar necesar și suficient îndeplinirii oricăror misiuni de luptă.

Experiența războaielor din Coreea și din Vietnam a condus la adoptarea hotărârii trecerii de la armata, bazată pe serviciu militar obligatoriu, la armata de profesie ale cărei efective sunt formate, în întregime, din voluntari. Un rol esențial în percepția negativă a acestor războaie l-a avut opinia publică americană care a fost împotriva ducerii lor, mai ales datorită pierderilor numeroase de vieți omenesti fără o justificare credibilă.

Abandonul serviciului militar obligatoriu nu a fost un lucru facil. Președintele Richard Nixon a abolit, în 1973, serviciul militar obligatoriu în S.U.A. După o amplă dezbatere, la nivel național, a apărut opinia majoritară contra conscripției și în favoarea unei forțe armate compuse exclusiv din voluntari. Ea avea la bază următoarele motive: *tradiția*. Continuarea conscripției ar fi fost în contradicție cu o tradiție puternic înrădăcinată. Obligativitatea serviciului militar a fost un fenomen rar în istoria americană și el n-a fost niciodată prea popular. S-a apelat la ea atunci când guvernele federale și/sau cele locale, din timp în timp, au impus serviciul militar pentru a face față urgențelor. Dar, o conscripție permanentă, în timp de pace, ca cea cunoscută după 1948, era o noutate. De fapt, pe parcursul a 200 de ani S.U.A. au fost implicate în 9 războaie importante, adică un total de 39 de ani de ostilitate declarată. Or conscripția nu a fost efectivă decât 21 de ani din cei 39 de ani, adică aproximativ 50% din timpul de război. Dacă se combină pacea cu războiul, conscripția n-a prevalat decât o perioadă de 20 de procente din timp. De regulă, conscripția se aplica doar pe timpul cât dura războiul. Numai după 1940 ea a fost folosită în timp de pace. Astfel, conscripția este neobișnuită și, totodată, străină tradiției americane, mai ales în timp de pace; *scăderea popularității activităților militare*. Războiul din Vietnam a fost nepopular și, prin asociere, serviciul militar a dobândit aceeași caracteristică. Antimilitarismul se exprima, îndeosebi în cercurile de intelectuali și în mediile universitare. Exista o opoziție ideologică puternică față de război în campusurile universităților, pe care o resimțeau inclusiv cei care făceau recrutări pentru ofițeri și cercetători în domeniul apărării. În afara campusurilor s-a dezvoltat o industrie a publicațiilor, filmelor, producțiilor de televiziune și a conferințelor care criticau sever spiritul militar și activitățile militare asociate. Dezgustul pentru război a fost amplificat prin emisiuni de televiziune în direct din zonele de luptă, care arătau războiul în toată confuzia și violența sa. Rare incidente de corupție și câteva scandaluri au făcut să crească criticile la adresa militarilor și au diminuat puțin mai mult avantajele prezentate de conscripție; *punerea în discuție a necesității unor forțe importante*. Retragerea trupelor americane din Vietnam părea să ofere posibilitatea reducerii dimensiunilor forțelor americane din serviciul activ- exact așa cum se făcuse și în alte situații similare; *atitudinea schimbătoare a tineretului american*. Mișcările tinerilor din anii șaizeci încurajau urmărirea libertății individuale, idealismul autentic și tendințele satisfacerii principiului plăcerii. Această stare de spirit era incompatibilă cu continuarea serviciului militar obligatoriu. Disprețul tinerilor față de alte instituții ale statului și față de autoritate în afara armatei au fost însoțite de unele tentative similare în interiorul forțelor armate și aceasta a dat naștere la numeroase incidente punând sub semnul întrebării disciplina. Prelungirea conscripției părea să angajeze proteste continue în afara forțelor armate și probleme crescânde în interior- probleme dezagreabile pentru un legiuitor grijuliu cu problemele apărării naționale. Rezistența tinerilor la conscripție, dar și alte forme de constrângere au amplificat convingerea națională că o schimbare era necesară, care se va adapta mai bine la libertatea de alegere; *caracterul total nedrept al conscripției*. Ea părea injustă pentru că nu era universală. Greutatea nu era împărțită în mod egal între toți. Doar o mică parte dintre tinerii socotiți apți trebuiau să îndeplinească obligațiile militare, în timp ce marea majoritate scăpa de serviciul militar dintr-un motiv sau altul. Numărul tinerilor care împlineau vârsta de 18 ani creștea continuu, trecând de la 1,5 milioane în 1962 la mai mult de 2 milioane în 1974. Admițând că normele de încorporare rămâneau

aceleași mai mult de un milion de tineri erau apti pentru serviciul militar. Totuși, chiar în cursul anului record (1966) al războiului din Vietnam, numai 365.000 de tineri au fost încorporați-adică mai puțin de un om din trei care au fost recunoscuți apti pe durata anilor șaiszeci. Ulterior numărul celor încorporați (prin conscripție) a scăzut mult. S-a ajuns ca unul din patru și, apoi, unul din șapte dintre tineri declarați apti să fie chemat să execute serviciul militar obligatoriu. Prin urmare, era clar că recrutarea prin conscripție era nedreaptă întrucât impunea serviciul militar doar unei mici părți dintre tinerii declarați apti după regulile existente în acei ani.

În 1970, Comisia Gates (constituită pentru a analiza trecerea de la conscripție la voluntariat) a declarat: costurile conscripției ar trebui suportate dacă constituie prețul necesar apărării păcii și securității S.U.A.; conscripția este intolerabilă, însă, când există o alternativă compatibilă cu valorile fundamentale americane.

Desigur, conscripția și-a avut apărătorii săi. Printre argumentele aduse în favoarea sa se menționează: *armata de profesie nu este reprezentativă* pentru societatea americană. Un număr mare de soldați, bărbați și femei sunt negrii, needucați (adică cu un nivel de instruire școlară scăzut) și provin din medii sociale defavorizate. Cu alte cuvinte, americanii albi, instruiți și aparținând clasei mijlocii și superioare nu se angajează în armată ca soldați. De altfel, ofițerii și subofițerii au fost întotdeauna voluntari. S-a recurs la conscripție numai pentru soldați. Totuși, studii efectuate atât în 1987, cât și în 1989 au relevat că se înrolează în armată tineri (circa 45%) care provin din familii cu venituri superioare mediei pe țară, că nivelul de educație al femeilor și bărbaților din armata S.U.A. este bun (90% dintre ei sunt titularii unei diplome de absolvire a studiilor secundare). Este adevărat, însă, că minoritățile rasiale sunt suprareprezentate în armata S.U.A. De pildă, negrii erau aproximativ 22% printre recruții din 1989, deși ei reprezentau doar 14% în clasa lor de vârstă. Dar, în realitate, o conscripție reprezentativă nu ar face decât ca armata să încorporeze tineri care nu trec cu succes testele de aptitudini, care nu au diplome de învățământ secundar și care nu doresc să servească sub arme;²⁴ *conscripția obligând fii responsabililor politici să servească sub drapel îi face pe aceștia din urmă mai sensibili la problemele soldaților*. Este un argument care nu rezistă unei analize pertinente; *existența conscripției va fi un obstacol în declanșarea unui război*. Este un argument fals. Conscripția nu a împiedicat S.U.A. să declanșeze războiul din Vietnam. Serviciul militar obligatoriu a fost și este, peste tot în lume, cel mai vechi și mai dur subiect de discordie socială. Problema de a ști cine trebuie să servească în armată, cine trebuie să lupte și să-și riște viața pentru apărarea țării este de o natură atât de profundă, că ea pune în joc argumente filozofice atât de puternice, într-un sens sau altul, încât ea va rămâne în dezbatere multă vreme de aici încolo.

Războaiele din Golf (din 1991 și 2003) au demonstrat, fără nici o îndoială, că armata de profesie americană este o redutabilă mașină de război. De fapt, aceste conflicte armate au adus dovezi consistente privind avantajele unei armate de profesie în comparație cu cea de masă, formată în majoritate din conscripți. Mai întâi, s-a confirmat *avantajul angajatului voluntar*, fie bărbat, fie femeie, comparativ cu luptătorii obligați să execute serviciul militar. Militarii de profesie sunt mai bine antrenați și superior motivați intrinsec, cunosc, întrețin și exploatează tehnica de luptă în condiții mai bune decât cei veniți în armată prin conscripție. Apoi, enorma *investiție* făcută în armată de când s-a trecut la voluntariat, s-a dovedit un *plasament excelent*. Panoplia militară de care dispune, în prezent, S.U.A. a dat acesteia forța capabilă să descopere și să nimicească oportun țintele militare inamice, ele înregistrând pierderi nesemnificative în rândurile efectivelor proprii și ale civililor inocenți. În fine, un alt argument este de ordin *politic*. S-au adoptat decizii politice corecte și adecvate privind înzestrarea cu mijloace de luptă moderne a forțelor armate ale S.U.A., în deplin consens cu

²⁴ Boone, Bernard et Martin, Michel-Louis (coord), *Conscription & Armee de metier*, Paris, FEDN, 1991 pp. 46-53.

misiunile și răspunderile asumate privind securitatea națională, zonală, regională și, mai ales, globală. În plus, armata de profesie, în actuala sa configurație, este mult mai *reprezentativă* pentru societatea americană decât în epoca în care serviciul militar era obligatoriu. Criteriile de recrutare utilizate asigură accesul în armată a tuturor tinerilor americani care doresc să devină militari. De altfel, problema reprezentativității este una falsă. Tinerii din grupa de vârstă 18-21 de ani (adică cei care fac obiectul încorporării) constituie în S.U.A. 3% din populația țării. Dacă se elimină cei inapți pentru serviciul militar, din diverse motive, rămân circa 2%, ori aceștia nu pot fi reprezentativi pentru întreaga societate americană.

Teama că nu se vor găsi voluntari pentru serviciul militar a fost infirmată de rezultatele recrutării efectuate de către reprezentanții ai armatei. Este drept că s-au oferit condiții atrăgătoare: salariu bun (salariul de început era superior salariului minim oficial); condiții optime de viață și de muncă în armată; acceptarea femeilor în armată; perspective de carieră atrăgătoare; după încheierea unui număr minim de ani sub contract se acorda sprijin financiar celor care doreau să-și continue studiile universitare.

b) *Experiența britanică privind profesionalizarea armatei*²⁵. La 13 mai 1963, ultimul conscript din contingent părăsea armata britanică. Marea Britanie revenea la modul său tradițional de recrutare a personalului armatei în timp de pace- voluntariatul. Carta albă asupra apărării din 1957 anunțând renunțarea la conscripție, dădea astfel curs liber unei preferințe atât de vechi –armata de profesie. Și aici au fost voci care au susținut necesitatea menținerii conscripției. Argumentul forte folosit de ofițerii superiori era că cei conscripți reprezintă o mână de lucru care rezolvă sarcinile curente din armată, lăsând ofițerii și celălalt personal de carieră să se consacre rolurilor mai tehnice și mai specializate. Practic, s-a renunțat la serviciul militar obligatoriu din următoarele motive: necesitatea creșterii eficacității militare; rațiuni economice; menținerea, după 1945, a unor efective numeroase devenise o povară costisitoare; introducerea armeei nucleare în dotarea armatei.²⁶

În realizarea unei armate de profesie s-a trecut de la concepția tradițională a armatei, legitimată în termeni de valori și norme colective la o nouă concepție și anume una utilitară ce socotea profesia militară ca fiind o ocupație ca oricare alta și care se supune pieții muncii.

Problemele cărora instituția militară și guvernării au trebuit să le facă față în Marea Britanie se pot rezuma în formula celor patru **R**. Mai întâi, armata are dificultăți în a *recruta* personalul. Este o problemă obișnuită într-un stat industrializat unde există suficienți ofertanți de locuri de muncă, pentru femei tinere și bărbați tineri, apți fizic și psihic, precum și cu un nivel de școlarizare suficient, adică compatibil cu atribuțiile funcțiilor și posturilor pe care vor fi încadrați în instituția militară. O preocupare constantă a celor care recrutează personal pentru armată a constituit-o atragerea către profesia militară a tinerilor aparținând minorităților etnice și a femeilor. În ceea ce privește minoritățile etnice eforturile nu s-au bucurat de succes. Astfel, în 1988, din 21135 de candidați la intrarea în *Royal Navy* și la pușcași marinii, doar 1,4% nu erau de rasă albă. Aceeași situație era și la celelalte categorii de forțe armate.²⁷ Un succes a fost însă recrutarea femeilor. De pildă, în perioada 1988-1989 au fost recrutate 3001 de femei (700 la marină, 1427 la forțele terestre, 874 la aviație), față de 2611 în anul bugetar 1987-1988. Concomitent s-a lărgit mult paleta funcțiilor și posturilor pe care au început să fie încadrate femeile. Dacă până în 1990 femeile erau, de regulă, puse să îndeplinească, cu precădere, doar anumite funcții necombatante, în prezent ele ocupă orice post din armată, de la militar de rând la ofițer (specialist sau comandant). În al doilea rând, este problema *reținerii* personalului recrutat, deja calificat și format, o perioadă mai mare de timp în armată. Astfel, unii angajați părăsesc instituția militară după 6 luni de serviciu, iar alții la expirarea contractului, pentru alte locuri de muncă, în viața civilă, presupuse a fi mai bine

²⁵ibidem, pp. 70-115.

²⁶ ibidem, p. 72.

²⁷ ibidem, p. 83.

plătite. Datele statistice²⁸ dezvăluie dificultățile pe cât de numeroase pe atât de variate ale părăsirii serviciului militar de către o parte a celor recrutați. Astfel, se constată că în perioada 1988-1989, de exemplu, din cei 30862 noi angajați (bărbați), 6676 (adică 21,6%) au părăsit armata imediat (din care 4176 la cerere). În aceeași interval de timp, din 2645 de tinere femei care îmbrăcau pentru prima oară uniforma, 1261 (adică 47,6%) au plecat din armată pe motiv de căsătorie sau sarcină. Aceste plecări nu sunt însă cele mai costisitoare pentru instituția militară, ci cele care privesc specialiștii (piloți, ingineri, medici, controlori de trafic) la a căror formare s-au cheltuit mulți bani și s-a consumat mult timp. Motivația este singura soluție viabilă care să elimine sau să diminueze considerabil aceste fenomen. Astăzi, ofițerii, subofițerii și soldații așteaptă de la armată un anumit nivel de remunerație și acordă o mică importanță avantajelor în natură (asistență medicală, locuință, formarea și școlarizarea copiilor) sau aspectelor morale a condiției lor, adică caracteristicilor definitorii care deosebeau altă dată instituția militară de instituțiile civile. În realitate, *doi factori* par să joace un rol major în motivarea militarilor britanici astăzi. *Primul* este comparația *situației lor profesionale* cu cea rezervată omologilor civili. Or, chiar dacă specializarea tehnică și evoluția generală au atenuat considerabil diferențele dintre armată și societate, absența conscripției explică în mare parte izolarea relativă în care trăiesc militarii încă, ceea ce îi împiedică adesea să aprecieze corect realitățile economice și sociale exterioare. Pe scurt, nu rare sunt cazurile când comparațiile pe care ei le fac în materie de venituri, locuință, satisfacția muncii, mobilitate, viață de familie etc. să fie deformatate sau nerealiste. *Al doilea factor* este reprezentat de *viața de familie a militarilor*. Mulți militari britanici sunt căsătoriți. Datele statistice relevă că 70% din ofițeri, jumătate din subofițeri și militarii de rând sunt căsătoriți.²⁹ Ministerul Apărării a făcut eforturi însemnate pentru a asigura rezolvarea problemelor cu care se confruntă familiile de militari. Astfel, suportul material adus familiilor de militari, în materie de locuință, asistență medicală și școlarizarea copiilor este net superior celui pe care îl primesc familiile civile din partea colectivităților locale. Dar, adevărata problemă a familiilor de militari nu este de natură materială, ci privește preferința exprimată deschis de familiile militarilor pentru un stil de viață civil care să permită accesul la proprietate și la achiziția de bunuri materiale ca semn al reușitei sociale. Frecvent soțiile de militari sunt nemulțumite de condițiile oferite lor de armată. Se caută soluții care să diminueze considerabil influența vieții de familie asupra carierei militarilor.³⁰

Această dificultate este strâns legată de cea de al treilea **R** și anume *retragerea* (pensionarea). Practica tradițională a pensionării personalului militar la vârste mai mici decât la civili atrage distorsiuni în piramida vârstelor și în profilurile carierelor. În fine, militarii britanici se confruntă cu problema *reconversiei*. Întoarcerea în viața civilă constituie pentru un număr însemnat dintre ei un moment dificil în domenii atât de diverse cum sunt locuința, serviciul, educația copiilor (este vorba de continuarea studiilor) și promovarea profesională. Acești doi factori- pensionarea și reconversia sunt strâns legați între ei. Ambii au o problemă comună, care se poate rezuma vorbind de tranziția dificilă, uneori chiar traumatică, între o comunitate exigentă, dar călduroasă și protectoare, și o societate mai rece, cu repere puțin familiare. Pentru a facilita această trecere, un ansamblu foarte elaborat de ajutorare a reinsertiei s-a pus în practică. Totuși, probleme serioase persistă, care nu sunt fără consecințe asupra viabilității în timp a armatei de profesie.

Prima dificultate rezidă în prăpastia care există între ethos-ul militar și valorile societății înglobate. Numeroși sunt cei care în armată se adaptează cu greutate la schimbările intervenite în ultima vreme în instituția militară. Dacă lucrul în echipă era, pe timpuri, o constantă a activității militare, astăzi tot mai mult își face loc principiul „fiecăre pentru sine”

²⁸ ibidem, pp. 85-86.

²⁹ ibidem, p. 89.

³⁰ ibidem, pp.90-91.

și tendința de îmbogățire, cu orice preț, câștigă teren. Această stare de lucruri nemulțumește pe militarii cu vechime, indiferent categoria de personal căreia aparțin. De asemenea, mulți militari întâmpină dificultăți în adaptarea la realitățile dure ale pieții muncii. Aceste dificultăți sunt întărite de persistența unui ansamblu de valori și atitudini care se identifică cu modelul instituțional vechi. Militarii așteaptă de la instituție o susținere pe care nu o găsesc decât rareori în alte organizații, oricare ar fi tipul lor. Subofițerii și militarii de rând se confruntă frecvent cu problema locuinței atunci când părăsesc armata. Ei se așteaptă ca autoritățile locale să le ofere o locuință similară celei pe care le-a oferit-o armata pe timpul serviciului militar. La rândul lor, ofițerii dacă doresc să-și mențină nivelul de trai avut în armată trebuie să-și caute un nou serviciu. Se pune deci problema unei a doua cariere, ceea ce devine din ce în ce mai dificil de găsit. Se știe că, în armată, competențele formate se apropie considerabil, datorită densității tehnologice, de cele din viața civilă. Aceasta ar trebui să faciliteze reconversia militarilor. De fapt, lucrurile stau altfel întrucât activitatea din armată are specificul său. În centrul simbolic al instituției militare se situează activitățile legate de luptă, fie ea terestră, navală sau aeriană și armele sau unitățile au contact direct cu inamicul sau pericolul în timp de război. Activitățile și unitățile de logistică ocupă, întotdeauna, simbolic, periferia. Militarii din acest sector nu întâmpină dificultăți în a-și găsi un loc de muncă corespunzător în viața civilă, datorită pregătirii și experienței lor din armată. În schimb, este mult mai dificil ca o persoană (ofițer, subofițer sau militar de rând), care are competențe strict militare și experiență dobândită în unități de luptă să se angajeze într-un sector civil de activitate. De aici, necesitatea unei perioade mai îndelungate de pregătire a acestor militari pentru a reuși o integrare bună în mediul civil.

c) *Experiența franceză în profesionalizarea armatei*³¹. După revoluție Franța nu a cunoscut întotdeauna conscripția. Între 1815 și 1870 conscripția a fost abolită oficial din motive ideologice. În realitate, s-a recurs la o conscripție mascată, fondată pe tragerea la sorți și înlocuire. Acestei epoci îi succede alta-din 1871 până în 2003-timp în care serviciul militar obligatoriu și universal este progresiv adoptat și acceptat de națiune. Începând cu 2003, Franța a renunțat la conscripție și a optat pentru o armată de profesie. Motive ale dispariției modelului republican fondat pe conscripție sunt: *dimensiunea tehnică*. Armata franceză nu mai are nevoie de efective mari întrucât dotarea sa tehnică este superioară. Prin aceasta se diminuează considerabil efectele reducerii personalului militar și se menține intactă capacitatea de luptă. Totodată, complexitatea datorată tehnologiei și, ca urmare, polivalența rolurilor combatanților indusă de aceasta fac necesară existența unor profesioniști desăvârșiți în armată; *rațiuni strategice*. Dispariția amenințării principale (este vorba de amenințarea sovietică) și apariția altor riscuri difuze și imprevizibile la adresa securității a produs schimbări esențiale în politica franceză de apărare. Acum aceasta este axată, în principal, pe intervenții în afara țării. În acest scop, armata are nevoie de unități, suple și mobile, constituite din profesioniști care să îndeplinească misiuni complexe; *rațiuni financiare*. În prezent, există tendința introducerii unui stil neoliberal și în armată în ceea ce privește gestionarea resurselor puse la dispoziție de societate, pe de o parte. Pe de altă parte, dorința reducerii deficitului bugetar a făcut să scadă bugetul destinat apărării ca una din sursele de realizarea de economii. În plus, armata de profesie pare, pe termen lung, mai puțin costisitoare decât cea bazată pe serviciul militar obligatoriu.

Trecerea la armata de profesie ridică, afirmă specialiștii francezi³², o serie de probleme, mai ales, cele privind următoarele aspecte: *impactul cultural* și structural asupra societății; *recrutarea*, fidelitatea și constrângerile legate de resursele umane; *reinscrierea socială* și culturală a voluntarilor după plecarea din sistem; *raporturile armată-stat-societate*;

³¹ ibidem, pp.195-324; <http://www.stratisc.org/pierre>.

³² <http://www.stratisc.org/pub/Boene-reforma>.

necesitatea *asigurării interoperabilității* cu armatele celorlalte state membre ale Alianței nord-atlantice.

Preocupări privind trecerea la armata de profesie există în aproape toate statele dezvoltate ale lumii, dar mai ales în țările membre ale Uniunii Europene. Renunțarea la armata bazată pe conscripție și constituirea armatei de profesie este un proces complex și de durată, care necesită o pregătire materială corespunzătoare, dar și o susținere adecvată din partea opiniei publice. Așa s-au petrecut lucrurile în S.U.A. și Franța, de pildă. În toate statele care au trecut la armata de profesie *decizia* adoptată a fost una de natură *politică*.

d) *Evoluția ideii de profesionalizare a armatei în România*. La noi, conscripția a fost elementul central al constituirii armatei naționale, încă de la înființarea primelor unități militare (atestare documentar din timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza). S-a preferat acest mod de constituire a armatei atât din motive strategice, cât și de altă natură (economice, sociale, politice, ideologice etc.). De aceea, instituția militară a avut tot timpul în rândurile sale, pe de o parte, militarii de carieră (adică ofițerii, maiștrii militari și subofițerii) și, pe de altă parte, trupa (adică militarii în termen, care includ în rândurile lor gradați și soldați). Cadrele militare veneau voluntar să lucreze în armată, din diverse motive. Militarii în termen, adică cea mai mare parte a efectivelor armatei proveneau din conscripție. Populația a acceptat această modalitate de efectuare a serviciului militar ca pe ceva absolut necesar și ca o etapă obligatorie în maturizarea socială și formarea tinerilor pentru viață. Din 1990 apar primele semne ale tendinței de accentuare a profesionalizării armatei, atât prin ridicarea nivelului de calificare profesională a cadrelor militare, cât și prin instituirea unei noi categorii de personal militar și anume *militarul angajat pe bază de contract*. Deși, până în prezent există mulți militari angajați pe bază de contract în toate structurile militare și la toate eșaloanele, totuși nu s-a renunțat la conscripție ca modalitate de recrutare a soldaților. Într-un fel, este de înțeles această stare de lucruri dacă se ține seama de prevederile Constituției țării și ale Legii pregătirii populației pentru apărare. Dar având în vedere dobândirea de către România a statutului de țară membră a N.A.T.O., pe de o parte, și celelalte argumente prezentate anterior privind necesitatea profesionalizării armatei noastre, pe de altă parte, este posibil ca în câțiva ani, de aici încolo, cei abilitați prin lege să adopte decizia trecerii de la armata de masă, fondată pe conscripție, la armata de profesie, bazată pe voluntariat. O primă măsură ar fi modificarea prevederii din Constituție³³ referitoare la obligativitatea bărbaților cetățeni români, care au împlinit vârsta de 20 de ani, de a efectua serviciul militar. Ulterior ar trebui amendată corespunzător și Legea pregătirii populației pentru apărare. De asemenea, se impune adoptarea de către Parlamentul țării și a *Legii statutului militarilor angajați pe bază de contract*³⁴, ca o premisă semnificativă a deciziei de renunțare la conscripție și de trecere la armata de profesie constituită pe temeiul voluntariatului. În plus, odată adoptată decizia *politică* de trecere la *armata de profesie* trebuie demarat procesul practic de materializare a acestei hotărâri. Fără îndoială că va fi necesar un timp de cel puțin câțiva ani pentru realizarea unei armate de profesie, perioadă în care se va încerca rezolvarea tuturor problemelor generate de acest proces complex-trecerea de la armata bazată pe obligativitatea serviciului militar la armata de profesie constituită, în totalitate, din voluntari.

2.PREMISE ALE PROFESIONALIZĂRII ARMATEI ROMÂNIEI

Profesionalizarea Armatei României este posibilă. În acest sens, se pot aduce ca argumente următoarele: *prezența* în unitățile și marile unități ale armatei noastre a unui număr însemnat de *militari angajați pe bază de contract*. Potrivit Cartei Albe a Guvernului României până în 2010 se vor selecționa și pregăti 15.300 de militari angajați pe bază de contract și prin

³³ Constituția României, București, 1991, art.52, aliniatul 2.

³⁴ Vezi „Văduviți de drepturi” (dezbateri) în Observatorul militar nr.15 din 14- 20.04.2003.

aceasta se va asigura creșterea gradului de profesionalizare a armatei de la 47% la 71%.³⁵ De fapt, există în Armata României unități și subunități formate exclusiv din cadre militare și militari angajați pe bază de contract. Odată cu renunțarea la conscripție este posibil ca toate unitățile și marile unități ale armatei să fie încadrate numai cu personal militar de profesie; *existența unor acte normative* deosebit de importante în ceea ce privește apărarea națională. Este vorba de Strategia națională de securitate, Strategia militară națională, Doctrina militară națională și a categoriilor de forțe, Doctrina operațiilor multinaționale etc., regulamente militare generale, ordine, instrucțiuni etc. Toate acestea definesc cadrul conceptual, organizatoric, de conducere, dimensiunile, coordonatele și parametrii existenței și funcționării armatei, ca entitate instituțională, cu competențe în domeniul apărării naționale; *conceperea, organizarea și desfășurarea* procesului pregătirii pentru luptă a efectivelor după *norme, standarde și proceduri N.A.T.O.* Acest lucru, pe de o parte, este posibil pentru că există personal calificat în unități și subunități, și, pe de altă parte, este necesar asigurării compatibilității, într-o primă etapă, și, ulterior, interoperabilității armatei noastre cu armatele statelor membre ale Alianței nord-atlantice; *participarea unui număr însemnat de militari români la executarea de diverse misiuni în afara țării.* De pildă, în anul 2002 au participat la activități diverse peste hotare ofițeri, subofițeri și militari angajați pe bază de contract din țara noastră atât ca membri ai unor structuri militare românești de sine stătătoare, cât și ca persoane calificate în diferite structuri militare internaționale.³⁶ Toți aceștia au fost conform uzanțelor internaționale numai militari profesioniști.

2.1. Situația actuală a profesionalizării Armatei României

Profesionalizarea³⁷ Armatei României poate urma două căi. *Prima*, presupune *menținerea conscripției*, ca modalitate de recrutare a militarilor în termen. Aceasta, în cazul în care actuala prevedere din Constituție privind obligativitatea serviciului militar, pentru cetățenii de sex masculin în vârstă de 20 de ani, nu se abrogă. Însă, o dată cu modificarea legii fundamentale a țării, activitate preconizată a se desfășura cu ocazia referendumului din toamna anului 2003, serviciul militar obligatoriu va înceta să mai existe. În ipoteza că conscripția rămâne de actualitate, din diverse motive (economice, politice, psihologice, psihosociale etc.), este posibil să se amendeze Legea pregătirii populației pentru apărare, atât în ceea ce privește durata stagiului militar obligatoriu (menținând-o pe cea de acum sau reducând-o), cât și a criteriilor de selecție a celor care vor fi chemați să servească sub drapel (probabil în sensul măririi numărului celor exceptați de la efectuarea serviciului militar obligatoriu). Totodată, în lege se poate stipula ca obligativitatea serviciului militar să fie viabilă doar atunci când factorii de decizie din armată consideră necesar. Cu alte cuvinte, deși conscripția rămâne o posibilă metodă de recrutare a soldaților și gradaților, ea se va aplica selectiv, în raport de nevoile armatei de completare a efectivelor sale cu acest tip de personal, dar și al celorlalte instituții cu competențe în domeniul securității naționale, ordinii publice și apărării țării. În mod curent, însă, se poate face completarea necesarului de gradați și soldați prin voluntariat, adică prin angajarea unor militari pe bază de contract, în cazul reducerii numărului celor conscripți sub nivelul necesarului stabilit. Aceasta va reprezenta o modalitate de profesionalizare a unui segment important al armatei și anume cel constituit din gradați și soldați (militarii de rând din armatele de profesie). *A doua cale*, o constituie *voluntariatul*. Cu alte cuvinte, întregul efectiv al armatei va fi format din militari de carieră (ofițeri, maiștrii

³⁵ Carta Albă a guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică, București, Editura Militară, 2000, p. 101.

³⁶ Moștofle, Constantin (coord.), România -N.A.T.O., 1990-2002, București, Editura A.I.S.M., 2002, pp. 161-164.

³⁷ Prin definiție militarii de carieră prezenți atât în armata de masă, în armata mixtă, cât și în cea de profesie sunt socotiți profesioniști. De aceea despre ei nu s-au făcut referiri ample în textul lucrării. (N.A.)

militari și subofițeri) și militari angajați prin contract. Această modalitate presupune: 1) *renunțarea completă* la conscripție. În acest caz, este absolut necesară modificarea legii fundamentale a țării, dar și amendarea Legii pregătirii populației pentru apărare în ceea ce privește serviciul militar obligatoriu; 2) *asumarea responsabilă* de către întreaga societate românească a efectelor sociale, economice, psihosociale etc. pe care o astfel de măsură le va genera; 3) *adoptarea* unei asemenea *structuri a forțelor armate* încât să se poată executa toate misiunile încredințate instituției militare, atât în interior, cât și în afară, pe de o parte, și îndeplinirea criteriilor de aderare la Alianța nord-atlantică, pe de altă parte. Aici se cuvine luat în seamă faptul că trecerea fie la armata mixtă, fie la cea de profesie presupune ca o condiție obligatorie reducerea ponderii militarilor de carieră, atât în raport cu ceilalți militari, cât și între ei. Astfel, se preconizează ca raportul între ofițeri și subofițeri să fie de 1 la 3, iar între ofițeri și militarii angajați pe bază de contract să fie de 1 la 2.

Alegerea unui model de efectuare a serviciului militar sau a altuia este o opțiune deosebit de importantă și ține de competența organelor abilitate prin lege să decidă. Practic, aceasta înseamnă redefinirea modului de recrutare a efectivelor armatei care va trebui să se adapteze exigențelor datelor următoare, care constituie constrângeri pentru decidenți: *pe termen scurt și mediu* se va produce *o scădere a efectivelor* militare potrivit tratatelor și convențiilor internaționale încheiate de România după 1990; *presiunea opiniei publice* privind reducerea cheltuielilor pentru apărare va crește având în vedere diminuarea amenințărilor din regiune (Balcani) și din Europa; *creșterea densității tehnologice* din armată; *dobândirea* de către România a statutului de *țară membră a Alianței nord-atlantice* va duce la sporirea numărului de militari angajați pe bază de contract în armată; *scăderea resursei demografice* în vârstă de a face serviciul militar sau de a se angaja, ca voluntar, în armată; *posibila creștere a duratei învățământului general* obligatoriu (se pare că din 2004 se va trece la învățământul obligatoriu de 10 ani); *este posibilă apariția tendinței crescute* a tinerilor de a avea cât mai multe drepturi, o mai înaltă aspirație economică și socială, precum și o mai redusă conștiință a îndatoririlor lor cetățenești.

Opțiunea pentru un model sau altul de recrutare a soldaților și gradaților dă și tipul de armată, adică *armată mixtă* sau *armată de profesie*. Este evident că fiecare model prezintă atât avantaje cât și minusuri. Astfel, modelul în care pentru recrutarea unui segment important al efectivului de militari, respectiv gradați și soldați se folosesc ambele metode de recrutare-voluntariatul și conscripția are atât avantaje, cât și dezavantaje. Desigur, volumul efectivelor realizate printr-o metodă sau alta diferă de la o etapă la alta. Tendința este, însă, ca să sporească ponderea militarilor angajați pe bază de contract. Ca *avantaje* ale menținerii conscripției, ca metodă de recrutare a militarilor în termen se pot menționa: *crearea* unei rezerve pertinente din care se vor selecționa viitorii militari angajați pe bază de contract. În prezent, militarii angajați pe bază de contract provin exclusiv dintre tinerii care au efectuat stagiul militar obligatoriu. Aceasta înseamnă, pe de o parte, posibilitatea unei selecții riguroase a viitorilor voluntari și, pe de altă parte, realizarea de economii (financiare și de timp) cu formarea și desăvârșirea pregătirii celor angajați ca militari cu contract. Totodată, pentru că militarii angajați pe bază de contract provin din rândul celor care au efectuat stagiul militar aceștia nu vor avea probleme de adaptare și integrare în noile subunități sau unități. Aceasta va face ca randamentul lor în activitățile specifice prestate să fie cât mai bun; o *armată* în care sunt și tineri care execută serviciul militar obligatoriu este reprezentativă pentru societate. Conscripția, chiar cu minusurile ei, face ca, cel puțin teoretic, toți tinerii apti pentru serviciul militar să aibă șansa de a trece prin armată. Dacă serviciul militar este obligatoriu și universal, atunci în armată, în calitate de militari în termen se vor găsi reprezentanții tuturor claselor și categoriilor sociale. Într-un fel și într-o anumită măsură, armata ar putea reconstitui structura socială a societății românești actuale. Cu alte cuvinte, ea ar avea în rândurile sale tineri din toate clasele și categoriile sociale, din toate regiunile țării,

care ar fi tratați la fel, adică li s-ar acorda aceleași drepturi și ar avea obligații similare, indiferent de clasa socială, apartenența religioasă, nivelul de școlaritate etc.; existând *posibilitatea ca și fii oamenilor politici* să efectueze stagiul militar obligatoriu aceștia din urmă vor fi mai sensibili la problemele soldaților. Ipotetic, se poate socoti că atunci când fii oamenilor politici sunt supuși obligației legale de executare a serviciului militar, aceștia din urmă vor fi mult mai sensibili la problemele cu care se confruntă toți cei care efectuează stagiul militar, ca soldați și gradați. Aceasta, indiferent dacă sunt militari în termen sau militari cu termen redus. De altfel, acest lucru se poate constata analizând măsurile succesive adoptate de Guvernul României, după 1990, privind durata stagiului militar obligatoriu, condițiile efectuării serviciului, acordarea unor drepturi (învoire, permisie, participarea la examene de admitere în instituții de învățământ superior civil și militar etc.) ; *menține o legătură* strânsă între armată și națiune. Conscriptia, prin definiție, fiind teoretic egală și universală pentru toți tinerii apti, fizic și psihic, să execute stagiul militar face ca armata să fie privită de către populația țării ca un segment deosebit și foarte important al națiunii, ca o instituție fundamentală a statului, cu misiunea de a apăra și promova sistematic și consecvent, interesele fundamentale ale patriei. Dacă, prin lege toți cetățenii țării efectuează serviciul militar, fie ca militar în termen, fie ca militar cu termen redus, atunci ei cunosc care sunt competențele instituției militare, care sunt obligațiile lor ca cetățeni și consimt să-și facă datoria față de țară, iar la trecerea în rezervă, revenind în viața civilă vor susține, în cunoștință de cauză, de pe poziția socială pe care o au interesele armatei; *dezvoltă la cetățeni* sentimentul de responsabilitate pentru apărarea țării. Pe durata stagiului militar tinerii pe lângă pregătirea militară propriu-zisă, sunt educați și formați ca cetățeni, ei învățând și însușindu-și o serie de norme și reguli, anumite modele de comportament acceptate social, ceea ce îi face să înțeleagă nevoile de apărare ale țării, le formează și dezvoltă sentimente și atitudini patriotice. Studii de specialitate demonstrează că sentimentele patriotice și de responsabilitate sunt mult mai prezente și puternice la tinerii care au efectuat stagiul militar decât la cei care nu au executat acest serviciu³⁸; *rezolvarea unor probleme* ce țin de șomajul în rândul tinerilor. Într-o anumită măsură serviciul militar obligatoriu, prin atragerea unui număr mare de tineri în armată, desigur pentru o perioadă limitată de timp, parțial rezolvă șomajul în rândul tinerilor. Mai întâi, prin faptul că îi ține ocupați un timp, reducând cererea de pe piața muncii și, apoi, prin posibilele calificări, într-o meserie sau alta, care la trecerea tinerilor în rezervă îi ajută să-și găsească mai ușor un loc de muncă.; *costuri relativ mai mici* în cazul conșcripției, pe termen scurt și mediu, decât pentru militari angajați pe bază de contract. Astăzi, un militar în termen costă 62.306.000 lei (cheltuielile complete făcute pe un an), adică 1860 de dolari S.U.A. (la cursul zilei de 27.05.2003), iar un militar angajat pe bază de contract 100.201.000 lei (tot într-un an de zile), adică circa 3000 de dolari (la cursul zilei de 27.05.2003). Comparând cele două costuri se poate vedea că conșcripția, pe termen scurt și, chiar, mediu este mai avantajoasă pentru țară. În plus, orice militar în termen, indiferent, calificarea, nivelul de școlarizare etc. este folosit pentru efectuarea în subunitate și unitate a oricărei activități, chiar dacă nu are legătură cu sarcinile sale de serviciu. Cu militarul angajat pe bază de contract lucrurile stau cu totul altfel. Acesta este încadrat pe un post anume și nu poate fi obligat să presteze munci necalificate sau care n-au legătură cu funcția (postul) său. De altfel, nici economic o asemenea practică nu este rentabilă. De aici și tendința crescândă ca o serie de activități din armată să fie externalizate; *crează și menține la cote înalte* încrederea populației în armată. În prezent, armata, la noi, se bucură de o înaltă apreciere din partea populației. În sondajele de opinie efectuate de către institute de profil, pe eșantioane reprezentative la nivel național, instituția militară, alături de Biserica Ortodoxă Română, se bucură de cea mai mare încredere din partea populației. Motivele acestei încrederi sunt

³⁸ Spirit militar modern, nr. 6/2000, pp.13-16 și 1/2003, pp. 20-22.

multiple și diverse.³⁹ Ca *dezavantaje* se pot socoti următoarele: *inegalitatea* pe care o introduce în rândul tinerilor apti pentru serviciul militar, prin modul concret în care se face selecția celor încorporați. Deși, teoretic toți tinerii care îndeplinesc condițiile prevăzute de lege trebuie să execute stagiul militar, practic situația este alta. Aceasta din mai multe motive, printre care se numără și următoarele: necesarul de tineri încorporabili este, de regulă, mai mic decât existentul; criteriile legale de exceptare de la executarea serviciului militar obligatoriu; neprezentarea unora la recrutare și, apoi, la încorporare, din diverse motive (boală, părăsirea domiciliului, analfabeți etc.); *necesitatea reluării de 3 ori* pe an a procesului pregătirii de luptă odată cu fiecare serie nouă de tineri încorporați. În condițiile actuale, armata încorporează tinerii de trei ori pe an, ceea ce sporește cheltuielile financiare și de timp cu primirea, adaptarea și, ulterior, integrarea lor în viața și activitatea din subunități și unități. În plus, se cere conceput și executat un program adecvat de pregătire și instruire a celor încorporați, concomitent cu efectuarea misiunilor specifice unității respective. De regulă, timpul consumat pentru adaptarea și integrarea noilor veniți este destul de mare. Există, însă, și pericolul, datorită slabei motivări a unor tineri pentru efectuarea serviciului militar obligatoriu să apără fenomenul de dezadaptare și a manifestări unor comportamente deviate (tentative de suicid, dezertări etc); *deteriorări ale armamentului și tehnicii de luptă* în procesul de instruire datorită nivelului scăzut de pregătire a unui număr însemnat de militari în termen la începutul perioadei de stagiul militar. Armamentul și tehnica de luptă din dotare folosite pentru instruirea și antrenarea tinerilor militari se pot deteriora, ca urmare a nivelului scăzut de cunoștințe și deprinderi corecte de mănuire a lor pe care le au aceștia. Mulți dintre militarii în termen nu au pregătirea tehnică necesară utilizării armamentului și tehnicii de luptă pe care se instruiesc și pe care trebuie să o deservească, ulterior. De aici, o serie de probleme de ordin cognitiv, dar și practic. În plus, mulți dintre cei care efectuează stagiul militar obligatoriu nu sunt nici motivați să se pregătească, să învețe și să-și formeze deprinderile necesare exploatarea corectă a mijloacelor de luptă din dotarea unității; *dificultăți în deservirea* tehnicii militare cu un grad ridicat de complexitate, datorită timpului redus de pregătire tehnică și de instruire pe aceste mijloace de luptă a militarilor proveniți din conscripție. Gradul de complexitate al aparatului militar și al tehnicii de luptă este destul de ridicat, ceea ce solicită ca și cei care sunt puși să le deservească să fie temeinic pregătiți teoretic și practic. Totodată, aceste mijloace de luptă costă foarte mult. De aici și necesitatea de a fi încadrate pe aceste posturi doar persoane capabile să le întrebuințeze adecvat și corect, adică doar persoane calificate corespunzător; *motivație redusă* pentru efectuarea serviciului militar obligatoriu. Stagiul militar obligatoriu, după cum arată și numele său, este ceva impus tânărului încorporat. Prin urmare, acesta vine în armată pentru că legea pregătirii populației pentru apărare i-o impune. Altfel, tânărul în cauză și-ar vedea de treburile personale, altele decât o despărțire de mediul familial, de prieteni, de colegii de școală sau de muncă etc. În același timp, există posibilitatea ca serviciul militar să întrerupă o afacere sau o altă activitate utilă și plăcută a celui chemat să-și servească țara sub drapel. De asemenea, cea mai mare parte a celor chemați la „oaste” nu sunt motivați pentru serviciul militar și pentru că după stagiul militar activitatea lor nu va mai avea nimic în comun cu cea prestată în timpul petrecut în armată; *imposibilitatea unor structuri* militare românești care au în componență militari în termen de a participa la executarea unor misiuni în afara țării și pe o perioadă mare de timp. Participarea la activități specifice în afara țării a unor structuri militare românești-misiuni umanitare; misiuni de impunere sau menținere a păcii etc.- este condiționată de prezența în astfel de structuri numai a profesioniștilor, adică a ofițerilor, subofițerilor, maiștrilor militari și militarilor angajați pe bază de contract. Militarii în termen și cei cu termen redus sunt excluși de la astfel de misiuni. Motivele țin de pregătirea lor ca luptători, dar și de statutul lor de

³⁹ Duțu, Petre, Armata și societatea în tranziție, București, Editura A.I.S.M., 2002, p.27.

oameni chemați, în sensul de aduși obligatoriu în armată pentru o perioadă de timp determinată (doar atât cât durează stagiul militar). Este posibil, însă, ca unele misiuni să necesite un timp mai îndelungat decât durata stagiului militar. De aici apariția unor disfuncționalități majore în cadrul structurii militare respective, ceea ce nu se admite întrucât ar aduce atingere îndeplinirii misiunilor încredințate.

Voluntariatul, ca metodă unică de recrutare a soldaților și gradaților, și, prin urmare, formarea unei armate de profesie are următoarele *avantaje*: *costuri scăzute* pentru instruirea și pregătirea luptătorilor, pe termen lung. De regulă, militarii angajați pe bază de contract după primul an își pot reînnoi contractul pe o perioadă de timp mai mare (3 sau mai mulți ani). Prin urmare, odată pregătit, teoretic și practic, un astfel de luptător se cere acționat pentru menținerea lui în formă maximă (deprinderi corecte de folosirea tehnicii, abilități și priceperi de luptător, motivație intrinsecă superioară); *combatanți temeinic instruiți* și motivați superior. Militarul angajat pe bază de contract, prin statutul său este un profesionist. Aceasta presupune o foarte bună pregătire militară, de specialitate, existența unor înalte calități de luptă și o motivație superioară pentru ceea ce face în armată. La baza motivației sale superioare stau: alegerea liberă, voluntară și conștientă a meseriei armelor; activitatea din armată este principala sursă de venit pentru majoritatea acestor militari; venind de bunăvoie în armată înseamnă că i-a plăcut și îi place să fie militar de profesie. Într-un fel, el practică această meserie pentru că vrea să fie militar și pentru că îi oferă satisfacții profesionale; *posibilitatea îndeplinirii* oricăror misiuni în țară și în afara acesteia. O armată care are, cel puțin, o parte din soldați și gradați militari angajați pe bază de contract poate să participe cu diferite detașamente la misiuni în afara țării. În acest caz, ea este acceptată și recunoscută de forurile internaționale ca fiind capabilă să execute misiunile cerute, atât în interior, cât și în exterior; *diminuarea semnificativă* a efectelor datorită scăderii resursei demografice a persoanelor apte pentru serviciul militar. Începând din 1984, dar mai ales după 1990 se constată o scădere accentuată a populației țării. Această situație produce disfuncționalități în ceea ce privește asigurarea numărului necesar de tineri încorporabili. Este vorba nu numai de asigurarea cantitativă a tinerilor care vor fi încorporați, ci și de calitatea acestora, sub aspect fizic, psihic, social etc., adică se cere ca cei care vor efectua serviciul militar să fie apti, sub toate aspectele. Prin voluntariat, respectiv prin angajarea militarilor pe bază de contract se diminuează semnificativ efectele micșorării resursei demografice; *reducerea* deteriorărilor de tehnică de luptă în procesul instruirii efectivelor. La angajare militarii aflați sub contract sunt deja familiarizați cu sarcinile funcției pe care o vor îndeplini, încă din timpul stagiului ca militar în termen. Prin urmare, sunt destul de mult reduse posibilitățile ca un militar angajat pe bază de contract să producă defecțiuni mijloacelor de luptă din dotarea sa și a subunității pe timpul instruirii sau antrenamentelor (aplicațiilor și exercițiilor în teren); *eliminarea* unui subiect de dispută socială-serviciul militar obligatoriu. Într-o lume ce se vrea democratică este imposibil ca existența serviciului militar obligatoriu, prin modul său de organizare să nu genereze discuții și dezbateri, mai ales în mediile universitare și studentești; *creșterea eficacității* și eficienței acțiunilor militare. O armată de profesie este una mult mai eficientă și mai eficace decât una de masă. Aceasta întrucât este formată din personal care știe ce trebuie să facă, face cu responsabilitate și valorificând toate avantajele oferite de caracteristicile tehnico-tactice ale aparatului și mijloacelor de luptă modernă. În plus, nivelul motivației sale este superior celui al unei armate de masă. Cele două războaie din Golf (1991 și 2003) au demonstrat cu prisosință acest lucru. *Serviciul militar* bazat, în totalitate pe *voluntariat*, prezintă următoarele *dezavantaje*: *apariția și menținerea unui deficit de încredere* a populației în armată. Armata, fiind formată doar din profesioniști (ofițeri, subofițeri, maiștrii militari și militari angajați pe bază de contract) poate apărea în ochii populației ca ceva străin, rupt de țară. Aceasta pentru că cetățenii țării noastre, în marea lor majoritate vor percepe instituția militară ca pe ceva alcătuit din indivizi angajați pe bani să execute diferite misiuni. De asemenea, faptul că ei

participă la misiuni în afara țării îi face să fie percepuți ca niște indivizi care îndeplinesc sarcini ce n-au legătură cu misiunile „clasice” ale armatei tradiționale. În același timp, executarea serviciului militar doar pe bază de voluntariat, în timp, face ca tot mai puțini cetățeni să treacă prin armată și de aici, o diminuare considerabilă a celor care cunosc ce reprezintă în realitate armata, care îi sunt misiunile etc. De aceea, când într-o serie de funcții importante în stat sau în funcții politice de decizie ajung persoane care nu au efectuat serviciul militar, acestea adoptă o poziție defensivă în problemele ce privesc armata. Lipsa lor de experiență militară își spune cuvântul.⁴⁰ ; *dificultăți în păstrarea* celor angajați pe bază de contract o perioadă mai mare de timp în armată. Odată cu dezvoltarea economiei naționale va crește și oferta civilă de locuri de muncă, de regulă, mai bine plătite decât funcțiile similare din armată. Aceasta poate determina pe unii tineri să nu-și mai reînnoiască contractul cu armata. Un alt impediment îl reprezintă limita de vârstă (35 de ani) până la care se pot face contractele cu această categorie de personal militar; *efectele acțiunii* legilor pieții muncii în domeniul recrutărilor de militari voluntari. Dacă oferta de pe piața muncii este bogată, pentru categoria de vârstă ce interesează și armata, atunci acționează fără îndoială legea cererii și a ofertei și câștigă cel care este mai competitiv (salariu mai bun, condiții optime de muncă, perspectiva unei cariere pe termen lung, facilități sociale etc.); *probleme sociale* importante pe timpul efectuării serviciului militar (asigurarea locuinței, asistenței medicale, a unui loc de muncă soției etc.). Militarii angajați pe bază de contract au o serie de nevoi pe care militarii în termen nu le au. Este vorba, mai întâi, de asigurarea unei locuințe. Majoritatea militarilor angajați pe bază de contract sunt căsătoriți și au nevoie de casă. Fiind tineri nu au avut posibilitate să-și cumpere o locuință înainte de a se angaja în armată. Apoi, este vorba de asigurarea asistenței medicale pentru ei și familiile lor. La noi, încă nu s-a rezolvat legal acest aspect deosebit de important și motivant în același timp. De asemenea, ei se așteaptă la un ajutor consistent din parte armatei pentru desăvârșirea pregătirii lor profesionale. Astfel, unii vor să devină militari de carieră, în timp ce alții vor să-și continue studiile liceale sau chiar universitare; *reconversia și reinserția* militarilor angajați pe bază de contract la părăsirea sistemului din cauza vârstei. Odată cu împlinirea vârstei limită până la care pot fi angajați în armată ei sunt trecuți în rezervă. Acum este momentul în care se cere făcută reconversia și reinserția lor în viața civilă. Este datoria instituției militare de a găsi formele legale prin care acești oameni care au servit în armată să fie ajutați concret în integrarea în mediul civil. Într-un fel, cu ei trebuie să se acționeze ca și cu militarii de carieră care pleacă din sistem prin disponibilizări. Adică, din vreme să fie pregătiți într-o meserie căutată pe piața muncii și să primească sprijinul necesar pentru a găsi un loc de muncă acceptabil profesional și social.; *costuri ridicate* pentru activități diverse (munci necalificate) din armată care, de regulă, se executau de militarii în termen, iar acum trebuie plătite. Militarii în termen reprezintă pentru armată o mână de lucru ieftină, obedientă și disponibilă. Renunțându-se la conscripție dispare această mână de lucru ieftină și activitățile diverse și necalificate pe care ei le efectuau acum trebuie făcute de persoane angajate special și, deci, plătite; *întreruperea* unei tradiții îndelungate și cu semnificații profunde în conștiința socială . La noi conscripția are o tradiție îndelungată, pe de o parte. Pe de altă parte, serviciul militar este perceput de majoritatea populației ca o etapă strict necesară în formarea tânărului pentru viață, ca o perioadă când se produce maturizarea socială a acestuia, când învață ce înseamnă responsabilitate, ordine, disciplină, demnitate, onoare și când își consolidează sentimentele de dragoste față de țară; *diminuarea legăturilor* dintre armată și națiune. Efectuând serviciul militar un număr restrâns de tineri este evident că cei care cunosc câte ceva despre armată (statut, rol, misiuni etc.) scad cantitativ drastic. În același timp, angajându-se doar o parte a tinerilor ca militari cu contract, din motive ce țin uneori de nevoile armatei de personal de o anumită vârstă, pregătire etc.

⁴⁰ Spirit militar modern nr.1/2003, p. 4.

interesul tinerilor pentru meseria armelor se diminuează treptat. În plus, tinerii absolvenți de studii superioare sau care aparțin unei categorii sociale superioare nu vor veni să se angajeze în armată ca soldați. De aici, un contact tot mai redus al populației tinere cu instituția militară, iar în timp o diminuare semnificativă a educației pe care aceștia ar trebui să o facă urmașilor lor în spiritul datoriei față de țară, a responsabilității față de obligațiile cetățenești.

În prezent, efectivele Armatei României au următoarea structură: militari de carieră; militari în termen; militari angajați pe bază de contract; salariați civili.

Crearea și menținerea armatei, din timp de pace, la anumiți parametri funcționali presupune ca o parte din populația țării să dobândească cunoștințe și să-și formeze deprinderi de luptă, pe care, apoi, să și le mențină la un nivel cât mai înalt. Aceasta înseamnă că în mod sistematic, statul acționează ca o parte din cetățenii săi să fie, în permanență, sub drapel. În plus, se cere ținut seama de faptul că, în prezent, O.N.U. solicită tot mai frecvent statelor membre structuri militare care să execute diferite misiuni umanitare, de impunere sau menținere a păcii etc.

Rata de militarizare, cum este denumit în literatura de specialitate raportul dintre totalul efectivelor forțelor armate și întreaga populație a țării, constituie un indicator sintetic al tendinței de evoluție a unei armate de la statutul de armată de masă sau mixtă la cel de armată de profesie. Tabelul nr. 3 oferă informații privind evoluția acestui indicator în perioada 1990-2002 pentru o serie de țări europene și S.U.A.

Tabelul nr. 3
Rata militarizării unor state europene și a S.U.A.⁴¹

Țara /Rata militarizării	1990 (%)	2003 (%)
România	0,86	0,59
Bulgaria	1,18	0,56
Danemarca	0,58	0,40
Franța	0,70	0,52
Germania	0,62	0,33
Italia	0,63	0,39
Spania	0,64	0,40
S.U.A.	0,81	0,63

Analiza datelor din tabelul nr.3 conduce la următoarele constatări: 1) este evidentă tendința *reducerii semnificative* a valorii relative a indicatorului „ *rata militarizării*” în cazul tuturor țărilor menționate. Aceasta ar putea însemna, pe de o parte, creșterea încrederii între statele lumii, ca urmare a încetării războiului rece și, pe de altă parte, trecerea a tot mai multe țări de la armata de masă la cea mixtă sau de profesie; 2) apartenența sau non-apartenența unui stat la o alianță politico-militară nu influențează puternic rata militarizării; 3) deși, S.U.A. reprezintă singura mare putere militară care și-a asumat rolul de garant al democrației în lume, nici la ele nu se observă o creștere a ratei militarizării. Aceasta, probabil, atât pentru că are o armată profesionistă, puternică și experimentată, cât și pentru că dispune de posibilități materiale și financiare suficiente pentru a se înzestra cu armament și tehnică de luptă de ultimă generație.

În structura fiecărei armate, din punctul de vedere al personalului, există: *ofițeri* și *subofițeri*, ca militari de carieră; *gradați* și *soldați*, tineri care execută serviciul militar obligatoriu și/sau voluntari angajați cu contract; *personal civil*. Ponderea personalului permanent (militari de carieră și militari angajați cu contract), raportată la totalul efectivelor

⁴¹ Cf. „ Strategie et securite” nr.68/2001, pp. 133-134 și nr.77/2003, p. 53.

militare, reprezintă indicatorul la care se apelează cel mai frecvent pentru caracterizarea gradului de profesionalizare a unei armate. O armată de profesie are întregul efectiv militar format, în mod exclusiv, din militari de carieră și voluntari, în calitate de soldați și gradați. Cu alte cuvinte, într-o armată de profesie conscripția este desființată. Analiza datelor publicate privind conscripția în unele țări europene⁴² indică o diminuare a volumului în domeniul conscripției în perioada 1994-2000, putând distinge astfel trei categorii de țări: *țări cu o puternică conscripție*- Grecia, Germania, Suedia, Finlanda; *țări fără conscripție*- Marea Britanie, Luxemburg, Irlanda, Belgia și Țările de Jos; *țări care sunt pe cale să renunțe la conscripție*- Franța (în 2003), Spania; Italia, Portugalia și probabil Austria.

La noi primele elemente ce țin de recrutarea militarilor (gradați și soldați) prin voluntariat au apărut începând cu anul 1990, când datorită reducerii duratei stagiului militar la 12 luni, s-a mărit ritmul de încorporare a tinerilor ca militari în termen. În plus, această diminuare a duratei serviciului militar obligatoriu pe lângă majorarea cheltuielilor anuale efectuate pentru instruirea unui număr mai mare de recruți, a determinat amplificarea cu 60% a deficitelor de efective la încadrarea funcțiilor de gradați și soldați. Drept răspuns la această situație, la 18.09.1990, prin Hotărârea Guvernului României nr.1030 se autorizează Ministerul Apărării Naționale să angajeze militari pe bază de contract pentru completarea necesarului armatei cu personal de specialitate în posturile ce nu pot fi acoperite, prin încorporare cu militari în termen. La acea dată au fost necesari 30.000 de astfel de militari. De regulă, aceștia au fost recrutați din rândul tinerilor care efectuaseră stagiul militar. Ei au fost și sunt socotiți ca făcând parte din categoria personalului profesionalizat al armatei. Funcțiile pe care aceștia le pot ocupa sunt stabilite de către Statul Major General, în raport de nevoile armatei, potrivit unui Nomenclator întocmit în acest scop.

Tabelul nr.4⁴³
Evoluția personalului Armatei României

Categorie personal/Anul	1989	1997	2000	2001	2003 (estimare)
Ofițeri	38.045	35.057	27.106	21.845	18.000
Subofițeri	36.747	34.256	23.857	25.556	40.200
Militari angajați cu contract	-----	17.861	17.269	15.650	22.300
Militari în termen	115.837	76.349	37.428	37.846	31.500
Civili	31.879	39.827	37.428	32.000	28.000

Trecerea în țara noastră de la armata de masă la armata mixtă sau de profesie va face să crească numărul militarilor angajați pe bază de contract. Numărul și specialitățile acestora se vor stabili în raport de nevoile armatei, dar și de mărimea fondurilor alocate. Oricum, permanentizarea lor ca o categorie de personal profesionalizat a armatei ridică o serie de probleme de ordin organizatoric, normativ, social etc. În prezent, deși au trecut 13 ani de la apariția lor în unități și subunități, timp în care aceștia au participat la misiuni atât în țară, cât și în afara ei, statutul lor este încă incert, nefiind definit cu claritate printr-un act normativ. De fapt, adoptarea unei legi care să stabilească cine și ce sunt militarii angajați pe bază de contract, ce obligații și ce drepturi au ca militari activi, care va fi evoluția lor în carieră (în cazul în care se poate vorbi de așa ceva), ce funcții pot încadra, la pace și război, este încă un

⁴² Cf. „Strategie et securite” nr. 68/2001, p.132.

⁴³ Cf. România –N.A.T.O., București, Editura A.I.S.M., 2002, p.86 și Banca de date a D.M.R.U.

deziderat. Există un proiect de lege dar nu s-a înaintat Parlamentului pentru dezbatere și adoptare. Este posibil ca o astfel de lege să răspundă concret la întrebările pe care și le pun acum militarii angajați pe bază de contract.⁴⁴

Profesionalizarea completă a armatei trebuie să răspundă nevoilor esențiale ale apărării naționale, dar și obligațiilor pe care România și le-a asumat pe plan internațional. Într-adevăr, România nu cunoaște, în prezent, o amenințare militară directă la frontierele sale. În plus, într-un viitor apropiat va deveni membră a Alianței nord-atlantice. De aceea, apărarea națională a noastră nu mai necesită recurgerea la efective numeroase. Totodată, condițiile folosirii unei armate întemeiată consistent pe conscripție sunt din ce în ce mai puțin compatibile cu noile nevoi rezultate din natura actualelor riscuri și amenințări la adresa securității naționale, zonale, regionale sau globale. De asemenea, profesionalizarea completă a armatei vizează disponerea de forțe experimentate și antrenate, gata să intervină, într-un timp foarte scurt, pentru îndeplinirea unor misiuni extrem de variate. Aceste forțe având și o dotare cu armament și mijloace de luptă moderne vor putea fi folosite atât pentru îndeplinirea unor misiuni de apărare colectivă, cât și pentru a participa, ca parte a unor forțe multinaționale sub egida O.N.U., la procesul de reglementare a unor crize în zonă sau în lume.

Gradul de profesionalism al unui colectiv militar este direct proporțional cu numărul și nivelul pregătirii profesionale a membrilor săi, dar depinde și de modul cum sunt structurate elementele lui componente, de relațiile funcționale stabilite între acestea. Existența nejustificată chiar a unui neprofesionist într-o structură militară, cât și stabilirea unor relații incorecte între compartimente încadrate numai cu profesioniști pot conduce la acțiuni cu eficacitate scăzută, dacă nu și la eșecuri. De aceea, se poate spune că între reforma structurilor organizatorice din armată și profesionalizarea acesteia există o strânsă legătură. Într-un fel, reforma structurilor organizatorice militare se poate aprecia ca fiind o altă metodă de reducere a deficitelor la încadrarea funcțiilor de gradati și soldați, disfuncționalitate apărută ca urmare a reducerii efectivelor, armamentelor și tehnicii de luptă potrivit obligațiilor asumate de România prin acorduri internaționale. Tipul de structură organizatorică adoptat într-o armată este în funcție de resursele umane, materiale, financiare disponibile, dar și de apartenența sau nu a țării respective la o alianță politico-militară. Dacă un stat este membru al unei alianțe politico-militare în alegerea tipului de structură organizatorică militară ține seama, între altele, și de cerințele compatibilității și interoperativității armatei sale cu cele ale partenerilor săi. Majoritatea statelor europene, odată cu încetarea războiului rece, și-au redus consistent efectivele. Diminuarea efectivelor s-a făcut fie pentru întreaga armată, fie pentru o anumite categorie de forțe. Cel mai frecvent s-au diminuat efectivele trupelor terestre, care de altfel aveau și cel mai numeros personal militar. Totodată, reducerea efectivelor, în aproape toate cazurile (excepție face Germania), s-a făcut cu trecerea la voluntariat în recrutarea tuturor categoriilor de personal militar. Datele din tabelul nr. 5 susțin această afirmație.

Tabelul nr. 5
Principalele planuri de restructurare a forțelor armate a unor state europene⁴⁵

Țara	Planul	Obiectiv în materie de personal
Belgia	Planul strategic pentru modernizarea Armatei belgiene 2000-2015: propuneri concrete	Diminuarea forțelor armate profesionale cu 11,44% în 15 ani.

⁴⁴ vezi Observatorul militar din 15. 04 2003, dezbaterea „Văduviți de drepturi?”

⁴⁵ Strategie et securite nr. 68/2001 pp. 124-125.

Danemarca	Acord asupra apărării pentru perioada 2000-2004.	Documentul prevede pentru marină un efectiv de 7300 de oameni (întră și rezerviștii), cu 4000 de oameni mai puțin ca în 2000 și pentru Forța aeriană 11600 de oameni, adică cu 4900 de oameni mai puțin ca în 2000.
Spania	Modelul profesional (Legea 14/1993). Reluat în Carta albă a apărării 2000	Reducerea personalului pentru a atinge un maximum de 158.000 de oameni. Program de profesionalizare a armatei.
Italia	Legea din februarie 1997 asupra restructurării forțelor armate.	O forță de 225.000 de oameni pentru 2003. Program de profesionalizare a armatei.
Franța	Legea programării 1997-2002 din 20 iunie 1996.	Diminuarea forțelor armate pentru a atinge 257.000 de militari în 2015, adică o diminuare cu 32% în raport cu situația din 1997. Program de profesionalizare a armatei.
Regatul Unit al Marii Britanii	Strategic Defence Review 1999	Diminuarea mărimii Armatei terestre cu 28% și o ușoară creștere a efectivelor de rezervă ale Marinei și Armatei Aerului.
Germania	Plan Scharping The Bundeswehr Advancing steadily in the 21 st century.	Atingerea unui număr total de 277.000 de militari pentru 2003, adică o diminuare cu 13,7% în raport cu 2000. Reducerea conșcripției.
Portugalia	Carta albă a profesionalizării forțelor armate, Ministerul Apărării Naționale, aprilie 1998.	După o perioadă de reducere a efectivelor, armata portugheză va angaja voluntari suplimentari pentru a face față renunțării în viitor la conșcripție.
România	<i>Carta albă a guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică. București, Editura Militară, 2000.</i>	<i>S-au redus efectivele armatei de la 250.000 de militari și civili în 1992 la 112000 de militari și 28.000 de civili în 2003. Profesionalizarea armatei prin creșterea ponderii militarilor angajați pe bază de contract.</i>

În plus, se poate constata, analizând datele din tabelul nr.5, că reducerea efectivelor, trecerea la armatele mixte și de profesie etc. s-a făcut în conformitate cu o strategie adecvată elaborată de către guvernele naționale și conținută în documente oficiale, de tipul cărții albe. Prevederile acestor documente reflectă atât necesitățile de securitate națională, cât și restricțiile internaționale impuse prin tratate și convenții, la care respectivele țări sunt părți. Totodată, apartenența la o alianță politico-militară influențează opțiunile statelor pentru un tip de armată sau alta. De regulă, țările membre ale unei alianțe militare tind să-și constituie structuri militare încadrate numai cu profesioniști, capabile să acționeze în timp scurt și oriunde în lume, adică acolo unde o cer interesele naționale fundamentale și nevoile de apărare colectivă.

Efecte ale profesionalizării armatei. Este evident că trecerea de la armata de masă la cea de profesie antrenează un număr de efecte diverse. Analizând experiența statelor care au trecut de ceva timp la armata de profesie se pot constata care sunt principalele efecte ale acestui proces complex, multidimensional și de durată. Un *prim efect* îl reprezintă **costurile bugetare**. Desigur, revine sarcina economiștilor să evalueze cu exactitate care este costul real,

economic și social al unei armate profesioniste în raport cu o armată mixtă din conșcripți și profesioniști. Problema este complexă. Ea are în vedere: *costul oportunității* serviciului militar, adică câștigurile individuale și producția colectivă de bunuri și servicii pe care conșcripții și societatea în ansamblu trebuie să renunțe pe timpul cât primii sunt sub drapel: problema alocării optimale a resurselor umane; *impozitul în natură* pe care îl reprezintă *conșcripția*, impozit social regresiv deoarece se aplică la tinerii cu venituri puțin ridicate-este argumentul „social” al celor care cer renunțarea la conșcripție; *perceperea fiscalității* crescute prin trecerea la armata de profesie: impozitele pe care le vor achita angajații mai bine plătiți și tinerii care, eliberați de orice obligație militară, vor fi mai bine remunerați în viața civilă decât ca militari conșcripți; *sarcina socială* în ceea ce privește formarea profesională, șomajul etc. a celor care nu vor găsi de muncă.

Răspunsul la această problemă nu este facil, iar costul bugetar nu este imediat transparent. Calculul său este relativ complicat, datorită multitudinii de variabile ce se cer luate în seamă. Dacă ar fi să se țină cont de costurile totale pentru un militar în termen (reprezintă 62.306.000 lei pe an, în prețurile din 2002, adică circa 1860 de dolari S.U.A. pe an, la cursul zilei de 27 mai 2003) și cele necesitate pentru un militar angajat pe bază de contract (100.201.000 lei, în prețurile din 2002, adică aproximativ 3000 de dolari pe an, la cursul zilei de 27 mai 2003)⁴⁶, atunci opțiunea ar fi net în favoarea celor dintâi. În plus, cheltuielile pentru un voluntar cresc dacă se au în vedere următoarele aspecte: protecția socială a familiilor lor; asigurarea locuinței (cel puțin principial, dacă nu practic); reconversia și reinsertia în viața civilă. Este drept că scad costurile pentru instruirea militarului aflat sub contract în raport cu cele făcute cu militarul conșcript. Totodată, prin profesionalizare se trece la reducerea substanțială a efectivelor. Deci, oameni mai puțini cheltuieli mai scăzute. În același timp, reducându-se numărul conșcripților se diminuează și costurile cu pregătirea lor, precum și cheltuielile ocazionate de încorporările făcute de trei ori pe an. Altfel spus, costurile bugetare pentru apărare, pe termen lung, pot să scadă fără a afecta capacitatea armatei de a îndeplini misiunile ce îi revin. Un calcul care să aibă în vedere existentul de militari în termen din M.Ap.N. în 1989 –115.837 de oameni și costul unui conșcript în 2002 (circa 1860 de dolari S.U.A. la cursul din 27.05.2003) indică o cheltuială totală de 215.456.820 de milioane de dolari. Acest calcul făcut pentru 2003 ar arăta astfel: pentru 32.000 de militari în termen s-ar cheltui 59.520.000 de dolari, iar pentru 19.700 de militari angajați prin contract s-ar cheltui 59.100.000 de dolari. Deci, în 2003 se fac cheltuieli de 118.620.000 de dolari pentru ambele categorii de militari. De aici, se pot face trei observații: 1) costul bugetar este mult mai mic pentru 2003 decât în 1989. Deci, trecerea la o armată mixtă este convenabilă sub aspect pecuniar; 2) deși, la nivelul anului 2003 un militar angajat cu contract costă circa 3000 de dolari pe an, iar un militar în termen 1860 de dolari, pe ansamblu cheltuielile sunt mai mici în cazul armatei mixte decât al celei de masă. Prin urmare, se pare că o armată mixtă satisface toate exigențele cerute de securitatea și apărarea națională; 3) cu banii cheltuiți pentru militarii în termen în 1989 se pot angaja cu contract, în 2003, circa 71.800 de militari. Această cifră este cu mult peste nivelul efectivelor de gradați și soldați admis pentru țara noastră prin tratatele internaționale. **Constrângerile pieții muncii** la recrutarea voluntarilor reprezintă un important efect al trecerii de la armată de masă la cea de profesie. Dacă pentru conșcripție ca să funcționeze conta doar asigurarea legitimității ei, pentru armata de profesie există o preocupare permanentă și anume gestionarea personalului. Aceasta pentru că în cazul militarilor angajați prin contract piața muncii intervine în permanență cu fluctuațiile ei specifice. Deocamdată, la noi, acest efect este, încă, redus, dar odată cu relansarea economică și cu dezvoltarea sectorului privat din economie oferta locurilor de muncă va crește și s-ar putea să apară probleme serioase la recrutarea voluntarilor, în deplin consens cu criteriile de

⁴⁶ Cf. bazei de date a S.M.G.

calitate cerute de armată. De asemenea, aici pot interveni și alte variabile, cum ar fi: *volumul resursei* demografice vizate (grupa de vârstă 20-26 de ani). De regulă, acesta este limitat din diverse motive (scăderea natalității, migrației, creșterii numărului celor care fac studii superioare etc.); *competitivitatea ofertelor* de salarii. În acest context, armata, ca instituție bugetară, nu poate concura, în mod normal, cu firmele private în ceea ce privește salariul; *rata șomajului* printre tineri; *avantajele conexe oferite* de angajator; *resursele pentru publicitate*, mai ales de care dispun cei care recrutează mâna de lucru; atitudinea tinerilor față de stat și serviciul militar. Este suficient ca una dintre aceste variabile să varieze pentru ca să apară probleme la recrutarea voluntarilor pentru armată. De pildă, dacă scade resursa demografică atunci este semnificativ afectată calitatea celor care vin să se angajeze cu contract în armată. În prezent, inclusiv la recrutarea conșcripților apare acest fenomen. Adică, vin la recrutare și la încorporare, fără nici o ezitare, tinerii din zonele defavorizate și din familii numeroase (mulți speră că serviciul militar le va da o serie de oportunități și pentru viața civilă), în timp ce în zonele dezvoltate economic sunt disfuncționalități majore în asigurarea numărului necesar de tineri apți pentru serviciul militar. La fel, o mare parte a tinerilor ce provin din familii aparținând clasei superioare și mijlocii, după terminarea studiilor superioare nu dorește nici să efectueze stagiul militar obligatoriu, chiar pe termen redus, nici să se angajeze cu contract în armată. De regulă, aceștia au un nivel de aspirație foarte înalt. Bineînțeles, dificultățile de asigurare a resurselor umane, respectiv, a voluntarilor pentru gradați și soldați profesioniști pot fi depășite printr-o strategie a managementului efectivelor adecvată și flexibilă, în raport cu condițiile sociale, economice, politice, culturale etc. din țară. La problemele probabile ale recrutării se adaugă cele referitoare la păstrarea militarilor angajați de care este nevoie după expirarea primului sau al celui de al doilea contract, pe de o parte, și eliminarea celor care numai sunt necesari, pe de altă parte. De regulă, după primele contracte unii militari angajați care au o dobândit o calificare profesională căutată pe piața muncii părăsesc armata pentru locuri de muncă, la firme private, care oferă salarii mai bune și posibilitatea unei cariere de durată, în timp ce, tind să-și reînnoiască angajamentul cei care nu au altă soluție pentru un loc de muncă. Armata trebuie să acorde o atenție sporită acestei categorii de militari întrucât soluționarea satisfăcătoare a tuturor problemelor cu care aceștia se confruntă (rămânerea în sistem, reconversia și reinsertiția, recrutarea etc.) poate influența fie pozitiv, fie negativ imaginea sa de instituție publică. **Transformările structurale** constituie efectul cu consecințe multiple al trecerii de la armata de masă la cea de profesie. Prima privește *micșorarea volumului forțelor terestre*. În principal, suprimarea conșcripției are în vedere reducerea necesarului de efective în forțele terestre, atât datorită creșterii costurilor pentru un militar, cât și pentru că această categorie de forțe are cele mai mari și frecvente probleme de recrutare a militarilor angajați pe bază de contract. Desigur, și celelalte categorii de forțe armate și-au redus efectivele până la nivelul stabilit prin tratatele internaționale la care România este parte, dar diminuarea a fost cantitativ mai mare la forțele terestre. Prin urmare, se impune ca scăderea de efective să nu fie sub nivelul estimat ca necesar, iar echipamentul de înaltă tehnologie prin care se dorește compensarea efectivelor dispărute să nu rămână nefolosit din lipsă de personal. A doua transformare a peisajului militar decurge din prima. Substituind cu mijloace de luptă moderne oamenii de care ele dispuneau, până la restructurare, în număr mare, forțele terestre au trecut la practica uzitată în marină și aviație și anume *folosirea militarilor de profesie*. A treia modificare a structurii rezidă într-o îmbătrânire a populației militare, care reflectă o proporție crescută de militari de carieră și trecerea de la o armată de mână de lucru la o armată cu o înaltă densitate tehnologică. De exemplu, populația din grupa de vârstă 20-24 de ani, cea care interesează pe orice angajator, a scăzut de la 1.974.060 în 1990 la 1.924.862 în 2001. În același timp, se asistă la o piramidă a gradelor deformată, în sensul sporirii numărului celor cu grade mari (colonei, locotenenți – colonei și maiori etc.) și diminuarea numărului celor la început de carieră. Totodată, numărul

ofițerilor este cu mult peste necesarul de acum al forțelor terestre. De aceea, s-au adoptat măsuri corespunzătoare pentru a corecta aceste imperfecțiuni de structură a personalului.⁴⁷ Cea mai importantă transformare pare a fi modificarea semnificativă a raporturilor dintre diferitele categorii de personal din armată.

Tabelul nr. 6⁴⁸

Ponderea diferitelor categorii de personal în structura efectivelor Armatei României

Personal/ Anul	1989	2003 (15.05.)
Ofițeri	38.045 (17,09%)	15.700 (11,21%)
Maiștri militari și subofițeri	36.757 (16,52%)	42.500 (30,36%)
Militari angajați pe bază de contract	21.300 (15,22%)
Militari în termen	115.837 (52,06%)	32.500 (23,21%)
Salariați civili	31.879 (14,33%)	28.000 (20,00%)

Datele din tabelul nr. 6 evidențiază *aspecte esențiale* din ponderea diferitelor categorii de personal în structura efectivelor Armatei României, în intervalul 1989 (înainte de începerea reformei instituției militare) și 2003 (când țara noastră este în curs de aderare la N.A.T.O. și derulează reforma în armată): *volumul personalului armatei a scăzut* simțitor (de la 222.518 la 140.000); *ponderea ofițerilor s-a redus* de la 17,09% la 11,21%; *ponderea subofițerilor și maiștrilor militari a crescut* de la 16,52% la 30,36%; *raportul dintre numărul ofițerilor și subofițerilor s-a modificat* de la 1,03 la 0,37; *aparitia* unei noi categorii de personal și anume *militarii angajați pe bază de contract*; *ponderea salariaților civili a crescut* de la 14,33% la 20%. La rândul lor, aceste aspecte conduc la următoarele *constatări*: în *Armata României s-a efectuat o restructurare reală*, în consens cu nevoile de apărare națională și obligațiile asumate pe plan internațional de țara noastră; *structura de personal realizată este similară cu cea existentă în armatele altor state membre ale Alianței nord-atlantice*; actualul *volum al Armatei României reflectă derularea unui amplu proces de modernizare* a mijloacelor de luptă existente și înzestrarea cu echipamente *de înaltă tehnologie*; *tendința creșterii numărului salariaților civili* din armată, care ocupă atât funcții de conducere, cât și de execuție; *numărul militarilor în termen* (proveniți prin conscripție) este într-o *accentuată scădere*, ceea ce denotă o *creștere a gradului de profesionalizare* a personalului armatei. Un al *patrulea efect* structural îl constituie *feminizarea armatei*. Instituțiile militare de învățământ primesc fete pentru școlarizare, pe de o parte, și proiectul Legii pregătirii populației pentru apărare, pe de altă parte, prevede posibilitatea ca fetele care doresc și îndeplinesc cumulativ criteriile stabilite se pot angaja ca militar cu contract în armată. Prin aceasta se dă curs tendinței, pe plan mondial, de feminizare a armatelor. Un mare *efect* de structură privește *compoziția socială* a celor care vin să se angajeze cu contract în armată, ca militar (soldat, mai întâi, și apoi, gradat profesionist). De regulă, vin să se angajeze ca militar cu contract tinerii care provin din categoriile sociale sau din zone geografice socotite defavorizate. **Impactul instituțional** este un al efect semnificativ al trecerii de la armata de masă la cea de profesie. Transformările cele mai subtile și mai dificil de perceput sunt cele care privesc însăși instituția militară. În acest sens, experiența țărilor care au trecut la constituirea unei armate de profesie oferă o serie de informații utile și pertinente celor care vor să urmeze aceiași cale de executare a serviciului militar. *Mai întâi*, supusă presiunii pieței muncii, unei culturi liberale și

⁴⁷ www.presamil.ro/OM/2002/01/p.7.

⁴⁸ Baza de date a D.M.R.U. din M.Ap.N. și www.mediafax.ro/romania/politica.

sociale, dar și realizării eficacității activității specifice cu costuri cât mai mici armata de profesie se vede nevoită să țină seama, în tot ceea ce întreprinde, doar de principiile economiei de piață. Analiza profitului și a pierderilor, inclusiv în ceea ce privește valorile militare și aspectele psihosociale ale activității militare –cadrul simbolic și normativ, coeziunea grupală, climatul de muncă, comunicarea interpersonală, moralul individual și de grup, tradițiile etc.- va afecta semnificativ combativitatea armatei. Aceasta din urmă are un cult pentru valorile sale specifice, care de altfel îi dau o sporită eficacitate de luptă. O astfel de evoluție îi determină pe militari să se socotească, înainte de toate, specialiști și apoi soldați. O asemenea atitudine limitează foarte mult disponibilitatea militarilor pentru alte sarcini, ceea ce aduce atingere unei trăsături definitorii a activității armatei. În plus, această evoluție îi invită pe militari să compare situația lor cu cea a specialiștilor civili (similari ca pregătire profesională și activitate), ceea ce îi va face (pe primii) să se simtă frustrați. Aceasta pentru că armata, ca instituție bugetară, nu poate să asigure personalului său aceleași condiții de muncă și salarizare ca o întreprindere privată. În condițiile în care facilitățile acordate militarilor nu sunt percepute de aceștia și familiile lor ca mulțumitoare sentimentul de frustrare va apărea și se va manifesta, mai mult sau mai puțin intens, în raport de o serie de factori economici, sociali, psihosociale etc. *Apoi*, o armată care optează pentru profesionalizare totală nu transformă automat întregul său personal în militari propriu-zisi. Mulți vor rămâne ceea ce sunt în realitate specialiști cu înaltă calificare care au venit să lucreze în armată din motive diverse. Aceștia vor alcătui, cu timpul, un grup aparte, „al tehnicienilor” pentru care valorile și tradițiile armatei nu mai au același sens ca pentru militarii „combatanți”. Toate acestea vor acționa destul de puternic asupra instituției militare semănând confuzie în ceea ce privește finalitățile sale ultime și imperativele care decurg de aici. **Raporturile armată – societate** sunt puternic afectate de trecerea de la armata de masă la cea de profesie. Experiența americană și cea britanică demonstrează că pericolul „pretorianismului” generat de armata de profesie nu este decât o piesă de muzeu.⁴⁹ În statul de drept, armata este controlată de societatea în care ființează printr-o gamă sporită de modalități. De aceea, pericolul imixtiunii instituției militare în viața politică, economică etc. a națiunii respective este, practic, eliminat. Ceea ce armata de profesie trebuie să facă este să acționeze, în toate situațiile, potrivit Constituției țării și a prevederilor celorlalte legi care reglementează activitatea sa ca instituție importantă a statului, cu sarcini specifice în domeniile securității și apărării naționale, a ordinii publice. Altfel spus, ea trebuie să fie capabilă să producă resursele umane, materiale și simbolice de care are nevoie pentru a supraviețui și a-și îndeplini misiunile constituționale ce îi revin. Deci, armata trebuie să răspundă, afirmativ și convingător, la toate așteptările societății. Dacă se va canaliza doar pe a forma specialiști capabili să folosească eficace mijloacele de luptă moderne din dotare, în vederea executării misiunilor încredințate, atunci poate apărea pericolul ruperii sale culturale de societatea în care ființează. Aceasta cu atât mai mult cu cât absența unui pericol extern evident o poate priva de susținerea materială și morală, precum și de aprecierea populației, adică a contribuabililor pe banii cărora există și funcționează. La noi, deocamdată acest pericol nu există, armata fiind una mixtă și nu una de profesie. *Totodată*, trecerea de la armata de masă la cea de profesie, în timp, respectiv pe măsură ce numărul celor care au efectuat stagiul militar obligatoriu scade, poate avea ca efect negativ diminuarea sentimentului de apărare a țării. Investigații sociologice efectuate de institute de profil prestigioase, pe eșantioane reprezentative, la nivel național, au arătat că atitudinea favorabilă față de armată este mai puternică la cei care au executat serviciul militar decât la cei care nu l-au efectuat din diferite motive.⁵⁰ Transformarea armatei de masă în armată de profesie este, inevitabil, însoțită și de **efecte de natură psihosocială**, la fel de importante ca cele menționate anterior, prin consecințele lor asupra activității instituției în sine, dar și a imaginii ei publice.

⁴⁹ Boone, Bernard et Martin, Michel Louis, *Conscription & armee de metier*, Paris, FEDN, 1991, p. 127.

⁵⁰ *Spirit militar modern* 6/2000, pp. 13-16.

Printre aceste efecte se numără: întărirea coeziunii grupale și a climatului psihosocial; optimizarea comunicării interpersonale și intragrupale; dispariția unor manifestări inadaptative la unii militari; sporirea eficacității activității de grup; percepția oarecum defavorabilă a instituției militare de către populația țării. *Coeziunea*, ca factor de grup, desemnează nivelul solidarității, unității de voință și acțiune ale grupei, plutonului, companiei etc. în derularea vieții și activității specifice. Se pare că grupurile militare formate exclusiv din militari angajați pe bază de contract sunt mai coezive decât cele compuse din conșcripți. Aceasta, printre alte motive, și pentru că în grupul de voluntari sarcinile fiecăruia sunt mai bine definite, membrii săi petrec mai mult timp împreună, gradul de motivare este înalt și preponderent intrinsec. *Climatul psihosocial* este unul destins, propice activității militare, întemeiat pe relații interpersonale de colegialitate, pe valorile mediului militar. În grupul militar format din conșcripți sunt mai frecvente stările tensionale datorită, mai ales, diferențelor dintre „drepturile informale” ale veteranilor și cele ale celor recent încorporați. Grupul militar format numai din profesioniști are o repartitie (atât formală, cât și informală) a statutelor și, respectiv, a rolurilor mult mai riguroasă decât cea existentă în grupul compus din tineri care efectuează stagiul militar obligatoriu. Și în grupurile constituite din voluntari pot să apară unele stări tensionale mai ales în perioada de înnoire a contractelor de muncă, datorită competiției pentru rămânerea pe post, dar în timp, ele își pierd din forța de manifestare, dispărând sau trecând într-o stare de latență. *Comunicarea interpersonală și intragrupală* este în grupul de militari profesioniști superioară celei din grupul de militari în termen. Printre argumentele ce se pot aduce în sprijinul acestei afirmații se află coeziunea înaltă, climatul destins, integrarea bună în mediul militar, însușirea și interiorizarea limbajului militar specific, comunitatea de interese-trăsături definitorii ale grupului militar constituit din voluntari. Totodată, comunicarea între militarii de carieră și cei aflați sub contract este bună dată fiind comunitatea intereselor individuale și de grup, timpul mare pe care îl petrec împreună cele două categorii de personal, însușirea valorilor militare ca pe ceva ce le aparține etc. *Integrarea în mediul militar* este mai bună în grupurile voluntari decât în cele formate din conșcripți. Cei din urmă, execută serviciul militar obligatoriu și prin urmare sunt interesați, în principal, de trecerea perioadei de stagiu și nu de optimizarea mediului și activității militare, care, într-un anumit fel și într-o anumită măsură, este ceva străin pentru ei deoarece i-a despărțit de familie, de prieteni, de tot ceea ce le era cunoscut și apropiat. *Eficacitatea grupului* compus din militari voluntari este mai ridicată decât cea a grupului format din conșcripți. Aceasta întrucât grupul de militari angajați pe bază de contract este mai coeziv, are un climat optim de muncă, o comunicare și o integrare superioară grupului alcătuit din militari în termen. În grupul de voluntari angajarea în sarcină este mai promptă, mai responsabilă și mai motivată. Pentru militarii aflați sub contract serviciul în armată este sursa principală de venituri, dacă nu singura. De aici, o mai mare răspundere a acestora în îndeplinirea atribuțiilor funcționale și a misiunilor încredințate. *Percepția instituției militare*. Este posibil ca în cazul armatei de profesie să fie puternic diferită de cea existentă pentru armata de masă. În prezent, armata este alături de Biserică una din cele mai apreciate și demne de încredere instituții ale statului. Dacă se va trece la armata de profesie, atunci ea, ca instituție a statului, este posibil să fie percepută altfel decât este acum armata mixtă, în care conșcripția există alături de voluntariat. Dispărând serviciul militar obligatoriu și trecându-se la voluntariat nu este exclusă posibilitatea ca armata, să fie percepută ca oricare altă instituție de stat sau privată care are un anumit scop pe care îl atinge folosind profesioniști. Cu alte cuvinte, este posibil ca legătura existentă între armata de masă și națiunea în care ființează să se „topească”, dispărând încet, dar sigur. De aceea, pe viitor, poate, se impune intensificarea activității de relații publice în așa măsură încât imaginea instituției militare în rândul populației să se mențină la un nivel acceptabil, în comparație cu situația actuală.

În concluzie, trecerea de la armata de masă bazată pe serviciul militar obligatoriu la armata de profesie al cărei personal se recrutează prin metoda voluntariatului este un proces complex, multidimensional, de durată și cu efecte diverse asupra imaginii și activității instituției militare, a atitudinii populației față de ea și de apărarea țării. Probabil, prin trecerea la armata de profesie, și la noi, se va produce fenomenul diminuării încrederii populației în armată, de la procentajul mare din prezent de 70-80% la un nivel mai redus, adică în jurul a 35-40%, așa cum este în țările care au făcut deja acest pas –*profesionalizarea armatei*. Această scădere de popularitate a instituției militare poate fi însă și o expresie a intrării societății românești în normalitate, când sunt puternic valorizate instituțiile democratice, nu cele structurate ierarhic (cum este cazul Bisericii Ortodoxe Române și Armatei României).

2.2. Participarea Armatei României la misiuni diverse în afara țării

Odată opțiunea făcută –aceea de a deveni generator de securitate în zonă și nu numai-, România s-a angajat ferm pe calea îndeplinirii criteriilor și cerințelor aderării la N.A.T.O., pe de o parte și a implicării active în executarea unei game sporite de misiuni în afara țării, pe de altă parte.⁵¹ Astfel, țara noastră a participat și participă la operațiuni în afara teritoriului național, fie la cele în sprijinul păcii conduse de O.N.U. sau de Alianța nord-atlantică, fie la alte activități militare și non militare (de exemplu, observatori O.N.U. sau O.S.C.E.). În prezent, Armata României participă la operații atât în cadrul Forței de Stabilizare (SFOR), cât și la Forța Internațională de Pace din Kosovo (KFOR), dar și în alte zone ale lumii.

Tabelul nr. 7

Participarea Armatei României la operații în afara teritoriului național⁵²

SFOR	KFOR
Detașamentul Național „Bosnia” (68 de militari)	1Cp.I în Bg. Multinațională „Vest” în Detașamentul ITALCON (86 de militari)
Detașamentul „Olanda”- împreună cu forțe olandeze (38 de militari)	1Cp.I.în Detașamentul de luptă sub comandă belgiană (38 de militari)
O Celulă Națională de Informații (5 militari)	1Pluton Control Trafic Rutier în contingentul grec (25 de militari)
Personal de stat major în Comandamentul SFOR (5 militari)	16 ofițeri și subofițeri de stat major în Comandamentul KFOR
<i>N.B. Rezerva strategică SFOR/KFOR I.B.I. (400 de militari)</i>	O celulă Națională de Informații (5 militari)

În plus, țara noastră mai are pregătiți 2076 de militari pentru misiuni în teatre de operațiuni, în afara celor 1272 de militari aflați deja în teatre. De asemenea, se participă la misiuni militare în Afghanistan (*Operațiunea FINGAL* cu: 1Pl.Poliție Militară- 25 de militari; 3 ofițeri de legătură; 5 ofițeri de stat major în Comandament; o aeronavă C130- 14 militari) și Irak (*Operațiunea „ENDURING FREEDOM”*: USCENCOM- 3 ofițeri de legătură; 1 ofițer în Grupul Combinat de Planificare- Tampa, Florida; 1B.I.-406 militari; CJTF-180-6 ofițeri de stat major în Bagram; CJTF-HOA- 3 ofițeri de stat major; *Coaliția pentru dezarmarea Irakului*:2 ofițeri în Comandamentul de Coordonare a Coaliției –Tampa; 70 de militari /1.Cp.NBC-Kuweit).

O succintă analiză a acestor date conduce la următoarele constatări: *țara noastră este implicată la niveluri diferite în teatrele de operații; participarea este diversificată, în sensul că*

⁵¹ Moștofleu, Constantin (coord), România –N.A.T.O., 1990-2002, București, editura A.IS.M., 2002, pp. 88-100.

⁵² Observatorul Militar nr.18 /2003, p.4.

sunt angajați atât oameni, cât și tehnică de luptă; *militarii români acționează sub diferite comenzi* (greacă, belgiană etc.) ceea ce înseamnă atât o pregătire adecvată în plan militar a acestora, cât și o stăpânire corespunzătoare a limbii engleze, folosită ca mijloc de comunicare în cadrul acestor forțe multinaționale; *structuri militare românești participă* și la misiuni militare (de exemplu, în Afghanistan); *existența unei rezerve strategice* pentru SFOR/KFOR și a 2076 de militari pregătiți pentru misiuni în teatre de operațiuni demonstrează consecvența țării noastre în implicarea sistematică și activă în soluționarea situațiilor tensionale și conflictuale din diferite zone ale lumii. În plus, se cuvine menționată *disponibilitatea reală a României* de a acționa, împreună cu alte state în cadrul unei coaliții multinaționale *la lupta împotriva terorismului* internațional. Totodată, țara noastră activează consecvent și sistematic în cadrul oferit de Parteneriatul pentru Pace (PfP).

Participarea la astfel de misiuni joacă un dublu rol. Mai întâi, este un argument și, apoi, o premisă a profesionalizării armatei. Constituie argument pentru că numai cu militari profesioniști se acceptă, la nivel internațional, participarea la astfel de misiuni în afara țării. Reprezintă o premisă pentru că experiența acumulată până acum în îndeplinirea unor asemenea misiuni în afara țării indică avantajele existenței unei armate de profesie în promovarea și apărarea interesului național.

De asemenea, România a dezvoltat și dezvoltă relații militare bilaterale, atât cu statele membre N.A.T.O., cât și cu alte state. În acest context, se pot aminti activități militare desfășurate atât în țară, cât și în afara acesteia⁵³ în cadrul oferit de PfP. Și acest gen de activități se constituie într-o premisă a profesionalizării armatei, prin concepția lor, prin modul de organizare, prin obiectivele propuse, prin calitatea participanților (numai militari de carieră și voluntari aflați sub contract). Odată în plus astfel de activități au probat avantajele unei armate de profesie (luptători temeinic pregătiți, superior motivați, devotați meseriei armelor, loiali etc.) în raport cu cea de masă, în rândurile căreia resursa umană dominantă este formată numai din conșcripți (tineri care îndeplinesc o obligație legală, puțin motivați, interesați, în principal, să treacă timpul destinat stagiului militar).

Integrarea României în N.A.T.O., probabil în 2004, după ratificarea cererii de aderare de către Parlamentele statelor membre ale acestei alianțe, va da un impuls energetic profesionalizării armatei sale. Aceasta, fie și numai pentru faptul că Alianța nord-atlantică se implică activ, consistent și sistematic, sub patronajul O.N.U., în soluționarea stărilor conflictuale, din întreaga lume, care amenință securitatea zonală, regională sau globală. Iar țara noastră, odată dobândit statutul de stat membru al alianței, trebuie să-și respecte angajamentele asumate. În acest scop, o dovadă consistentă o reprezintă accelerarea și accentuarea profesionalizării armatei sale.

2.3. Relațiile civil-militare în condițiile trecerii de la armata de masă la cea de profesie

Conținutul relațiilor civil-militare. Există raporturi între armată, ca instituție a statului, și societatea în care ea ființează. Astfel, se pot distinge relațiile: *armată - societate politică; armată- societate civilă; armată –celelalte instituții ale statului* cu competențe în domeniile siguranței naționale, ordinii publice și apărării țării; *armată- populație.* În același timp, apar și se dezvoltă raporturi între militari, atât ca reprezentanți ai armatei, cât și ca cetățeni cu: societatea politică; societatea civilă; diverse instituții ale statului; ceilalți cetățeni. Toate aceste relații pot să se desfășoare atât într-un cadru oficial (relații oficiale, formalizate, instituționalizate), cât și în mod neoficial (relații informale, neinstituționalizate). Ambele categorii de raporturi exercită o influență semnificativă asupra vieții și activității armatei, dar și a membrilor acesteia. În principal, aceste relații privesc îndeplinirea misiunilor legale ce revin armatei în statul de drept.

⁵³ Moștofleu, Constantin (coord), România –N.A.T.O., 1990-2002. București, Editura A.I.S.M., 2002, pp. 101-114.

În cadrul prezentei lucrări de cercetare *esențiale* sunt *relațiile dintre armată*, ca organizație militară și *puterea politică*, altfel spus raporturile civil-militare. Acestea din urmă reprezintă un aspect important al politicii de securitate națională.⁵⁴ Existența politicii de securitate națională poate fi concepută în trei *forme* -*securitate militară, securitate internă și securitate situațională*- și la două *niveluri*-*unul operațional și altul instituțional*. Politica de securitate militară constituie ansamblul activităților menite să minimizeze sau să neutralizeze eforturile de a slăbi națiunea prin atac armat din afara granițelor sale.

La nivel operațional, politica de securitate constă în luarea măsurilor imediate destinate să prevină amenințarea la adresa securității. La nivel instituțional, politica de securitate are în vedere modul în care este formulată și executată politica la nivel operațional. Relațiile civil –militare reprezintă principala componentă instituțională a politicii de securitate militară. De regulă, instituțiile militare din orice societate sunt configurate de două *forțe*: un *imperativ funcțional* generat de amenințările la adresa securității societății și un *imperativ societal* provenind de la forțele sociale, ideologice și instituțiile dominante în societate.

Relațiile civil-militare se manifestă la două niveluri: unul *al puterii* și altul *ideologic*. La nivelul puterii, problema cheie este aceea a puterii reprezentanților armatei raportată la puterea grupurilor civile în cadrul societății. La nivel ideologic, problema principală este compatibilitatea eticii profesionale militare cu ideologiile politice dominante în societate. Prin urmare, într-o anumită măsură și într-un anumit fel, relațiile civil-militare sunt relații de putere. O *relație* de acest gen are cel puțin *două dimensiuni*: *gradul sau mărimea puterii*, care este dat de măsura în care un anumit tip de comportament al unei persoane este controlat de altă persoană; *sfera sau locul puterii*, reprezentat de tipurile de comportament care sunt influențate de alte grupuri sau de alți indivizi.

Raporturile dintre oricare doi indivizi sau două grupuri implică, în mod normal, exercițiul puterii în ambele direcții, deși nu există întotdeauna o suprapunere perfectă. Puterea există în două forme: *autoritate formală și influență informală*, ambele măsurabile după gradul și sfera lor de cuprindere. *Autoritatea formală* presupune exercitarea controlului unei persoane asupra comportamentului alteia, pe baza statutului deținut într-o structură socială definită. Prin urmare, autoritatea este putere organizată, structurată, ordonată și legitimă. Ea este un model continuu de relații, care rămâne relativ constant, în ciuda schimbărilor succesive în rândul indivizilor implicați în relație. Exercițiul sa, în domeniul securității și apărării naționale, este stipulată în Constituția țării și în alte acte normative. *Relațiile informale* există acolo unde un individ sau grup uman controlează comportamentul altor persoane nu pentru că ocupă o funcție importantă într-o structură formală, ci pentru că are la dispoziție sancțiuni și recompense. Această influență își poate avea originea în trăsăturile de personalitate, în bogăție, cunoștințe, prestigiu, prietenie, rudenie etc. Ea este specifică doar anumitor persoane și nu derivă din statutul formal al celui în cauză.

Profesia de militar este extrem de specializată și limitată. Altfel spus, militarii au o competență înaltă în domeniul lor și le lipsește acea competență în alte domenii. Relația armatei cu statul este bazată pe această diviziune a muncii. Esența acestei relații se referă la domeniul de competență al expertului militar și al expertului politic sau politicianului. Înainte de profesionalizarea armatei, aceeași persoană putea să îndeplinească simultan funcții în ambele domenii. Acum, acest lucru este imposibil, datorită sporirii complexității domeniului militar, dar și al separării competențelor în stat.

Caracterul relației care ar trebui să existe între politician, ca reprezentat al societății politice, și militar, ca exponent al instituției militare, nu poate fi riguros definit, dar este posibil să se stabilească câteva principii care să guverneze aceste raporturi. Militarul ideal este conservator în strategie, dar receptiv la nou în legătură cu tactica și noile arme. El este un

⁵⁴ Sava, Nicu-Ionel și alții (coord.), *Armata și societatea*, București, Editura Info-Team, 1998, pp. 312-335.

expert atât în aspectele constante, cât și în cele variabile ale domeniului său de activitate. De aceea, politicianul trebuie să accepte, în acest domeniu, judecățile militarului profesionist. Aceasta pentru că el se ocupă de scopurile politicii de stat. Totodată, politica este dincolo de sfera competenței militare, iar participarea militarilor la viața politică le subminează profesionalismul, reducându-le competența, divizând profesia și substituind valorile specifice cu valori exterioare. De aceea, militarul trebuie să rămână neutru din punct de vedere politic.⁵⁵ Însă, nu trebuie uitat că armata este subordonată politicului. Prin urmare, militarul are datoria de a aștepta „orientarea” politică din partea politicianului. Controlul civil democratic al instituției militare există atunci când această subordonare a armatei față de scopurile politice este reală.

Militarul privește alarmat posibilitatea amenințărilor la adresa securității statului. El recunoaște caracterul permanent al amenințărilor la adresa statului, dar accentuează urgența pericolului iminent. Obiectivul competenței profesionale îi cere militarului să evalueze amenințarea cât mai precis posibil. Dar, acesta are un interes și o datorie profesională să accentueze pericolele la adresa securității statului. Punctul de vedere al militarului reflectă, de asemenea, o partinitate profesională, dependentă de nivelul general de profesionalism. Prin urmare, este posibil ca el să facă o estimare ușor crescută în sensul exagerării amenințării. Dar, a fi pregătit pentru orice eventualitate rămâne mereu, în orice regim politic, o responsabilitate militară.

Politicianul este elementul dinamic, cel care definește obiectivele politicii de stat, iar militarul reprezintă mijlocul instrumental, pasiv și intră în atribuțiile sale să-l avertizeze pe politician când obiectivele sunt supraevaluate dincolo de posibilități. Militarul se opune acțiunilor belicoase, agresive și fără discernământ. El rareori susține războiul. Dar, permanent va susține că pericolul de război necesită o înarmare susținută și rareori va afirma că înarmarea va face ca războiul să devină mai dezirabil sau mai practic. Totodată, el va susține pregătirea de război, dar niciodată nu se va considera suficient de pregătit. Ținând cont de cele arătate anterior, se poate susține că militarul profesionist contribuie la formarea unei politici de stat prudente și conservatoare, benefică pentru mediul de securitate național, zonal etc.

Politicienii, opinia publică și guvernele pornesc războiul, dar militarii sunt cei care luptă. Armata nu provoacă războaie, iar statul care dorește pacea trebuie să fie bine înarmat pentru a-și impune această dorință. Tendința unui politician este de a curta opinia publică prin reducerea bugetului alocat armatei și angajarea, simultan, într-o politică externă aventuroasă. Militarul se opune ambelor tendințe. Cunoscând ce reprezintă războiul și care pot fi consecințele sale militarul nu-l dorește. Totuși, responsabilitățile acestuia față de stat există și se referă la trei aspecte semnificative. În primul rând, el are o *funcție reprezentativă*, aceea de a informa pe cei în drept despre necesitățile privind securitatea militară a statului. În acest scop, el prezintă autorităților ceea ce socotește necesar pentru un minimum de securitate militară a statului. El are dreptul și obligația de a-și prezenta punctul de vedere celor care sunt abilitați cu alocarea resurselor. În al doilea rând, militarul are o *funcție consultativă*, adică de a analiza și de a raporta despre implicațiile alternative de acțiune ale statului, din punct de vedere militar. Dacă reprezentanții autorizați ai statului analizează, de exemplu, trei alternative, militarul nu poate decide care este cea mai dezirabilă, dar poate face aprecieri asupra fiecărei variante, privind avantajele și limitele lor. În ultimul rând, militarul are o *funcție de execuție*, adică de a implementa deciziile statului referitoare la securitatea militară, chiar dacă este o hotărâre ce se află în puternică contradicție cu judecata sa. Politicianul stabilește obiectivul și alocă resurse pentru a-l realiza, dar depinde de militar să facă tot posibilul să-l îndeplinească, necondiționat și în orice împrejurări.

⁵⁵ Duțu, Petre, Armata și societatea în tranziție, București, Editura A.I.S.M., 2002, pp. 74-84.

Este evident că există o zonă de intersecție a strategiei cu politica. Militarul, în acest domeniu, poate lua o decizie pe baze pur militare numai pentru a descoperi că există implicații politice necunoscute pentru el. În acest caz, considerațiile de strategie trebuie să lase locul considerațiilor politice. Multe decizii privind securitatea statului au atât componente militare, cât și politice. De aceea, ideal ar fi ca militarul să-și modifice decizia pe baza sfatului consilierilor săi politici. Nu trebuie uitat nici o clipă că armata, respectiv profesia militară există pentru a servi statul. Pentru a-și îndeplini serviciul la cele mai înalte cote, corpul profesional și forța armată pe care o subordonează trebuie să fie constituită ca un instrument eficient al politicii statului.

*Controlul civil-democratic al societății asupra instituției militare*⁵⁶. Acesta constituie o componentă importantă a relațiilor civil-militare. De fapt, controlul vizează politica de apărare națională și instituția militară, ca entitate puternic profesionalizată. Statele cu experiență în ceea ce privește armata de profesie exercită un control civil permanent și sistematic asupra activității specifice a acesteia. Exercițarea controlului civil-democratic al societății asupra armatei are următoarele efecte: *evitarea riscului apariției* și manifestării fenomenului numit „*amenințare pretoriană*”⁵⁷. Într-o societate democratică pericolul apariției amenințării pretoriene este redus, după cum atestă experiența statelor cu armată de profesie de mai mulți ani. Aceasta, înainte de toate, datorită mecanismelor de conducere a societății care stabilesc cu claritate locul și rolul fiecărei instituții a statului în viața și activitatea politică, economică, socială, culturală etc. În acest context, armata are foarte riguros definite statutul și rolul în societate, precum și raporturile cu puterea politică, cu societatea civilă etc.; *stabilirea*, cu rigurozitate, a *misiunilor armatei*, în deplin consens cu apărarea și promovarea interesului național, precum și cu obligațiile asumate, pe plan internațional. De regulă, misiunile armatei sunt definite cu multă atenție și claritate în legea fundamentală a țării, dar detaliate în alte acte normative. Astfel, instituția militară acționează permanent într-o constantă legalitate. Ea nu se implică în nici un fel în jocul politic de accedere la putere în stat, ci apără și promovează consecvent interesele naționale; determinarea *dimensiunii forțelor armate*, atât sub aspect cantitativ (efective, tehnică de luptă, armament), cât și calitativ (nivel înalt de calificare profesională a personalului, tehnologie de ultimă generație, structuri organizatorice suple, dinamice). Aceasta se face de către puterea politică a statului, de către societatea politică potrivit mecanismelor democratice consacrate, dar într-o strânsă conlucrare cu societatea civilă și desigur pe baza propunerilor venite din partea armatei; menținerea unui *contact direct* și *eficient* între cei care decid (organele abilitate ale statului) și cei care execută (armata de profesie, celelalte instituții ale statului) misiuni în domeniile siguranței naționale, ordinii publice și apărării țării. În acest sens, sunt create structuri în a căror competență intră menținerea unei legături permanente a instituției militare cu Parlamentul țării, cu diferitele organe și organizații care analizează propunerile armatei privind efectivele, structura organizatorică, programele de dotare și modernizare a tehnicii de luptă etc.; *adoptarea măsurilor* necesare și suficiente în ceea ce privește *securitatea militară și politica de apărare* a țării. Controlul democratic al societății asupra armatei furnizează informații oportune și valide celor în drept pentru adoptarea unor decizii realiste în domeniul securității militare și al politicii de apărare a țării; *păstrarea neutralității politice a armatei*. Armata, ca instituție fundamentală a statului, potrivit prevederilor legale, nu se implică și nici nu se lasă atrasă în lupta dusă de către partidele politice pentru cucerirea sau menținerea puterii în stat. Astfel, în armată nu sunt organizații de partid și nu se admit activități de propagandă în favoarea unui partid sau a altuia, indiferent dacă acesta este sau nu la putere. Singura politică ce se face în instituția militară se referă la promovarea și apărarea, în orice condiții și în permanență, a intereselor fundamentale ale țării. De fapt, militarii nu se interferează în deciziile politice,

⁵⁶ Moștoflei, Constantin (coord.), România –N.A.T.O., 1990–2002, București, Editura AISM, 2002, pp. 38–46.

⁵⁷ Boone, Bernard et Martin, Michel Louis, Conscription & armee de métier, Paris, FDEN, 1991, p. 68.

așteptând, în schimb, să primească misiuni clare, legi care să le protejeze acțiunile în limitele mandatului stabilit și resurse financiare pentru a putea îndeplini misiunile încredințate, în țară și în afara ei.

2.4.Percepția de către civili a armatei și a profesiei militare

Atitudinea populației față de armată și de modul de executare a serviciului militar. Pentru români, armata reprezintă una dintre cele mai importante instituții ale statului datorită rolului ei în păstrarea și apărarea unora dintre valorile naționale fundamentale: independența, suveranitatea și integritatea teritorială. În sondajele de opinie efectuate pe eșantioane reprezentative, la nivel național, armata alături de biserică ocupă unul din primele locuri în ceea ce privește încrederea populației în instituțiile statului. Aceasta reflectă o atitudine preponderent favorabilă a populației față de instituția militară. În acest sens, o importanță semnificativă este posibil să fi avut serviciul militar obligatoriu care a menținut o permanentă legătură între populație și instituția militară prin intermediul militarilor în termen. De altfel, chiar tinerii încorporați în vederea efectuării stagiului militar obligatoriu au o atitudine favorabilă față de armată și serviciul militar. Un sondaj de opinie realizat de către Secția Investigații Sociologice din Statul Major General⁵⁸ pe un eșantion reprezentativ de 1250 de tineri selecționați din 20 de județe și din București, reflectă atitudinea pozitivă a celor chestionați asupra armatei ca instituție și a executării serviciului militar. Un factor reprezentativ în ceea ce privește transmiterea modelului atitudinal, tradițional față de armată și serviciul militar îl reprezintă familia recrutului. De regulă, tinerii care provin din familii care percep stagiul militar ca pe o necesitate sunt cei mai favorabili efectuării stagiului militar, comparativ cu cei ale căror familii resping serviciul militar. Un alt factor care influențează atitudinea populației față de armată îl constituie imaginea acesteia despre valorile militare-ordine, disciplină, responsabilitate, loialitate etc. De asemenea, populația percepe pozitiv instituția militară deoarece o consideră ca având un rol esențial în maturizarea socială a tinerilor. Pentru mulți oameni stagiul militar este o etapă deosebit de importantă și necesară în viața oricărui tânăr, prin aportul său însemnat la formarea și dezvoltarea responsabilității sociale, a spiritului de ordine și disciplină, a atitudinilor patriotice etc. În concluzie, această atitudine este produsul unor modele culturale tradiționale, al educației primite în familie și în școală. Totuși, sistemul întemeiat pe serviciul militar obligatoriu nu este profitabil pentru armată, deoarece nu asigură o resursă umană de calitate. Orientarea conducerii Ministerului Apărării Naționale –de trecere treptată de la serviciul militar bazat pe conscripție la serviciul militar bazat pe voluntariat este în consens cu nevoile instituției militare și cu dinamica atitudinii tinerilor față de serviciul militar obligatoriu.

Atitudinea tinerilor față de executarea stagiului militar obligatoriu. Tinerii au o *atitudine*, în general, *pozitivă* față de efectuarea serviciului militar obligatoriu. Totuși, datele a două sondaje de opinie, pe această temă, realizate de către Secția Investigații Sociologice, pe eșantioane reprezentative, în 1998 și, respectiv, 2002, demonstrează că tinerii își modifică atitudinea, în timp, față de obligația de a executa stagiul militar.⁵⁹ Astfel, se manifestă tendința reducerii numărului celor care doresc să facă stagiul militar, de la 90,7% cât se înregistra în 1998, la 77,5% în 2002. Printre motivele care stau la baza atitudinii de respingere a satisfacerii serviciului militar se numără: considerarea serviciului militar ca ceva inutil (38,6%); probleme de familie (15,1%); afectarea de către serviciul militar a planurilor de moment (pierderea locului de muncă-9,0%) și a celor de viitor (11,6%); îngrădirea unor drepturi și libertăți pe timpul stagiului militar (7,7%); dificultăți de adaptare la mediul militar, disciplina militară fiind considerată destul de aspră (5%); comportamentul neprincipial și relații intragrupale negative (4,2%); alte motive (8,8%). Aceste rezultate pot fi socotite un

⁵⁸ Spirit militar modern nr.1/2003, pp. 20-22.

⁵⁹ Spirit militar modern nr.6/2000, pp. 13-16 și nr.1/2003, pp. 20-22.

argument în favoarea renunțării la conscripție, ca modalitate principală de recrutare a soldaților și gradaților și trecerea la voluntariat.

Percepția profesiei militare de către civili. Modul în care civili percep profesia militară se cere analizat în mod diferențiat pentru militarii de carieră, respectiv ofițeri și subofițeri, pe de o parte, și militarii angajați pe bază de contract, pe de altă parte. Aceasta pentru că există diferențe notabile în ceea ce privește: maniera de recrutare; modul de formare militară și perfecționare a pregătirii profesionale; durata serviciului militar; competențele și atribuțiile ce le revin; perspectivele în carieră etc. Potrivit datelor DMRU⁶⁰ nu sunt probleme deosebite în a asigura numărul necesar de candidați pentru instituțiile de învățământ militar care pregătesc ofițeri, maiștri militari și subofițeri. De asemenea, nu se face rabat de la calitate, fiind selecționați numai acei tineri care răspund afirmativ și cumulativ la toate criteriile instituite de armată. Printre motivele acestei situații se pot menționa: *imaginea*, încă, favorabilă pe care o are profesia de militar în rândul populației.⁶¹ Se consideră că a fi cadru militar activ (ofițer, maistru militar sau subofițer) este o profesie ce se bucură de prestigiu social; este o *profesie relativ sigură*, derulându-se într-o instituție publică; *posibilitatea* de a participa la misiuni diferite în afara țării; un *salariu sigur*, chiar dacă nu se ridică la nivelul așteptat de cei în cauză; *perspectiva* unei cariere de durată; unele *avantaje la părăsirea* sistemului (plăți compensatorii, pensie, reconversie etc.). În ceea ce privește militarii angajați pe bază de contract, solicitări sunt încă mari comparativ cu nevoile armatei și posibilitățile sale financiare a angaja numărul necesar și suficient de astfel de personal. Cererea este mare, îndeosebi, datorită următoarelor motive: *angajarea* în armată dă celui în cauză o anume siguranță și certitudine în ceea ce privește stabilitatea locului de muncă, comparativ cu situația din afara armatei, unde există, încă o mare instabilitate; *garanția* unui salariu sigur și relativ decent; *probabilitatea* de a pleca în misiuni în afara țării, ceea ce înseamnă niște bani în plus; *posibilitatea* trecerii în rândul cadrelor militare permanente; *șansa* unei calificări într-o meserie căutată pe piața muncii; *oferta* scăzută de locuri de muncă atractive (salarii peste media pe țară, responsabilități reduse, alte avantaje) în sectorul civil de stat și privat.

Deși, armata, ca instituție a statului, are o puternică imagine pozitivă în rândul populației, totuși, profesia de militar nu ocupă unul din primele trei locuri ale unei liste cu 10 profesii (cele mai apreciate sub aspect financiar și ca prestigiu social), ci locul 6.⁶²

Bugetul apărării. În principal, mărimea acestuia reflectă: *puterea economiei naționale* de a aloca o parte din resursele sale pentru apărare; *politica militară* a statului; *atitudinea societății politice* față de apărarea națională și problemele armatei. Potrivit Cartei albe a Guvernului⁶³ bugetul apărării va crește în perioada 2000- 2007 de la 710 la 1190 miliarde USD. Ca procent din PIB, bugetul apărării, în 1998 (1,78%), s-a situat sub cel al altor țări (Grecia-4,60%; Turcia-4,30%; Franța- 3,60%; Marea Britanie-2,80%; Portugalia-2,60; Norvegia-2,20%). Dacă se are în vedere și ce înseamnă în valoare absolută PIB al țării noastre diferența față de statele menționate se accentuează.

Profesionalizarea armatei, într-un anume fel, va face să sporească cheltuielile de personal, ca urmare a creșterii numărului de militari angajați pe bază de contract.

3.DETERMINĂRI ȘI DIMENSIUNI ALE PROFESIONALIZĂRII ARMATEI

3.1.Determinări ale profesionalizării armatei

⁶⁰ <http://www.mapn.ro>.

⁶¹ Spirit militar modern, 3/2001, pp 38-42.

⁶² Cf. băncii de date a Secției Investigații Sociologice.

⁶³ Carta albă a guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică, București, Editura Militară, 2000, p. 101.

Profesionalizarea armatei se desfășoară atât datorită unor determinări interne, cât și externe. Ca *determinări interne* se pot menționa: *schimbarea regimului politic* în România; *trecerea economiei românești* la organizarea și funcționarea pe temeiul principiilor economiei de piață; *ieșirea dintr-o alianță politico-militară* și aderarea la alta; *deficitul demografic*; *democratizarea societății românești*.

Schimbarea regimului politic. Reprezintă, fără îndoială, principalul factor intern care a acționat și acționează în direcția profesionalizării armatei. Orice regim politic, printre primele măsuri pe care le adoptă, odată cu preluarea puterii în stat, sunt și cele privitoare la instituția militară. În acest context, se definesc misiunile armatei, modul de subordonare a acesteia față de organul legislativ și executiv, structura sa etc. Definindu-și, mai mult sau mai puțin exact, interesele și obiectivele urmărite regimul politic își concepe și instrumentele prin care să le promoveze și să le apere în raporturile cu celelalte state ale lumii și cu alte forțe interne care ar dori să acceadă la putere în stat. Un asemenea instrument îl constituie armata. Iar, o instituție militară puternică și credibilă nu poate fi decât una în care dominanți ca număr sunt militarii de profesie. De aici, orientarea fermă a puterii politice din stat spre crearea unei armate de profesie, care să fie loială noului regim politic.

Trecerea economiei românești la economia de piață. Principiile, normele și valorile caracteristice unui tip sau altul de economie își pun pecetea pe tipul de armată ce ființează într-un stat. Procesul de trecere a economiei naționale la economia de piață impune ca toate activitățile umane să fie apreciate și din perspectiva rezultatelor raportate la eforturile, respectiv, cheltuielile făcute. De acest mod de evaluare nu poate scăpa nici instituția militară care este una bugetară, adică funcționează pe banii contribuabililor, pe de o parte. Pe de altă parte, într-o economie de piață dominantă este proprietatea privată. De aici, o serie de aspecte inedite privind pregătirea populației pentru apărare. Practic, într-o economie de piață totul se apreciază prin prisma eficienței economice, a rentabilității. De aceea, se pare că o armată de profesie este, prin modul său de organizare și funcționare, mult mai adecvată acestui tip de economie decât una de masă.

Ieșirea dintr-o alianță politico-militară și pregătirea în vederea aderării la alta. Țara noastră, după 1989, a părăsit Tratatul de la Varșovia, alianță politico-militară din care a fost obligată să facă parte, ca urmare a statutului său de stat aliat al URSS. Treptat, regimul politic, instalat după decembrie 1989, a trecut la o altă orientare și în ceea ce privește alianțele politico-militare din care să facă parte. Astfel, România decide, liber și voluntar, să adere la N.A.T.O., alianță politico-militară capabilă să contribuie la apărarea colectivă a membrilor săi. Aspirația legitimă a țării noastre de a dobândi statutul de membru al Alianței nord-atlantice se cerea materializată printr-un set de măsuri adecvate scopului propus. Una dintre aceste măsuri și, poate cea mai importantă, o reprezintă profesionalizarea forțelor sale armate. Într-o alianță de talia și prestigiul N.A.T.O. sunt primite doar statele care îndeplinesc toate criteriile de aderare impuse prin statutul respectivei organizații politico-militare.

Deficitul demografic. Datele recensământului populației efectuat în 2002 arată că în cei 10 ani care s-au scurs de la cel din 1992, România are cu peste un milion de locuitori mai puțini. Scăderea populației se datorează, în principal, următoarelor cauze: creșterea mortalității; scăderea natalității; emigrarea, în special, a tinerilor în căutarea unui loc de viață și de muncă mai bun decât pe meleagurile natale. Aceste cauze conduc, în timp, la diminuarea resursei umane compatibilă cu executarea serviciului militar. Soluția cea mai bună este trecerea la profesionalizarea armatei. În acest mod, necesarul de efective active și de rezervă pentru armată se pot asigura, atât cantitativ (scade numărul celor care trebuie să efectueze serviciul militar), cât și calitativ (se aleg doar cei care doresc să devină militari și care îndeplinesc cumulativ criteriile de recrutare impuse de armată). În plus, voluntariatul asigură efectivele necesare pentru o perioadă mai mare de timp (câțiva ani) decât conscripția, care aduce în armată tinerii pentru o perioadă tot mai redusă de timp (de la un an și patru luni cât

era durata serviciului militar obligatoriu în 1989, s-a ajuns acum, în 2003, la un an și se vorbește deja de o diminuarea a sa la opt luni).

Democratizarea societății românești. Reprezintă un alt factor determinant cu un rol semnificativ în profesionalizarea armatei. Specific societăților democratice este acordarea unor drepturi largi populației, inclusiv în ceea ce privește achitarea acesteia de unele obligații sociale. De aceea, executarea serviciului militar nu mai este obligatorie, ci benevolă. Cu alte cuvinte, cetățeanul care îndeplinește condițiile legale de efectuare a serviciului militar are libertatea să aleagă dacă va servi țara sub drapel sau nu. Într-o societate democratică opțiunea liberă a cetățeanului în alegerea profesiei sau a modalității în care își va servi țara este susținută prin lege și încurajată prin modalități specifice. În acest context, profesionalizarea armatei corelează direct și optim cu democratizarea societății românești.

Printre *determinările externe* se numără și următoarele: asumarea conștientă și liberă de către România a unor obligații și responsabilități privind securitatea zonală, regională și globală; semnarea de către țara noastră a unor tratate și convenții internaționale de reducere a efectivelor militare și a unor mijloace de categorii de luptă; participarea activă a unor structuri militare românești la lupta împotriva terorismului internațional; satisfacerea deplină și completă a cerințelor de compatibilitate a armatei țării noastre cu armatele statelor membre ale NATO, organizație politico-militară în care urmează să se integreze în viitorul apropiat și România.

Practic, după 1994, *țara noastră* a început să-și orienteze, mult mai pregnant decât până atunci, *opțiunile către Occident* în ceea ce privește alianțele politico-militare. Treptat, prin acceptarea sa de a participa la executarea a diverse misiuni sub egida ONU, în afara granițelor naționale, dar și prin soluționarea unor probleme interne de natură socială, economică, politică, etnică etc. România din consumator de securitate devine generator de securitate în zonă și regiune. În prezent, ea este ferm angajată în executarea de misiuni militare și non militare pe plan internațional, pe de o parte, și își asumă liber și conștient o serie de responsabilități ca un membru de drept al Alianței nord-atlantice, pe de altă parte. Toate acestea nu ar fi fost posibile însă fără o accentuare a procesului de profesionalizare a armatei sale.

România, începând cu 1990, a semnat o serie de *tratate și convenții internaționale* privind *reducerea efectivelor militare* și a unor categorii de mijloace de luptă. Maniera concretă în care, în timp, țara noastră a răspuns afirmativ angajamentelor asumate a făcut să-i crească considerabil credibilitatea și fermitatea opțiunilor sale politico-militare. De exemplu, dacă se are în vedere doar reducerea efectivelor militare se poate constata că s-a acționat consecvent în direcția respectării angajamentelor asumate. Astfel, de la circa 220.000 de militari în 1989 s-a ajuns la circa 112.000 în 2003. Într-o manieră asemănătoare s-a procedat și în ceea ce privește reducerea numărului unor categorii de mijloace de luptă.⁶⁴

Structuri militare românești se află, în prezent, în diferite teatre de operațiuni și *execută misiunile încredințate de ONU*, îndeosebi cele privind lupta împotriva terorismului internațional. Participarea activă la asemenea misiuni este posibilă întrucât armata României a trecut la profesionalizarea sa. Ducerea la bun sfârșit a tuturor misiunilor încredințate acestor detașamente militare românești, fie independent, fie sub comandă internațională a fost și este posibilă pentru că efectivele participante sunt formate din militari profesioniști. Cu alte cuvinte, militarii români: cunosc limba engleză, deci sunt în măsură să comunice cu militari celorlalte state participante la astfel de misiuni; sunt capabili să înțeleagă ordinele și sarcinile încredințate; au o pregătire militară adecvată (este făcută potrivit principiilor, normelor, standardelor și procedurilor NATO); au o pregătire de specialitate corespunzătoare standardelor Alianței nord-atlantice

⁶⁴ Moștofleu, Constantin (coord), România-NATO, 1990-2002, București, Editura AISM, 2002, pp. 55-58.

Armata României prin aderarea țării la NATO, în 2004, va deveni o *componentă a acestei alianțe politico-militare*. Dobândirea acestei calități se face prin îndeplinirea unor cerințe și asumarea unor obligații privind apărarea colectivă, caracteristică esențială a Alianței nord-atlantice. Prin atitudinea și comportamentul de până acum țara noastră a dovedit că și-a făcut în mod conștiincios „temele” privind aderarea la structurile nord-atlantice. De pildă, s-a implicat activ și fără nici o rețineră în acțiunile Alianței în lupta împotriva terorismului internațional, a efectuat o reformă reală în armată, a trecut la profesionalizarea instituției militare și îndeplinit toate angajamentele luate privind mediul de securitate național, zonal etc.

3.2. Dimensiuni ale profesionalizării armatei

Profesionalizarea armatei, ca proces, se caracterizează și prin desfășurarea sa pe mai multe dimensiuni și anume: umană; structurală; materială; militară; normativă.

Dimensiunea umană. Reflectă schimbările profunde care se produc în instituția militară în ceea ce privește: recrutarea resursei umane (elaborarea și stabilirea unui set de criterii riguros științifice de selecție); formarea profesională, prin parcurgerea obligatorie a unor forme de învățământ militar; perfecționarea pregătirii profesionale pe parcursul carierei militare; promovarea în structurile militare potrivit unor norme și criterii cunoscute de cei în cauză încă de la intrarea în sistem; reconversia celor care ies din sistem, la încheierea contractului de angajare; reintegrarea socială a celor trecuți în rezervă; mărirea efectivelor active și de rezervă ale armatei; structura personalului armatei (ofițeri, subofițeri, maiștri militari, militari angajați pe bază de contract); folosirea efectivelor militare numai în activități ce țin de atribuțiile postului (funcției) pe care sunt încadrați și caracterul misiunilor (ordinelor) legale încredințate.

Dimensiunea structurală. Aceasta descrie modul concret de organizare a instituției militare pe categorii de arme, iar în interiorul lor, felul în care sunt constituite subunitățile, unitățile și marile unități. Armata de profesie are o structură suplă care îi permite să îndeplinească misiunile încredințate, acolo unde interesele fundamentale naționale o impun. Fiind formată din subunități, unități și mari unități alcătuite din profesioniști, ea are efective mult reduse comparativ cu armata de masă. Aceasta din urmă este intens preocupată să dea de „lucru” efectivelor relativ numeroase de militari în termen, care vor fi angajate în diverse activități ce nu țin de specificul militar. De asemenea, organigrama subunităților, unităților și marilor unități dintr-o armată de profesie este adecvată specificului misiunilor de executat. Astfel, subunitățile și unitățile, de pildă, din structura forțelor terestre au o organigramă diferită de cea existentă în forțele navale, având în vedere atât natura misiunilor probabile, cât și mijloacele de luptă din dotare. În plus, militarii de profesie fiind plătiți mult mai bine decât cei rezultați din conscripție sunt puși să efectueze doar sarcini calificate și în consens cu atribuțiile postului (funcției) ocupat în armată. Aceștia nu se pot folosi ca mână de lucru ieftină în subunități și unități așa cum se apelează frecvent la cei ajunși în armată pe calea conscripției. În același timp, armata de profesie adoptă o structură în deplin consens cu principiile economiei de piață. Ea nu-și poate permite să angajeze efective decât în limita fondurilor alocate, în bugetul apărării, pentru resursa umană. Totodată, structura armatei de profesie din țara noastră trebuie să țină seama de nevoia compatibilității și interoperabilității sale cu armatele celorlalte state membre ale Alianței nord-atlantice. Aceasta întrucât România, într-un viitor foarte apropiat, urmează să dobândească acest statut.

Dimensiunea materială. Aceasta reflectă atât existentul, cât și necesarul de bunuri materiale din dotarea unităților și marilor unități, care permit derularea fără disfuncționalități majore a activității specifice. Prin bunuri materiale se înțeleg următoarele: *clădiri* (dormitoare, birouri, ateliere, săli de clasă etc); *tehnica de luptă* (blindate, tunuri, stații de radiolocație, avioane etc.); *armamentul de infanterie; mijloacele de transport; aparatura și echipamentele militare; baza de pregătire și instruire* (poligoane, biblioteci, tehnică de calcul

etc.) etc. Dotarea cu bunuri materiale a armatei de profesie trebuie să țină seama de următoarele *restricții*: fondurile alocate atât pentru modernizarea celor existente, cât și cumpărarea altora noi mai performante; caracterul și conținutul misiunilor de îndeplinit în țară și în afara ei; asigurarea compatibilității și interoperabilității cu celelalte armate membre ale aceleiași alianțe politico- militare. De asemenea, dimensiunea materială a armatei de profesie trebuie să țină seama și de *restricțiile impuse și asumate* de statul respectiv prin diferite tratate și convenții internaționale în ceea ce privește *cantitatea unor categorii de mijloace de luptă* (tunuri, avioane, elicoptere, blindate etc).

Dimensiunea militară. Redă totalitatea proceselor, fenomenelor și faptelor semnificative din viața și activitatea armatei de profesie, ca instituție cu misiuni specifice în statul de drept. Ca variabile principale ale acestei dimensiuni sunt procesele și fenomenele generate de materializarea prevederilor strategiei militare naționale, strategiei militare a fiecărei categorii de forțe armate, operațiilor militare și aspectelor tactice ale luptei. Toate acestea, în cazul armatei de profesie dobândesc sensuri noi, derivate din specificul organizării și activității acestei instituții constituită în vederea ducerii luptei armate, precum și din subordonarea sa, necondiționată, față de puterea politică, față de cei aflați la conducerea țării prin voința electoratului. În plus, prin modul de constituire (voluntariat) armata de profesie se aseamănă cu celelalte instituții (întreprinderi, organizații etc.), ea dobândind o anumită distanță de națiunea din care face parte. La accentuarea acestei trăsături o contribuție însemnată are participarea unor structuri ale armatei de profesie la o multitudine de misiuni în afara teritoriului național, de fapt acolo unde interesele țării o cer, în mod obiectiv.

Dimensiunea normativă. Include totalitatea variabilelor referitoare la actele normative (legi, strategii, doctrine, regulamente, ordine, dispoziții, instrucțiuni) prin care se stabilesc coordonatele și parametrii de existență și funcționare ai armatei de profesie. Organizarea, conducerea și desfășurarea activității și vieții din instituția militară sunt stabilite prin legi adoptate de către Parlament. Prevederile acestor acte normative prind viață prin activitatea concretă a efectivelor armatei. Totodată, ca o continuare firească a legilor care reglementează activitatea și viața din unități și mari unități, organele competente elaborează și emit strategii (de exemplu, strategia de securitate națională, strategia militară etc), doctrine, regulamente, instrucțiuni etc. Toate aceste documente se impun a fi gândite și întocmite pentru a servi cât mai bine unei armate de profesie. De asemenea, ele se cer elaborate în deplin consens cu prevederile actelor normative similare din țările cu care România va colabora ca membră a N.A.T.O. De aceea, este necesar ca atât în elaborarea, cât mai ales în adaptarea lor oportună la schimbările produse în mediul de securitate (intern, zonal, regional, global) să se instituie o manieră deschisă de lucru, caracterizată prin flexibilitate, creativitate și operativitate.

Este evident că între aceste dimensiuni există strânse legături ele influențându-se și interacționând pe tot timpul existenței lor. Orice schimbare, într-un sens sau altul, într-una din aceste dimensiuni se răsfrânge asupra stării și manifestării celorlalte. De pildă, dacă se modifică substanțial una din legile juridice care reglementează activitatea din armată, atunci se vor produce modificări și în celelalte dimensiuni, care într-un fel sau altul au tangență cu domeniul reglementat prin respectivul act normativ. La fel, dacă se produc modificări semnificative, de exemplu, în strategia națională de securitate acestea se vor răsfrânge, într-o manieră specifică, și asupra celorlalte dimensiuni ale profesionalizării armatei.

3.3. Coordonate ale strategiei profesionalizării Armatei României

Profesionalizarea Armatei României se întemeiază pe o strategie flexibilă, în sensul conceperii sale ca pe un sistem deschis, capabil de feedback. Această strategie a permis adoptarea unei atitudini constructive în ceea ce privește procesul realizării unei armate de profesie. S-a început prin pași mici, dar fermi. Astfel s-au desființat organele și organizațiile de partid din armată, ca o premisă a asigurării neutralității politice a instituției militare. Apoi,

s-a creat o nouă categorie de personal militar activ și anume militari angajați pe bază de contract. Aceștia au fost încadrați, la început, pe diverse funcții de militari în termen și de gradați, iar ulterior și pe alte posturi. Concomitent cu înființarea acestei noi categorii de militari profesioniști s-a acționat, cu consecvență și hotărâre, în direcția definirii, cu claritate și rigurozitate științifică, a statutului cadrelor militare, active și în rezervă, a modalităților de promovare în carieră, de părăsire a sistemului și de reintegrare în mediul de viață și activitate civile. În acest context, se cuvin menționate eforturile de elaborare a strategiei de securitate naționale, a strategiei militare, a diferitelor doctrine (ale categoriilor de forțe armate, a diverselor operații etc.), a noilor regulamente generale etc. ca un pas esențial în crearea cadrului normativ de înființare și funcționare a unei armate de profesie. Ulterior, profesionalizarea armatei noastre a dobândit noi valențe prin participarea activă la: misiuni umanitare; misiuni de menținere și impunere a păcii; activități organizate în cadrul oferit de PFP; lupta împotriva terorismului internațional. Aderarea României, în 2004, la Alianța nord-atlantică va accentua procesul de profesionalizare a armatei sale, datorită demersurilor de îndeplinire integrală a criteriilor și exigențelor impuse de integrare, dar și a clarificării interne asupra dimensiunilor instituției militare, a conținutului și naturii misiunilor sale, în țară și în afara acesteia. În prezent, se discută despre Forța obiectiv-2007, ca fiind modelul, varianta optimă momentan pentru Armata României, ca: alcătuire (organigrama fiecărei categorii de forțe, a fiecărei unități și mari unități de luptă); efective (generale, pe categorii de personal, pe unități); dotare cu armament și tehnică de luptă.

În concluzie, se poate afirma că principalele coordonate ale strategiei profesionalizării armatei țării noastre au fost: adoptarea de măsuri concrete prin care instituția militară a devenit neutră din punct de vedere politic; crearea cadrului legislativ adecvat unei armate de profesie; elaborarea diferitelor strategii, doctrine și regulamente; pregătirea unor structuri militare capabile să participe, cu succes, la misiuni atât în țară, cât și în afara ei; elaborarea unei game diverse de programe, prin înfăptuirea cărora România să poată accede în N.A.T.O. Întregul demers al profesionalizării armatei a urmat un curs firesc, atent elaborat și îndeplinit pas cu pas, în conformitate cu programele flexibile adoptate în acest scop, dar și cu obiectivele majore stabilite de către factorul politic-aderarea la Alianța nord-atlantică și integrarea în U. E.

4.CONCLUZII ȘI PROPUNERI PRIVIND PROFESIONALIZAREA ARMATEI

Profesionalizarea armatei țării noastre reprezintă o necesitate. Argumentele unui astfel de demers au fost prezentate la paragraful 1.2. România în constituirea unei armate de profesie poate urma calea tradițională, adică cea pe care au parcurs-o deja statele care au renunțat la armata mixtă sau de masă. În acest caz, este absolut necesar să se definească cu claritate modul în care se vor selecționa, forma, instrui și perfecționa profesional militarii angajați pe bază de contract. Aceasta întrucât problema militarilor de carieră (ofițeri, maiștri militari și subofițeri) este corect soluționată (există: cadrul normativ legal; experiența suficientă; baza materială corespunzătoare; motivație pentru profesia de ofițer, maistru militar și subofițer; programe pentru reconversia celor care părăsesc sistemul din motive independente de voința lor). Pentru militarii angajați pe bază de contract se cer încă definite cu claritate și statuate în acte normative (legi, hotărâri de guvern, ordine, regulamente etc.): statutul și rolul lor în armată; drepturile și obligațiile lor ca profesioniști; criteriile de selecție și recrutare; formele de pregătire și perfecționare profesională; durata primului contract și a celor ulterioare; limita de vârstă la angajare și la părăsirea obligatorie a sistemului; modalitățile de reconversie; condițiile trecerii în rândul militarilor de carieră (aptitudini, vârstă, studii-felul și natura acestora, stare civilă etc.); funcțiile pe care le pot ocupa în structurile militare ale armatei. În acest context, ar fi absolut necesar adoptarea de către cei în

drept a următoarelor măsuri: *elaborarea statutului militarilor angajați pe bază de contract* și înaintarea acestui document Parlamentului pentru dezbatere și adoptare; *elaborarea unei metodologii de recrutare* și formare profesională a acestei categorii de militari. Este vorba de un act normativ de tipul celui existent pentru militarii de carieră, adică de un ghid al militarului angajat pe bază de contract. Acest ghid ar trebui să prevadă: cum se recrutează acești militari (cine și pe ce bază face acest lucru); ce condiții se cer îndeplinite de cei care vor să devină militari angajați pe bază de contract (vârstă, domiciliu, studii, calificare profesională, aptitudini, stare de sănătate etc.) și unde se pot informa cei care sunt interesați de serviciul ca militar voluntar; ce funcții pot ocupa acești militari și pentru cât timp; condițiile părăsirii sistemului militar; modalitățile de perfecționare a pregătirii profesionale pe timpul serviciului militar; *stabilirea condițiilor* ce se cer îndeplinite de către acești militari pentru a fi cuprinși în programele de reconversie la trecerea în rezervă, fie la împlinirea vârstei maxime admise, fie în cazul disponibilizării, ca urmare a desființării unității militare respective; *constituirea unor centre de instrucție* în care să se formeze, din punct de vedere profesional, tinerii care doresc să devină militari angajați pe bază de contract. Este cunoscut faptul că după 2007 se va renunța la serviciul militar obligatoriu. Prin urmare, în scurt timp nu va mai exista posibilitatea selecției militarilor angajați pe bază de contract din rândul tinerilor care au efectuat stagiul militar obligatoriu. De aici necesitatea stabilirii unui alt sistem de recrutare a celor care doresc să se angajeze cu contract în diferite unități militare, dar ca personal militar nu civil. În vederea eliminării relativ rapide a cazurilor de incompatibilitate între calitățile tânărului care vrea să devină militar voluntar angajat cu contract și exigențele instituției ar trebui ca primul contract de angajare să dureze doar până la absolvirea cursului de formare profesională. Tinerii care obțin rezultate ce îi recomandă ca posibili buni militari vor putea fi angajați, mai întâi, pentru un an. Dacă prin rezultatele și conduita sa tânărul dovedește aptitudinile necesare unui militar de profesie și, în același timp, nevoile armatei o impun, atunci acesta poate fi angajat pe o funcție adecvată pe o durată mai mare (conform prevederilor legale, pe care va trebui să le cunoască și tânărul încă de la prima angajare definitivă); *elaborarea și adoptarea unui act normativ* care să reglementeze condițiile trecerii militarului angajat pe bază de contract într-o altă categorie de personal militar (vârstă, aptitudini, rezultate în muncă, conduita morală, studii, stare civilă, după cât timp de serviciu ca militar angajat cu contract și în ce grup de militari de carieră poate accede-ofițer, maistru militar și subofițer sau numai în rândul subofițerilor etc.); este necesar să existe un *act normativ* care să reglementeze modul în care militarul angajat pe bază de contract poate ocupa o *funcție* de: soldat (luptător profesionist); gradat sau subofițer. Totodată, aceste centre de instrucție se pot folosi atât pentru pregătirea rezerviștilor (soldați și gradați), cât și pentru reconversia militarilor angajați pe bază de contract, atunci când părăsesc sistemul prin disponibilizare, prin organizarea unor cursuri de calificare într-o meserie solicitată pe piața muncii (de exemplu, operator calculator, conducător auto sau altele pe care centrul le poate organiza datorită bazei materiale existente și a personalului didactic calificat disponibil).

România își poate crea o armată de profesie suplă, dinamică și de o mărime corespunzătoare posibilităților economiei naționale, pe de o parte, și naturii misiunilor pe care le va îndeplini ca stat membru al N.A.T.O., pe de altă parte. În prezent, se discută despre Forța obiectiv -2007 care va include în rândurile sale circa 90.000 de militari profesioniști (ofițeri, maiștri militari, subofițeri și militari angajați pe bază de contract) și 28.000 de civili.

Datorită limitelor obiective ale resurselor demografice, materiale și financiare de care dispune țara noastră poate ar fi necesară orientarea spre o *strictă specializare a efectivelor militare*. Cu alte cuvinte, este necesar ca România să aleagă anumite arme și specialități, în care, pe de o parte, are tradiții importante (trupe speciale, vânători de munte, geniu etc.) și posibilități de a le înzestra cu mijloace de luptă de ultimă generație, pe de altă parte. În același timp, această opțiune ar trebui să țină seama de nevoile reale ale N.A.T.O. privind mărimea

unor efective ce aparțin unor arme și specialități, în consens cu natura misiunilor ce urmează a fi îndeplinite în diferite teatre de operații de către structurile militare românești.

De asemenea, poate ar fi necesară efectuarea unor campanii sistematice de publicitate în scopul cunoașterii de către toți tinerii interesați a ofertei M.Ap.N. privind serviciul militar pe bază de voluntariat. În acest context, ar trebui avute în vedere următoarele aspecte: ce specialități militare sunt necesare și, prin urmare, sunt căutate pe piața muncii; condițiile și criteriile de dobândire a calității de militar angajat cu contract în armată; avantajele angajării ca militar voluntar profesionist; obligațiile și drepturile militarului angajat pe bază de contract; posibilități de evoluție profesională în armată.

Rezerva de militari (soldați și gradați), pentru situații de criză, se poate asigura cu cei care au lucrat ca militari angajați cu contract în armată, pe de o parte. Pe de altă parte, se pot concepe programe sportive adecvate pentru tinerii care nu vor să se angajeze ca voluntari în armată. Asemenea programe ar asigura: cuprinderea tuturor tinerilor și tinerelor ași, respectiv, apte, fizic și psihic, în organizații sportive; organizarea unor competiții sportive la diferite niveluri (orășenesc, municipal, județean și național); atragerea celor talentați spre sportul de performanță. Practicarea, în mod organizat a oricărui sport, deprinde pe cei în cauză cu disciplina, cu efortul fizic și psihic, cu activitatea de grup și în grup, ceea ce le va permite, ca la nevoie, să se adapteze, relativ, ușor la viața și activitatea militară. Asemenea activități sportive s-ar putea organiza de către consiliile populare comunale, orășenești, municipale și județene cu implicarea activă a reprezentanților armatei. În acest sens, poate ar trebui ca cei cu competențe în acest domeniu de activitate, împreună cu reprezentanți ai M.Ap.N. să pregătească un proiect de lege corespunzător și să-l înainteze Parlamentului, bineînțeles după dezbaterile sale publice.

Trecerea Centrelor militare zonale din structura M.Ap.N. în componerea Ministerului Administrației și Internelor din următoarele motive: din 2007 M.Ap.N. nu va mai recruta prin conscripție soldați și gradați, armata trecând la voluntariat pentru toate categoriile de personal militar; este posibil ca numai Jandarmeria Română să mai recruteze o parte din militarii săi (gradați și soldați) prin conscripție, de aceea este firesc ca de activitatea de recrutare să se ocupe Ministerul Administrației și Internelor; legea pregătirii populației pentru apărare prevede că anunțarea și aducerea la centrele de recrutare a persoanelor încorporate se face de către reprezentanții Ministerului Administrației și Internelor. Recrutarea candidaților pentru instituțiile militare de învățământ aparținând M.Ap.N. se va face ca și până acum prin Birourile de recrutare existente în localitățile reședință de județ. La fel se va proceda și pentru tinerii și tinerele care vor să devină militar angajat pe bază de contract în armată.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Anuarul statistic al României, București, INS, 2001
2. Boone, Bernard et Martin, Michel-Luis, Conscriptio & armee de metier, Paris, FEDN, 1991
3. Carta Albă a Guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică, București, Editura Militară, 2000
4. Constituția României, București, 1991
5. Culegere de termeni, concepte și noțiuni..., București, Editura Militară, 2000
6. Duțu, Petre, Armata și societatea în tranziție, București, Editura AISM, 2002
7. Georgescu, Haralambie, Dicționar enciclopedic militar (A-B), București, Editura AISM, 1996

8. Grigore, Laurențiu-Mihail, Profesionalizarea armatei-cerință a eficienței acțiunii militare, București, Editura AISM, 2001
9. Lexicon militar, București, Editura Saka, 1991
10. Mandeville, Lucien (coord), Le sisteme militaire des Etats-Unis, Paris, Editions Universitaires, 1976
11. Moștofele, Constantin (coord), Integrarea euro-atlantică, priorități post-Praga, București, Editura AISM, 2002
12. Moștofele, Constantin (coord), România-NATO, 1990-2002, București, Editura Militară, 2002
13. Sava, Nicu-Ionel ș.a., Armată și societate (culegere de texte), București, Editura Info-Team, 1998
14. Sumpf, Joseph et Hugues, Michel, Dictionnaire de sociologie, Paris, Librairie Larousse, 1973
15. Zamfir, Cătălin, Vlăsceanu, Lazăr (coord), Dictionar de sociologie, București, Editura Babel, 2000

ZIARE ȘI REVISTE:

1. Impact strategic nr. 1-2/2003
2. Observatorul militar nr. 15 și 18 din 2003
3. Spirit militar nr. 6/2000, 3/2001, 1/2003
4. Strategie et securite nr. 68/2001, 77/2003

INTERNET:

1. www.stratisc.org/pierre
2. www.stratisc.org/pub/Boene-reforma
3. www.personal.ro/OM/2002/01/p7
4. www.mediafax.ro/romania/politica
5. www.mapn.ro

PROFESIONALIZAREA ARMATEI.

- _AGABRIAN, Mircea. Profesionalizarea armatei si puterea politica
In: SPIRIT MILITAR MODERN. Bucuresti, Nr.3/1995. p. 27-30
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 1100
- _BEANU, Augustin. Profesionalizarea armatei intre exigente
praxiologice si eficienta formativa. In: SPIRIT MILITAR
MODERN. Bucuresti, Nr.1-2/1995. p. 19-21
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 964
- _FAINIS, Mircea. Noul profesionalism militar. In: SPIRIT
MILITAR MODERN. Bucuresti, Nr.6/1994. p. 16-19
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 947
- _GEORGESCU, Marilena. Maiestate, ajutati-ne! Armata spaniola
este saracita. O armata de profesionisti pare sa fie solutia
cautata. In: Observatorul Militar. Nr.35[610]/2001. p.18

Sala de lectura-MFN: 2077

- _ICLANZAN, Serban. Argumente pro si contra profesionalizarii;
In: Spirit militar modern. Nr.1/1998. p. 10-11
Bibl. A.I.S.M. - Sala de lectura-MFN: 1284
- _NITA, Leliana ; SAVA, Ionel-Nicu. Armata franceza - o armata de
profesionisti; In: Observatorul militar. Nr.18[333]/
1996. p.3
Bibl. A.I.S.M. - Sala de lectura-MFN: 18
- _OPREA, Nicolae. Cum functioneaza noile structuri; In:
Observatorul militar. Nr.38[353]/1996. p. 6
Bibl. A.I.S.M. - Sala de lectura-MFN: 1203
- _PETRACHE, Costinel. Profesionistul in cariera militara.
Determinari istorice, perspective; In: SPIRIT MILITAR
MODERN. Bucuresti, Nr.6/1994. p. 20 - 23
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 948
- _POPOVICI, Dumitru. Ofiterul - profesionist de elita; .In:
SPIRIT MILITAR MODERN. Bucuresti, Nr.3/1994. p. 3 - 6
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 563
- _POPOVICI, Dumitru. Ofiterul - profesionist de elita. In:
SPIRIT MILITAR MODERN. Bucuresti, Nr.4 - 5/1994. p. 7 - 9
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 577
- _POPESCU, Mihail. Profesionalizarea armatei. Bibliografie
selectiva; In: SPIRIT MILITAR MODERN. Bucuresti, Nr.6/
1994. p. 54 - 56
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 958
- _PREDOAICA, Marian. Armatele de profesionisti in dificultate...;
In: Spirit Militar Modern. Nr.4-5[59-60]/2000. p.32-33
Sala de lectura-MFN: 1782
- _SFETCU, Cecilia. Profesionalizarea armatei franceze - un proces
in plina maturitate. In: Observatorul Militar. Nr.
27[602]/2001. p.18
Sala de lectura-MFN: 2057
- _STAN, Vasile. Noul Statut al cadrelor militare, fata in fata cu
profesionalizarea; In: SPIRIT MILITAR MODERN. Bucuresti
Nr.6/1994. p. 49 - 50
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 956
- _TUDORAN, Ion. Paradigma valorii si profesionalizarea; In:
SPIRIT MILITAR MODERN. Bucuresti, Nr.6/1994. p. 7 - 8
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 944

- _USCOI, Nicolae. Profesionalizarea armatei moda sau necesitate?
In: SPIRIT MILITAR MODERN. Bucuresti, Nr.6/1994. p. 3 - 6
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 943
- _USCOI, Nicolae. Profesionalizarea armatei si problematica
invatamantului militar; In: SPIRIT MILITAR MODERN.
Bucuresti, Nr.6/1994. p. 13 - 15
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 946
- _xxx. O posibila strategie de profesionalizare a armatei. De
unde pornim? In: SPIRIT MILITAR MODERN. Bucuresti, Nr.
6/1994. p. 32 - 36
BIBL. A.I.S.M. - REV.-MFN: 952
- _xxx. Profesionalizarea Fortelor Armate Franceze. In:
Observatorul Militar. Nr.15[590]/2001. p.17
Sala de lectura-MFN: 2005
- _xxx. Spania. Spre o armata integral profesionalizata; In:
Spirit militar modern. Nr.1/1999. p. 53-55
Sala de lectura-MFN: 1478
- _CAPALNEANU, Ion. Profesii si motivatie. Aspecte si implicatii
in domeniul militar; Bibliografie selectiva p.163-166 .
Bucuresti, Editura Militara, 1976. 168 p.
Cota 69552; SU-MFN: 17167
- _xxx. Psihologie. Psihosociologie. Sociologie. Aspecte
contemporane; Coordonatori: lector univ. Ciprian Sasu si
lector univ. Marian Nita . Bucuresti, Editura INI, 1997.
320 p. (Institutul National de Informatii).
Cota 68435; Bibl. AISM - SU-MFN: 14509
- _GRIGORE, Laurentiu-Mihail. Profesionalizarea armatei - cerinta
a eficientei actiunii militare. Referatul nr. 2 al tezei de
doctorat. Bucuresti, Editura A.I.S.M., 2001. 62 p.
Cota D.516; Literatura militara generala-MFN: 10864
- _GRIGORE, Laurentiu. Profesionalizarea armatei - conditie si
cerinta a integrarii in structurile Aliantei Nord-Atlantice.
In: Traditie, actualitate si perspective in dezvoltarea
stiintei militare. Sesiunea de comunicari stiintifice, 29-30
aprilie 2002, Colegiul Superior de Stat Major. Sectiunea I:
Securitate si aparare nationala. Tematica 'Securitatea
nationala a Romaniei si integrarea in structurile europene
si euro-atlantice'. Bucuresti, Editura A.I.S.M., 2002.
p. 45-48
Cota C.408; Literatura militara generala-MFN: 11690

- _NOUR, Aurel. Identificarea si fundamentarea dimensiunilor profesionalizarii conducerii militare. Bucuresti, Editura A.I.S.M., 1998. 52 p.
Cota C.343; Literatura militara generala-MFN: 10884
- _STOICA, Victor. Particularitati ale resurselor umane in cadrul organizatiei militare. In: Evolutii in mediul de securitate european si impactul asupra pregatirii si desfasurarii actiunilor militare. Bucuresti, Editura A.I.S.M., 2002 p. 105-109
Cota C.396; Literatura militara generala-MFN: 11530
- _xxx. Conceptie privind promovarea profesiei militare, recrutarea si selectia candidatilor - M. 100/1998 . Bucuresti, Editura Ministerul Apararii Nationale, 1998. 46 p.
Cota Serv.642; Regulamente-cursuri-MFN: 6255
- _xxx. In favoarea unei armate de profesie - Traducere din limba franceza. Bucuresti, Editura Academia Militara, 1977.
Cota T3 1142; Literatura militara generala-MFN: 8676
- _xxx. Ordin al ministrului apararii nationale privind angajarea militarilor pe baza de contract, precum si drepturile si indatoririle acestora - O.G. 39/1990. Editia O.G. 6/1992, [Cota: Serv.426]. Bucuresti, Editura Ministerul Apararii Nationale, 1990.
Cota Serv.358; Literatura militara generala-MFN: 5690
- _xxx. Renuntam la serviciul militar obligatoriu? [Traducere din limba germana] . Bucuresti, Editura Centrul de Informare Documentare, 1992.
Cota T3 2740; Literatura militaragenerala-MFN: 7210
- _ANTONOVICI, Mihai. Profesionistul - un supravietuitor al luptei moderne. In: Revista Academiei Trupelor de Usca nr. 2/1999. Sibiu, Editura Academia Trupelor de Usca "Nicolae Balcescu", 1999. p.66-73
Cota R.899/II; Literatura militara generala-MFN: 5912
- _BARANGA, Petre. Profesionalizarea personalului armatei si dinamica evolutiei acestuia in cariera militara; In: Gandirea Militara Romaneasca nr. 6/2002. Bucuresti, Editura Statul Major General, 2002. p.62-70
Cota R.1047; Literatura militara generala-MFN: 9415
- _GRIGORE, Laurentiu. Costuri aparente si costuri reale in formarea si prezervarea competentelor profesionale ale luptatorilor profesionisti si a celor prin conscriptie; In: Revista Academiei Fortelor Terestre nr. 2/2002. Sibiu, Editura Academia Fortelor Terestre 'Nicolae Balcescu', 2002.

p.44-47

Cota R.1050; Literatura militara generala-MFN: 9443

_GRIGORE, Laurentiu ; BARBULESCU, Ionel. Profesionalizarea armatei - cerinta a eficientei actiunii militare. In: Revista Academiei Trupelor de Uscat nr. 1/1999. Sibiu, Editura Academia Trupelor de Uscat 'Nicolae Balcescu', 1999. p.34-39
Cota R.886; Literatura militara generala-MFN: 5686

_GUILLOU, Thierry Le. Profesionalizarea armatei franceze. Spre un tip nou de relatii cu societatea civila; In: Gandirea Militara Romaneasca nr. 1/2002. Bucuresti, Editura Statul Major General, 2002. p.102-105
Cota R.998; Literatura militara generala-MFN: 8539

_IONESCU, Mihail. Armata profesionista - armata secolului urmator ? In: Strategii XXI nr. 1/1996. Bucuresti, Editura A.I.S.M., 1996. p.49-52
Cota R.808; Literatura militara generala-MFN: 4633

_LUNGU, Eugen. Cultura dezinformarii - un atribut al profesionalizarii luptatorilor. In: Gandirea Militara Romaneasca nr. 1/1997. Bucuresti, Editura Statul Major General, 1997. p.101-104
Cota R.821; Literatura militara generala-MFN: 19

_NEGURA, Mihai. De la o mostenire grea la profesionalismul militar autentic. In: Revista Trupelor de Uscat nr. 2/1990. Bucuresti, Editura Comandamentul Trupelor de Uscat, 1990.
Cota R.566; Literatura militara generala-MFN: 4163

_SCARLAT, Ion. Unele tendinte de profesionalizare si internationalizare a fortelor armate moderne. In: Buletin Informativ C.A.S. nr. 2/1993. Bucuresti, Editura Marele Stat Major, 1993.
Cota 5420; Literatura militara generala-MFN: 2037

_SCHIOPU, Nicolae. Profesionalizarea armatei - cerinta a procesului de reforma in domeniul militar. In: Gandirea Militara Romaneasca nr. 4/1993.. Bucuresti, Editura Marele Stat Major, 1993.
Cota R.710; Literatura militara generala-MFN: 524

_TINTA, Valerian. Consideratii privind principiile de intrebuintare in lupta a unitatilor si subunitatilor profesionalizate de misiuni speciale; In: Revista Fortelor Terestre nr. 5-6/2001. Bucuresti, Editura Statul Major al Fortelor Terestre, 2001. p.40-41

Cota R.1011; Literatura militara generala-MFN: 8794

_TUDORAN, Ion. Armata - profesie si profesionalizare. In:
Gandirea Militara Romaneasca nr. 6/1996. Bucuresti, Editura
Statul Major General, 1996. p.82-87
Cota R.809; Literatura militara generala-MFN: 821

_xxx. Cariera militara [ofiteri, subofiteri, militari angajati
pe baza de contract]. In: Managementul resurselor umane
in Armata Romaniei nr. 1/1998. Bucuresti, Editura Directia
Management Resurse Umane, 1998. p.43-55
Cota R.852; Literatura militara generala-MFN: 5000

_xxx. Modelul teoretic al 'piramidei' functiilor si structurii
categoriilor de personal militar profesionalizat. In:
Managementul Resurselor Umane in Armata Romaniei nr. 1/1998..
Bucuresti, Editura Directia Management Resurse Umane, 1998.
p.19-27
Cota R.852; Literatura militara generala-MFN: 4997

_BREABAN, Gheorghe. Tendinte privind procesul de instruire a
fortelor. Posibilitati si limite. Bucuresti, Editura
A.I.S.M., 2002. 54 p.
Cota LC/NS 775; Literatura militara generala-MFN: 1048